

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

KAUPPATIETEIDEN JA LIIKETALouden KORKEAKOULUTUKSEN ARVIOINTI

Jyrki Wallenius
Katri Ojasalo
Mervi Friman
Mari Hallikainen
Tomi J. Kallio
Jaana Sandström
Mika Tuuliainen
Kirsi Mustonen

KAUPPATIETEIDEN JA LIIKETALouden KORKEAKOULUTUKSEN ARVIOINTI

Jyrki Wallenius
Katri Ojasalo
Mervi Friman
Mari Hallikainen
Tomi J. Kallio
Jaana Sandström
Mika Tuuliainen
Kirsi Mustonen

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Julkaisut 4:2020

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSI JA ULKOASU Juha Juvonen (org.) & Ahoy, Jussi Aho (edit)
TAITTO PunaMusta

ISBN 978-952-206-574-2 nid.
ISBN 978-952-206-575-9 pdf

ISSN 2342-4176 (painettu)
ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)
ISSN 2342-4176

PAINATUS PunaMusta Oy, Tampere

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi)

Julkaisun nimi

Kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arviointi

Tekijät

Jyrki Wallenius, Katri Ojasalo, Mervi Friman, Mari Hallikainen, Tomi J. Kallio, Jaana Sandström, Mika Tuuliainen & Kirsi Mustonen

Kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arviointi toteutettiin vuonna 2019. Arvioinnissa tuotettiin kokonaiskuva ja tietoa alan koulutustarjonnan tilasta sekä alan tutkintojen osaamislähtöisyydestä ja työelämärelevanssista. Arvioinnissa tarkastellaan koulutusalan vahvuuksia ja kehittämistarpeita sekä korkeakoulujen ja korkeakoulujärjestelmän kykyä kehittää koulutustarjontaa vastaamaan muuttuviin osaamisvaatimuksiin ja tulevaisuuden toimintaympäristöihin.

Arviointiin osallistuivat kaikki alan korkeakoulutusta järjestävät yliopistot (10) ja ammattikorkeakoulut (21) Suomessa. Arvioinnin piiriin kuuluivat kauppätieteiden kandidaatin tutkinnot (KTK), kauppätieteiden maisterin (KTM) tutkinnot, tradenomi (AMK)- ja tradenomi (ylempi AMK)-tutkinnot liiketalouden alalta sekä alan jatkuva oppiminen. Arviointikysymykset olivat seuraavat:

1. Millainen alan koulutustarjonnan nykytila on?
2. Millaiseen tietopohjaan koulutustarjonnan kehittäminen perustuu?
3. Millaisia koulutustarjonnan kehittämisen prosesseja ja verkostoja alalla on?

Tämä raportti perustuu arviointiaineistoon, joka hankittiin monin laadullisin ja tilastollisin menetelmin yhteistyössä alan koulutusta toteuttavien korkeakoulujen, opiskelijoiden ja sidosryhmien kanssa.

Arvioinnin perusteella kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen **keskeisimmät vahvuudet** ovat:

- Kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulututkintojen vahvuutena on osaamisperustainen **tutkintorakenne, joka tuottaa sekä geneerisiä työelämävalmiuksia että kaupallisen alan sisällöllistä osaamista**. Alalla vallitsee laaja yhteisymmärrys niistä tiedoista ja taidoista, jotka kaupallisen alan korkeakoulututkinnon suorittaneen tulee hallita.
- Kauppätieteiden ja liiketalouden alan koulutukset tuottavat tutkintoja, joilla on **hyvä työelämärelevanssi**. Ammattikorkeakoulututkinnot ovat luonteeltaan työelämälähtöisiä, ja yliopistotutkinnoissa korostuu tutkimukseen perustuva työelämä- ja tieteellinen osaaminen. Alan tutkinnon suorittaneet **työllistyvät hyvin**.

- Sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulusektorin vahvuutena on **sektorin sisäinen kansallinen yhteistyörakenne**, joka kattaa kaikki kauppätieteiden tai liiketalouden alan koulutusta tarjoavat korkeakoulut. Tradenomikouluttajien verkosto ammattikorkeakoulusektorilla ja Suomen kauppakorkeakoulut (ABS) ry yliopistosektorilla tukevat sektorin sisäistä **koulutustarjonnan koordinoitua ja kehittämistä kansallisella tasolla**.
- Kansainvälisyydellä on monipuolinen ja merkittävä vaikutus alan korkeakoulujen koulutustarjontaan. Tutkinto-ohjelmien **suunnittelussa ja toteutuksessa** on otettu monin tavoin huomioon **kansainvälisyyden vaatimukset**. Alan korkeakoulut ovat laajasti mukana **kansainvälisissä verkostoissa ja kumppaniyhteistyössä**. Yliopistosektorilla **kansainväliset akkreditoinnit** tuovat osaltaan lisäarvoa tutkintojen kehittämiseen.

Keskeisimmät kehittämissuosituks kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutukselle ovat:

- Vuonna 2019 alan korkeakoulututkinto oli mahdollista suorittaa 49 toimipisteessä ja vuosittain alalla valmistuu lähes 10 000 korkeakoulututkintoa. Arviointiryhmä suosittelee, että kauppätieteiden ja liiketalouden alan korkeakoulutusta tarjoavien **toimipisteiden määrää ei vuoden 2019 tasosta lisätä**. Myöskään **koulutuksen laajentaminen nykyisestään ei ole tarpeellista** sen paremmin yliopisto- kuin ammattikorkeakoulusektorillakaan.
- Arviointiryhmä suosittelee, että kauppätieteiden ja liiketalouden alalla **yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektorien välistä kansallisen tason yhteistyötä systematisoidaan**. Tiiviimmällä korkeakoulusektorien välisellä kansallisella yhteistyöllä voidaan muun muassa kehittää korkeakoulujen keskinäistä työnjakoa sekä selkiyttää alan ylempien korkeakoulututkintojen profiileja ja jatkuvan oppimisen koulutustarjontaa. Kehittämällä sektorien välistä sisällöllistä yhteistyötä opetuksessa voidaan tehostaa korkeakoulujen toimintaa ja parantaa opetuksen ja oppimisen laatua.
- Arviointiryhmä suosittelee, että korkeakoulut kehittävät menettelytapoja tulevaisuuden haasteiden ja työelämän osaamistarpeiden ennakoimiseksi ja niihin vastaamiseksi. Korkeakoulujen **tulee koota ja analysoida ennakointitietoa systemaattisesti ja hyödyntää tietoa toiminnan eri tasoilla**: tutkinto-, koulutusala- ja korkeakoulutasolla sekä jatkuvan oppimisen kehittämisessä.
- Ammattikorkeakoulusektorilla tulee kehittää menettelytapoja **henkilöstön osaamisen systemaattiseen kehittämiseen**, jotta osaaminen vastaa tulevaisuuden vaateita. Ammattikorkeakoulujen tulee myös huolehtia siitä, että **alan koulutus perustuu tutkimukseen** vahvan työelämäkytköksen rinnalla.
- Arviointiryhmä suosittelee, että kauppätieteiden ja liiketalouden alan koulutusta tarjoavat **korkeakoulut tiivistävät vuoropuhelua elinkeinoelämän kanssa jatkuvan oppimisen näkökulmasta**. Jatkuvan oppimisen työelämälähtöisten toteutusmallien kehittäminen on vielä alkuvaiheessa. Tiivistämällä yhteistyötä erityisesti erilaisten yrityssegmenttien kanssa voidaan kehittää uudenlaisia yritysten tarpeisiin soveltuvia jatkuvan oppimisen malleja. Samalla voidaan merkittävästi rikastuttaa alan jatkuvan oppimisen koulutustarjontaa esimerkiksi vastaamaan työelämän edellyttämiin digitalisaatio-osaamisen haasteisiin.

Avainsanat: ammattikorkeakoulut, arviointi, jatkuva oppiminen, kansainvälisyys, kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutus, korkeakoulut, korkeakoulutuksen ohjaus, korkeakoulutus, koulutustarjonta, osaamislähtöisyys, profiloituminen, työelämärelevanssi, yliopistot.

Sammanfattning

Publicerad av

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU)

Publikationens namn

Utvärdering av den ekonomiska och företagsekonomiska högskoleutbildningen

Författare

Jyrki Wallenius, Katri Ojasalo, Mervi Friman, Mari Hallikainen, Tomi J. Kallio, Jaana Sandström, Mika Tuulainen & Kirsi Mustonen

En utvärdering av den ekonomiska och företagsekonomiska högskoleutbildningen genomfördes 2019. Utvärderingen producerade en helhetsbild av och information om läget i fråga om utbildningsutbudet samt om examinas kompetensinriktning och arbetslivsrelevans inom utbildningsområdet. I utvärderingen granskades utbildningsområdets styrkor och utvecklingsbehov samt högskolornas och högskolesystemets förmåga att utveckla utbildningsutbudet att svara mot föränderliga kompetensbehov och framtidens verksamhetsmiljöer.

Alla universitet (10) och yrkeshögskolor (21) som ordnar högskoleutbildning inom utbildningsområdet i Finland deltog i utvärderingen. Utvärderingen gällde ekonomie kandidatexamina (EK), ekonomie magisterexamina (EM), tradenom- (YH) och tradenomexamina (högre YH) inom företagsekonomi samt kontinuerligt lärande inom området. Utvärderingsfrågorna var följande:

1. Vilket är nuläget ifråga om utbildningsutbudet inom det ekonomiska och företagsekonomiska området?
2. Vilket är informationsunderlaget för utvecklingen av utbildningsutbudet?
3. Vilka processer och nätverk för utveckling av utbildningsutbudet finns det inom det ekonomiska och företagsekonomiska området?

Denna rapport baserar sig på ett utvärderingsmaterial som insamlades genom flera olika kvalitativa och kvantitativa metoder i samarbete med högskolor som ordnar utbildning inom området, studerande och intressentgrupper.

Enligt utvärderingen är **de centrala styrkorna** inom den ekonomiska och företagsekonomiska högskoleutbildningen:

- Styrkan för den ekonomiska och företagsekonomiska högskoleutbildningen är dess **kompetens-baserade examensstruktur som producerar både generiska arbetslivsfärdigheter och kunnande inom ekonomi**. Inom området råder ett brett samförstånd om de kunskaper och färdigheter som den som avlägger en högskoleexamen inom det ekonomisk-merkantila området ska behärska.
- Utbildningarna inom ekonomi och företagsekonomi ger examina med **god arbetslivsrelevans**. Yrkeshögskoleexamina är till sin karaktär arbetslivsorienterade, och i universitetsexamina understryks forskningsbaserat kunnande. **Sysselsättningen är hög** bland personer som avlägger en examen inom området.

- Styrkan för både universitets- och yrkeshögskolesektorn är **sektorns nationella samarbetsstruktur** som omfattar alla högskolor som erbjuder utbildning i ekonomi eller företagsekonomi. Tradenomutbildarnas nätverk inom yrkeshögskolesektorn och Föreningen för Handelshögskolorna i Finland (ABS) ry inom universitetssektorn stöder **den koordineringen och utvecklingen av utbildningsutbudet inom sektorn** på nationell nivå.
- Internationella aspekter har en mångsidig och betydande effekt på högskolornas utbildningsutbud inom området. **I planering och genomförande av examensprogram** har man på många sätt tagit hänsyn till kraven på **internationalisering**. Högskolor som erbjuder utbildning inom området deltar i stor utsträckning i **internationella nätverk och partnersamarbete**. **Internationella ackrediteringar** inom universitetssektorn medför ett mervärde för utveckling av examina.

De centrala utvecklingsrekommendationerna för den ekonomiska och företagsekonomiska högskoleutbildningen är:

- Under 2019 var det möjligt att avlägga högskoleexamen inom utbildningsområdet på 49 verksamhetsställen och årligen avläggs nästan 10 000 högskoleexamina inom området. Utvärderingsgruppen rekommenderar att **antalet verksamhetsställen som erbjuder högskoleutbildning inom ekonomi och företagsekonomi inte utökas** från nivån 2019. Det är **inte heller nödvändigt att utvidga utbildningen** från det nuvarande såväl inom universitets- som yrkeshögskolesektorn.
- Utvärderingsgruppen rekommenderar att **samarbetet inom ekonomi och företagsekonomi systematiseras på nationell nivå mellan universitets- och yrkeshögskolesektorerna**. Genom närmare nationellt samarbete mellan högskolesektorerna kan man bland annat utveckla arbetsfördelningen mellan högskolorna samt göra profilerna för de högre högskoleexamina och utbildningsutbudet för kontinuerligt lärande tydligare. Genom att utveckla undervisningssamarbetet mellan sektorerna angående innehåll kan man effektivisera högskolornas verksamhet och förbättra undervisningens och lärandets kvalitet.
- Utvärderingsgruppen rekommenderar att högskolorna utvecklar tillvägagångssätt för att förutse och svara mot framtidens utmaningar och arbetslivets kunskapsbehov. Högskolorna ska **systematiskt samla in och analysera prognostiseringsdata och utnyttja data på olika verksamhetsnivåer**: på examens-, utbildningsområdes- och högskolenivå samt i utveckling av kontinuerligt lärande.
- Yrkeshögskolesektorn ska man utveckla tillvägagångssätt för **systematisk kompetensutveckling av personalen** för att svara mot framtidens krav. Yrkeshögskolorna ska också se till att **utbildningen inom området utgår från forskning vid sidan av en stark arbetslivskoppling**.
- Utvärderingsgruppen rekommenderar att de **högskolor som erbjuder utbildning i ekonomi och företagsekonomi intensifierar dialogen med näringslivet ifråga om kontinuerligt lärande**. Utvecklingen av arbetslivsorienterade genomförandemodeller för kontinuerligt lärande är fortfarande i ett inledande skede. Genom att intensifiera samarbetet särskilt med olika slags företagssegment kan man utveckla nya slags modeller för kontinuerligt lärande som lämpar sig för företagets behov. Samtidigt kan man avsevärt berika branschens utbildningsutbud i fråga om kontinuerligt lärande, till exempel för att svara mot arbetslivets kompetenskrav i fråga om digitalisering.

Nyckelord: arbetslivsrelevans, det ekonomiska och företagsekonomiska utbildningsområdet, högskoleutbildning, högskolor, internationalisering, kompetensinriktning, kontinuerligt lärande, profilering, styrning av högskoleutbildning, universitet, utbildningsutbud, utvärdering, yrkeshögskolor.

Publisher

Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC)

Title of publication

The evaluation of higher education in business

Authors

Jyrki Wallenius, Katri Ojasalo, Mervi Friman, Mari Hallikainen, Tomi J. Kallio, Jaana Sandström, Mika Tuuliainen & Kirsi Mustonen

The evaluation of higher education in business was carried out in 2019. The evaluation produced an overall picture and information about the state of the education provision in the field, the competence base and the working-life relevance of degrees. The evaluation focused on the strengths and development needs in the field, as well as on the ability of higher education institutions (HEIs) and the higher education system to develop the provision of education in response to the changing competence requirements and future operating environments.

All the universities (10) and universities of applied sciences (21) which provide higher education in this field participated in the evaluation. The evaluation covered Bachelor of Science (Economics and Business Administration), Master of Science (Economics and Business Administration), Bachelor of Business Administration (UAS), and Master of Business Administration (UAS) degrees as well as continuous learning. The evaluation questions were the following:

1. What is the current state of the educational provision in the field?
2. What knowledge base is the development of the education provision built on?
3. What processes and networks are found in the field in relation to the development of educational provision?

This report is based on evaluation data obtained by using a number of qualitative and quantitative methods and by working together with higher education institutions delivering education in this field, students and stakeholders.

The evaluation finds that **the key strengths** of higher education in business are:

- **A competence-based degree structure that produces both generic working life skills and content-related competence.** The field has a broad consensus of the knowledge and skills that a graduate in business should have.
- Education programmes in business produce degrees with **a high working life relevance.** UAS degrees are working life oriented, and university degrees emphasise working life and research-based knowledge. The graduates' **employment situation in the field is good.**

- **The internal national cooperation structures**, which cover all HEIs offering business degrees, are a strength for both the university and the UAS sector. The network of business education providers in the UAS sector and the Association of Business Schools Finland in the university sector support the **internal coordination and development of the educational provision** offered at the national level.
- Internationalisation has diverse and significant impacts on the education offered by the HEIs. The **requirements of internationalisation** have been addressed in many ways in the **planning and implementation** of the degree programmes. The HEIs participate extensively in **international networks and partnerships**. In the university sector, **international accreditations** bring added value to the development of degrees.

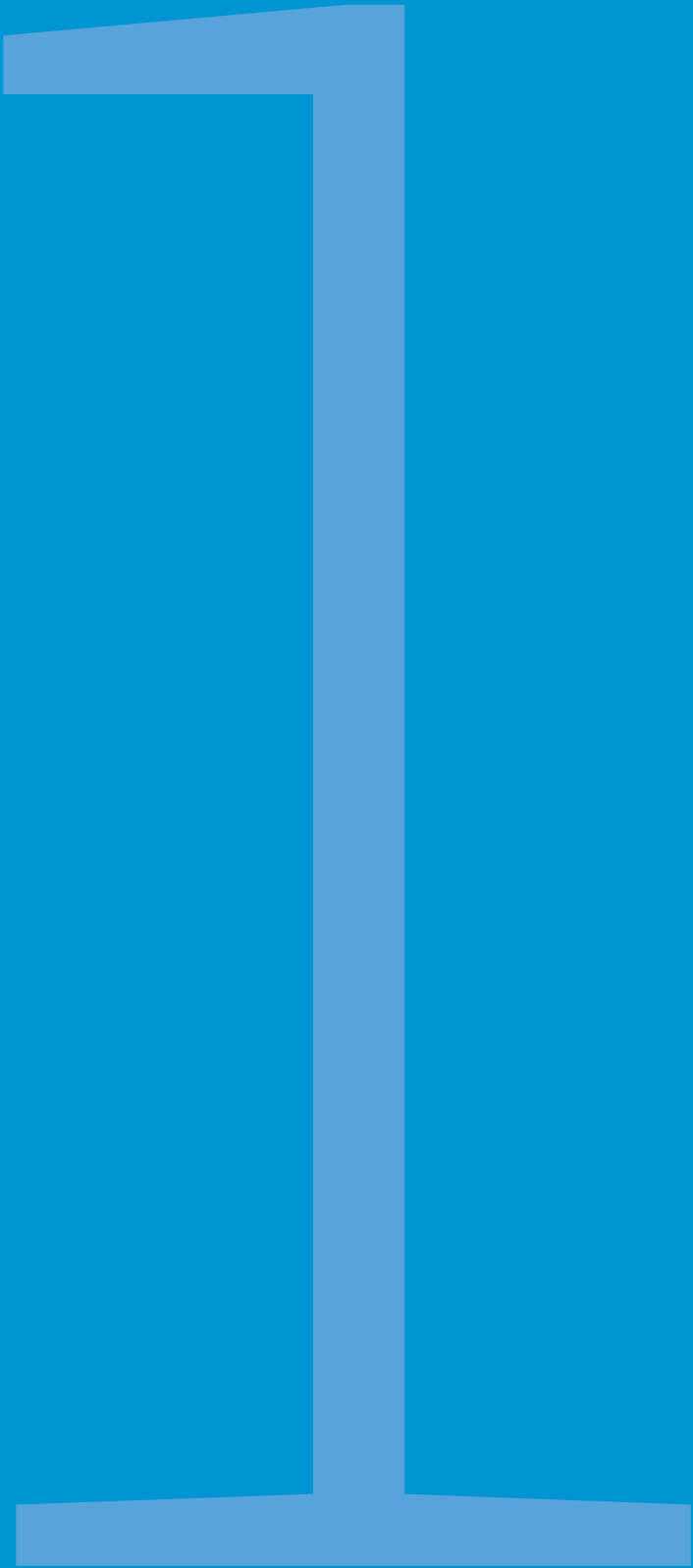
The **key recommendations** for higher education in business are:

- In 2019, students could complete a higher education degree on 49 campuses, and almost 10 000 degrees are completed every year. The evaluation group recommends that **the number of campuses offering higher education in business should not be increased** from the 2019 level. There is also **no need to expand the education** further either in the university or the UAS sector.
- The evaluation group recommends **more systematic cooperation between the university and the UAS sector at the national level**. Through more intensive national cooperation between the higher education sectors, the division of labour between the HEIs, the profiles of Master's degrees, and the provision of continuous learning could be further clarified. By developing cooperation related to the content of teaching between the sectors, the delivery of educational programmes could be made more efficient, and the quality of teaching and learning could be improved.
- The evaluation group recommends that the HEIs develop procedures for anticipating and responding to future challenges and working life competence needs. The HEIs should **collect and analyse foresight data systematically and draw on this data at all levels of their operation**: at the level of degrees, field and higher education institutions, and in developing continuous learning.
- The UAS sector should develop procedures for **systematically developing personnel competences** to ensure that they meet future requirements. Universities of applied sciences should also ensure that **education is based not only on strong working life connections but also research**.
- The evaluation group recommends that **the HEIs offering business education intensify their dialogue with business life regarding continuous learning**. The development of working life-based implementation models of continuous learning is in its early stages. By stepping up cooperation, especially with different business segments, new types of continuous learning models suitable for companies' needs can be developed. At the same time, the educational provision to meet the needs for continuous learning can be significantly upgraded, for example to respond to the challenges of digitalisation arising in working life.

Keywords: competence-based approach, continuous learning, education provision, higher education, higher education in business, higher education institutions, internationalisation, profiling, steering of higher education, universities, universities of applied sciences, working life relevance.

Tiivistelmä	3
Sammanfattning.....	5
Abstract	7
1 Johdanto	13
2 Arvioinnin tavoitteet ja arviointikysymykset.....	17
3 Arvioinnin tausta	21
3.1 Itsehallinto, opetuksen vapaus ja koulutusvastuusääntely	22
3.2 Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaus.....	24
3.3 Visio 2030.....	26
3.4 Profilointi ja rakenteellinen kehittäminen	27
3.5 Arvioinnin keskeiset käsitteet.....	29
4 Arviointiprosessi	33
4.1 Arvioinnin suunnittelu ja toteutus.....	34
4.2 Arviointiaineisto	36
5 Tulokset: Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen koulutustarjonnan nykytila ja sen kehittäminen	45
5.1 Koulutustarjonnan profiili ja kehittäminen korkeakoulujärjestelmän tasolla	46
5.1.1 Koulutustarjonnan nykytila.....	47
5.1.2 Koulutustarjonnan duaalimalli	53
5.1.3 Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauskeinojen vaikutukset	57
5.1.4 Kaupallisen alan koulutusten profiloituminen	60
5.1.5 Koulutustarjonnan kehittämisen koordinointi kansallisella tasolla.....	62
5.2 Tutkintojen profiili ja kehittäminen korkeakouluissa.....	69
5.2.1 Tutkintojen tuottama osaaminen ja työelämärelevanssi.....	70
5.2.2 Tutkintojen profileihin ja kehittämiseen vaikuttavia tekijöitä korkeakouluissa	74
5.2.3 Tutkintojen kehittämisessä hyödynnettävä tietopohja	81
5.2.4 Tutkintojen kehittämisen prosessit ja verkostot	85

5.3	Jatkuvan oppimisen nykytila ja kehittäminen korkeakouluissa	94
5.3.1	Jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan nykytila.....	94
5.3.2	Jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan kehittämisen tietopohja	99
5.3.3	Jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan kehittämisen prosessit.....	100
6	Arvioinnin luotettavuus.....	105
7	Johtopäätökset ja kehittämissuosituksset	111
	Lähteet	119
	Liitteet	125

Johdanto

1

Muuttuvan työelämän osaamistarpeet ja -vaatimukset asettavat jatkuvasti uusia haasteita koulutuksen kehittämiseksi ja osaamistarpeiden ennakoinnille. Korkeakoulut ovat yhä kansainväliempiä, digitaalinen oppiminen lisääntyy ja koulutustarjonta saa uusia muotoja. Korkeakoulujen yksi tehtävä on seurata opiskelijoiden oppimista ja heidän kokemuksiaan opiskelusta (*learning experience*). Tärkeitä ovat myös oppimisympäristöjen yhteydet tutkimukseen ja innovaatiotoimintaan. Yhteisesti sovittujen eurooppalaisten periaatteiden (*Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*, ESG 2015) mukaan tutkinto-ohjelmat tulee suunnitella niin, että niiden tavoitteet ovat korkeakoulun strategian mukaisia ja niillä on selkeästi määritellyt osaamistavoitteet. ESG:n suositusten mukaan opiskelijat ja muut sidosryhmät tulee ottaa mukaan ohjelmien suunnitteluun, ja ohjelmiin tulee sisällyttää tarkoituksenmukaisia ja hyvin suunniteltuja mahdollisuuksia harjoitteluun. ESG koskee myös ohjelmia, jotka eivät johda viralliseen tutkintoon. (ESG 2015, 6–7, 11–12.)

Tässä raportissa tarkastellaan vuonna 2019 toteutetun kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arvioinnin tuloksia. Arviointi perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön vuosille 2016–2019 vahvistamaan Koulutuksen arviointisuunnitelmaan, jonka mukaan ”Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) tuottaa suunnitelmakauden lopulla vuosina 2018–2019 yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen profiloitumista koskevan arvioinnin. Tutkintojen osaamislähtöisyys ja työelämärelevanssi ovat keskeisiä näkökulmia koulutustarjonnan kehittämisessä. Arvioinnissa tarkastellaan koulutustarjonnan kehittämistä ja profiloitumisen onnistumista erityisesti yhteiskuntatieteellisellä, humanistisella, tekniikan ja liiketalouden aloilla.” (Koulutuksen arviointisuunnitelma vuosille 2016–2019, 2017.)

Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arviointiin valittiin seuraavat korkeakoulut:

- ammattikorkeakoulu, joiden 1.1.2015 voimaan tulleissa toimiluvissa määriteltyihin koulutusvastuisiin sisältyy liiketalouden ammattikorkeakoulututkintojen ja ylempien ammattikorkeakoulututkintojen toteuttaminen;
- yliopistot, joille valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista on annettu koulutusvastuu kauppatieteellisellä alalla.

Arviointi kohdistui kauppätieteiden ja liiketalouden alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin sekä jatkuvan oppimisen tarjontaan. Arviointi ulottui tutkintotasolta järjestelmätasolle. Koulutustarjonnan kehittämistä arvioitiin kolmen arviointialueen kautta:

- Koulutustarjonnan nykytila
- Koulutustarjonnan kehittämisen tietopohja
- Koulutustarjonnan kehittämisen prosessit ja verkostot.

Arvioinnin tuloksia voidaan hyödyntää kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen, koulutustarjonnan ja kansallisen ohjausjärjestelmän kehittämisessä. Arvioinnin keskeisiä hyödynsajia ovat korkeakouluissa kauppätieteiden ja liiketalouden koulutustarjonnan kehittämisen parissa työskentelevät sekä koulutusjärjestelmätason toimijat. Välillisiä hyödynsajia ovat myös alan opiskelijat ja korkeakoulujen ulkopuolisen työelämän toimijat.

Arvioinnin tavoitteet ja arviointi- kysymykset

2

Kauppätieteiden ja liiketalouden arviointi tuottaa kokonaiskuvan ja tietoa alan koulutustarjonnan tilasta, tutkintojen osaamislähtöisyydestä ja työelämärelevanssista. Arvioinnissa tarkastellaan koulutusalan vahvuuksia ja kehittämistarpeita sekä korkeakoulujen ja korkeakoulutusjärjestelmän kykyä kehittää koulutustarjontaa vastaamaan muuttuviin osaamistarpeisiin ja tulevaisuuden toimintaympäristöihin.

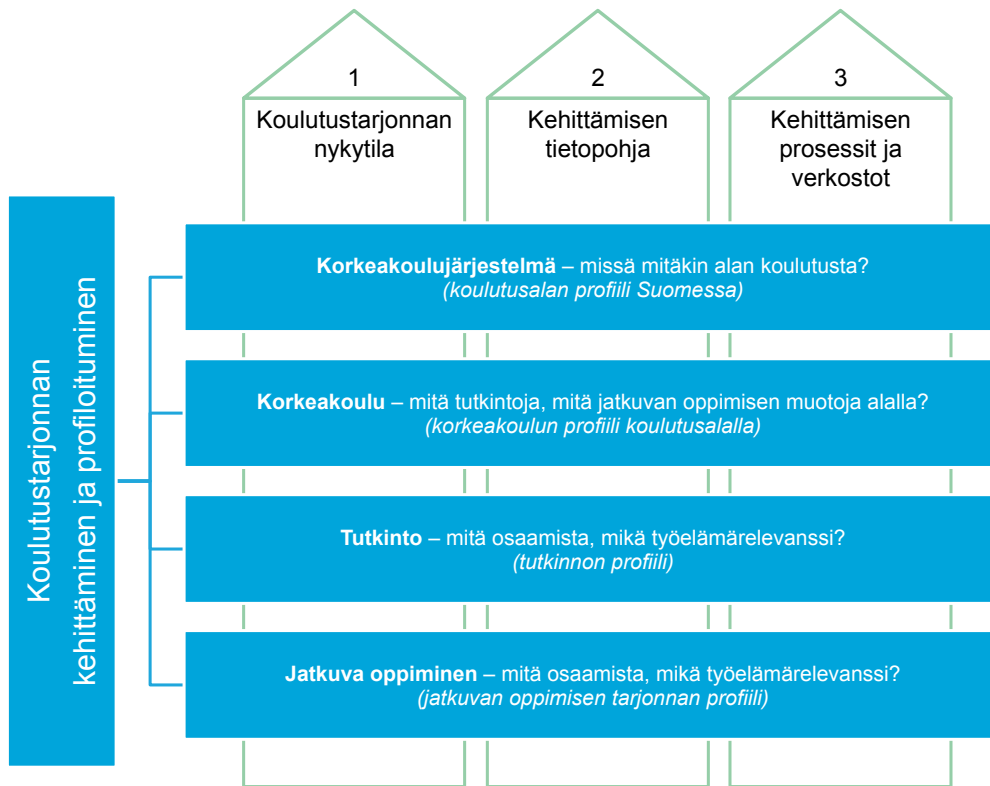
Arvioinnissa tarkastellaan erityisesti kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen osaamislähtöisyyttä, työelämärelevanssia, jatkuvaa oppimista sekä koulutustarjonnan kehittämiseen vaikuttavia koulutusjärjestelmän rakenteita ja ohjausta. Lisäksi arvioinnissa kerätään ja välitetään hyviä käytäntöjä alan koulutusta tarjoavien yksiköiden kehittämistyön tueksi.

Koulutustarjonnan kehittämistä arvioidaan tutkintotasolta järjestelmätasolle kolmen arviointikysymyksen avulla:

1. Millainen on kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen koulutustarjonnan nykytila?
2. Millaiseen tietopohjaan koulutustarjonnan kehittäminen perustuu?
3. Millaisia koulutustarjonnan kehittämisen prosesseja ja verkostoja alalla on?

Arvioinnin tarkemmat arviointikysymykset on koottu liitteeseen 1. Arviointiasetelma on tiivistetty kuvioon 1.

Karvin arvioinnit toteutetaan kehittävän arvioinnin periaatteella, jossa korostuvat osallistavuus, arvioinnin toteuttajan ja arviointiin osallistuvan välinen luottamus sekä korkeakoulujen vastuu toimintansa laadun kehittämisestä. Koulutuksen arvioinnit organisoidaan niin, että ne tukevat sekä arviointiprosessin että tulosten osalta paikallista, alueellista ja valtakunnallista kehittämistä ja päätöksentekoa, parantavat koulutuksen laatua, opiskelijoiden oppimista ja opetustoimen henkilöstön työtä sekä edistävät koulutusjärjestelmän uudistumiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista sekä tulosten kehityksen seuranta. (Koulutuksen arviointisuunnitelma vuosille 2016–2019, 2017.)

KUVIO 1. Korkeakoulutuksen koulutusala-arviointien arviointiasetus: arviointialueet ja koulutustarjonta järjestelmän eri tasoilla (Koulutusala-arvioinnit 2019, 2018, 18)

Arvioinnin tausta

3

Koska arvioinnissa tarkastellaan korkeakoulujärjestelmää ja koulutusalan profiloitumista Suomessa, arvioinnin tausta rakentuu koulutusvastuusäntelystä, alan sisäisestä koordinaatiosta sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauskeinoista, kuten rahoitusmallista. Aloitamme tarkastelun koulutusvastuiden määrittelystä.

3.1 Itsehallinto, opetuksen vapaus ja koulutusvastuusäntely

Koulutusvastuista päättäminen kuuluu valtioneuvoston toimivaltaan ja on valtion korkeakoulupolitiikan ydinaluetta. Yliopistojen koulutusvastuista säädetään valtioneuvoston asetuksella yliopistojen tutkinnoista (794/2004 muutoksineen) ja opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella koulutusvastuun täsmentämisestä (1451/2014 muutoksineen). Ammattikorkeakoulujen koulutusvastuusta määrätään ammattikorkeakoulujen toimiluvissa (OKM 2019a). Yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista säädetään valtioneuvoston asetuksilla. Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Ammattikorkeakouluissa voidaan suorittaa ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. (OKM 2019b; VN 794/2004; VN 26/2014.)

Korkeakoulut voivat tarjota myös erikoistumiskoulutusta, tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena korkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä täydennyskoulutusta. Erikoistumiskoulutukset tuottavat osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulutustarjontaa. Täydennyskoulutusta toteutetaan liiketaloudellisin perustein tai työvoimakoulutuksena ilman valtion rahoitusta. (OKM 2019b.)

Yliopistotutkinnoista annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään muun muassa tutkintojen laajuuksista ja tavoitteista sekä siitä, mitä tutkintoja korkeakoulussa voi suorittaa. Asetuksella säännelty koulutusvastuu on yliopistoja velvoittava. (HE 241/2014.) Valtioneuvoston toimivallalla varmistetaan riittävä koulutustarjonta eri aloilla muun muassa ikäluokakehitys ja

aluepoliittiset näkökulmat huomioon ottaen, korkeakoulutuksen tarkoituksenmukainen mitoit- tus sekä päällekkäisen koulutustarjonnan karsiminen ja sitä kautta voimavarojen optimaalinen kohdentaminen. (HE 33/2013.) Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee tarvittavat muutokset koulutusvastuisiin korkeakoulujen esityksistä. Tutkintojen tavoitteita ohjataan valtioneuvoston asetuksilla ammattikorkeakouluista (VN 1129/2014) ja yliopistojen tutkinnoista (VN 794/2004, 7 §, 12 §). Koulutustarjonnan sisällöllinen kehittäminen kuuluu korkeakoulujen itsehallinnon piiriin.

Yliopistojen koulutusvastuiden sääntely uudistettiin vuonna 2014, jolloin hajanaiseksi muodos- tunutta sääntelyä yhdenmukaistettiin ja koulutusvastuiden täsmentäminen koottiin samaan asetukseen (HE 33/2013; OKM 896/2019). Lakimuutoksen perustelujen (HE 33/2013) mukaan yliopistojen koulutusvastuiden sääntely oli tarkoitus uudistaa kokonaisuudessaan siten, että se turvaisi koulutustarjonnan kaikilla aloilla yhteiskunnan tarpeiden mukaisesti, varmistaisi yliopistokoulutuksen tarkoituksenmukaisen mitoituksen ja voimavarojen optimaalisen koh- dentamisen ja olisi samalla nykyistä selkeämpi ja läpinäkyvämpi. Tarkoituksena oli muodostaa korkeakoulujärjestelmästä myös koulutusvastuiden osalta helposti hahmotettava kokonaisuus. Samalla oli tarkoitus vahvistaa korkeakoulusektoreiden ja korkeakoulujen erilaisia profiileja ja työnjakoa. Koulutusvastuiden uuden määrittelyn tavoitteena oli antaa yliopistoille autonomiansa puitteissa nykyistä paremmat mahdollisuudet toteuttaa eri tieteen- ja koulutusaloja yhdistäviä kokonaisuuksia ja vahvistaa yliopistojen mahdollisuuksia vastata yhteiskunnan osaamistarpeisiin, tieteen muutoksiin sekä profiloitua vahvuusalueilleen. Yliopistojen koulutusvastuita koskevan kokonaisuudistuksen mahdollistamiseksi yliopistolakia ehdotettiin muutettavaksi siten, että yliopistojen koulutusvastuiden täsmentäminen opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella ei edellyttäisi yliopiston esitystä. Lakimuutoksen perusteluissa on silti oletuksena, että muutokset perustuisivat lähtökohtaisesti yliopiston omaan aloitteeseen. (HE 33/2013.)

Ammattikorkeakoulujen koulutusvastuut määritellään valtioneuvoston antamissa toimiluvissa (OKM 2019a; 2019b), joihin on kirjattu, mitä ammattikorkeakoulututkintoja, ylempiä ammat- tikorkeakoulututkintoja ja niihin liitettäviä tutkintonimikkeitä ammattikorkeakoulun tulee tai joita se voi antaa. Ammattikorkeakoulujen toimiluvat uusittiin joulukuussa 2014. Tällöin myös ammattikorkeakoululaki uusittiin ja aiempi ministeriön tekemiin koulutusohjelmapäätöksiin perustunut sääntely korvautui toimilupien kautta määrättävillä, aiempaa väljemmillä koulutus- vastuilla. Lakimuutoksen perusteluiden mukaan ammattikorkeakoulun toiminnan tulisi vastata alueelliseen ja valtakunnalliseen koulutustarpeeseen, jonka arvioinnissa otettaisiin huomioon kansallisten koulutustarve-ennakointien alakohtaiset linjaukset ja korkeakoulutuksen saavutet- tavuus suuralueella. (HE 26/2014.) Ammattikorkeakoululain perusteluissa avataan yliopistolakia vähemmän tavoitteita koulutusvastuusääntelyn uudistukselle, mutta sääntelyn samankaltaisuuden vuoksi voidaan olettaa tavoitteiden olevan samansuuntaisia: niiden oletetaan parantavan ministeriön koordinaatiomahdollisuuksia ja lisäävän korkeakoulujen liikkumavaraa koulutusvastuiden sisällä.

Vuonna 2017 tuli voimaan laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä (VN 93/2017). Laissa tarkoitettut tutkinnot, oppimäärät ja muut laajat osaamiskokonaisuudet jaotellaan niiden edellyttämän osaamisen perusteella kahdeksaan vaativuustasoon. Kunkin vaa- tivuustason edellyttämä osaaminen kuvataan valtioneuvoston asetuksessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä (VN 120/2017, ks. asetuksen liite), jossa alemmat kor- keakoulututkinnot sijoittuvat tasolle 6 ja ylempät tasolle 7. Suomen viitekehyksen tasot vastaa-

vat eurooppalaista tutkintojen viitekehystä (EU 2017). Kuvauksia ja tavoitteita ei ole määritelty asetuksissa eikä viitekehyksessä alakohtaisesti, vaan niiden alakohtaisesta tulkinnasta vastaavat korkeakoulut.

Kansallinen viitekehys on Suomessa jäänyt näkymättömämmäksi kuin useissa muissa Euroopan maissa. Yksi syy lienee siinä, että Suomessa on perinteisesti ollut selkeästi määritelty ja säädelty tutkintorakenne, ja korkeakouluilla vahva autonomia koulutuksen sisällöistä päättämisessä. Suomen kannalta viitekehysten merkittävin tehtävä onkin ollut parantaa tutkintojen kansainvälistä vertailtavuutta.

Systemaattisimmin koulutusalojen kansallisen tason sisällöllistä koordinaatiota tehtiin tutkinnonuudistuksen ja ECTS-järjestelmään siirtymisen yhteydessä viime vuosikymmenen puolivälissä. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry (myöhemmin Arene) määritteli yhteiset pohjat ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmakohtaisiksi kompetensseiksi ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleisiksi kompetensseiksi vuonna 2006 ja päivitti niitä vuonna 2010 (Arene 2010). Niillä olikin ammattikorkeakouluissa samankaltainen rooli kuin monissa Euroopan maissa käytössä olevilla alakohtaisilla tutkintojen viitekehyksillä. Arene on jatkanut koordinaatiotyötä erilaisissa alakohtaisissa verkostoissa, mutta kokonaisuutena yhteisesti määriteltyjä kompetensseja ei ole viime vuosina päivitetty.

3.2 Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaus

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa korkeakoulujen ohjauksesta (OKM 359/2014). Koulutusvastuusäntelyn ohella tärkeimmät ohjauskeinot ovat korkeakoulujen ja ministeriön kesken nelivuotiskausiksi solmittavat sopimukset ja korkeakoulujen rahoitusmallit (ks. OKM 2019c). Sopimuksissa sovitaan muun muassa korkeakoulun tehtävästä, vahvuusaloista, profiilista ja tutkintotavoitteista. Tutkintotavoitteet asetetaan ammattikorkeakoulututkintojen ja yliopistojen ylempien korkeakoulututkintojen osalta niin, että tiettyjä aloja yhdistetään toisiinsa ja tavoitteet asetetaan kullekin alojen yhdistelmälle kansainvälisen koulutusluokituksen (ISCED) mukaisesti (OKM 331/2016). Koulutustarjonnan kehittämisen kannalta erityisesti aloja koskevilla tutkintotavoitteilla on suuri merkitys, sillä korkeakoulu ei saa rahoitusta tutkintotavoitteen ylittävistä tutkinnoista. Tämän vuoksi tutkintotavoitteita kutsutaankin rahoitusmallista keskusteltaessa usein tutkintokatoiksi.

Sopimuskaudella 2016–2020 opetus- ja kulttuuriministeriö jätti osan strategiarahoituksesta jaettavaksi kauden aikana erilaisiin kehittämishankkeisiin (ks. OKM 2019d). Kehittämishankkeissa on sekä yksittäisen koulutusalan opetusyhteistyöhön – kuten yhteisiin verkko-opintokokonaisuuksiin tähtääviä – että korkeakoulutuksen ajankohtaisiin yleisiin kehittämisalueisiin liittyviä hankkeita. Nämä niin sanotut kärkihankkeet ovat vahvistaneet korkeakoulujen yhteistyötä, koska niistä yksikään ei ole ollut yhden yksittäisen korkeakoulun hanke. Ideana on ollut yhdessä kehittää ja hyödyntää tuloksia. Kärkihankkeiden tuloksia hyödynnetään myös korkeakoulutuksen Visio 2030:n toteuttamisessa.

Valtioneuvosto on hyväksynyt yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen uuden rahoitusmallin vuosille 2021–2024. Rahoitusmallissa väljennettiin tutkintotavoitteiden alaryhmittelyjä yliopistojen osalta, millä tavoitellaan yliopistoille laajempia mahdollisuuksia koulutuksen joustavaan suuntaamiseen. Malli säilyttää kuitenkin tutkintotavoitteiden luonteen ylärajana rahoitettavien tutkintojen määrälle. Tätä perustellaan järjestelmän kokonaisuuden ohjaamisella ja sen varmistamisella, että koulutus kohdentuu työvoimatarpeen kannalta keskeisille aloille. Suoritettujen tutkintojen painoarvon osuus rahoitusmallissa nousee yliopistojen kohdalla nykyisestä 19 %:sta 30 %:iin ja ammattikorkeakoulujen osalta 40 %:sta 56 %:iin. (OKM 2019e, 2019g.)

Rahoitusmalli korostaa strategisuuden merkitystä entisestään, sillä strategiaperusteisen rahoituksen osuus kasvaa. Nykyistä läpinäkyvämmäksi tulee strategiaperusteisen rahoituksen jakautuminen toisaalta korkeakoulujen omia strategioita tukeviin toimenpiteisiin ja toisaalta hallitusohjelmasta ja valtioneuvoston tavoitteista lähteviin korkeakoulu- ja tiedepoliittisiin tavoitteisiin. (OKM 2018a.)

Jatkuvan oppimisen osuus yliopistojen rahoitusmallissa kasvaa 2 %:sta 5 %:iin ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa 5 %:sta 9 %:iin. Tämä muutos ohjanee toimintaa vahvasti, vaikka jatkuvan oppimisen rahoitukseen tarvitaan muitakin rahoituslähteitä ja kannustimia. Erilliset kansainvälistymisindikaattorit, kuten ulkomaisten opiskelijoiden suorittamat tutkinnot ja kansainvälinen opiskelijavaihto, poistuvat rahoitusmallista. Osa rahoituksesta kohdennetaan suoritettujen yhteistyöopintojen perusteella, mikä korostaa korkeakoulujen välistä yhteistyötä, osaamista vahvistavaa profiloitumista ja työnjakoa sekä joustavan koulutustarjonnan kehittämistarvetta (OKM 2019e.)

Korkeakoulutuksen toteuttamiseen ja tarjontaan vaikuttaa jatkossa myös yliopisto- ja ammattikorkeakoululakien opetusyhteistyötä koskeva muutos (VN 940/2017, 7 a §; VN 941/2017, 8 a §). Sen mukaan riittää, että pääosa koulutusvastuuseen kuuluvan tutkinnon opetustarjonnasta on tutkinnon myöntävässä korkeakoulussa. Muut opinnot opiskelija voi hankkia toisesta korkeakoulusta. Lainmuutoksen vaikutukset ovat toistaiseksi vähäisiä ja koskevat lähinnä niin sanottujen yhteisten opintojen, kuten kieliohjelmojen toteuttamista, mutta voivat jatkossa lisätä esimerkiksi samalla paikkakunnalla toimivien korkeakoulujen yhteistyötä.

Viime vuosien aikana korkeakoulujen johtamisen strategisuus on korostunut, kun strategisten tavoitteiden asettamisen ja seurannan merkitys on vahvistunut. Tämä on vaikuttanut korkeakoulujen sisäiseen toiminnanohjaukseen sekä korkeakoulujen ja opetus- ja kulttuuriministeriön väliseen dialogiin. Tämä on ollut havaittavissa myös Karvin toteuttamissa korkeakoulujen auditoinneissa (ks. Nordblad, Apajalahti, Huusko & Seppälä 2019).

Muita ohjauskeinoja ovat ministeriön sopimuskauden aikana tekemät vierailut korkeakouluihin, sopimuskauden puolivälissä käytävät tarkistusneuvottelut, tilastojen pohjalta tehtävä informaatio-ohjaus sekä määrävuosin annettava kirjallinen palaute korkeakoulun toiminnasta ja kehittämistarpeista. Lisäksi ministeriö on tukenut rakenteellista kehittämistä erillisillä hankerahoituksilla, rahoitusmallin strategisen rahoituksen osuuden kautta sekä tutkimuksen profiloinnin rahoituksella.

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksen (2016) mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö pyrkii edistämään yliopistojen strategisten tavoitteiden toteutumista, kunhan tämä ei vaaranna yliopistojen muodostaman kokonaisuuden tai tietyn alan kehittymismahdollisuuksia. Ministeriön ohjauksen kokonaisuus on kuitenkin pirstaloitunut yksittäisiin ohjausvälineisiin. Tarkastuskertomus korostaa tarvetta ohjauksen kokonaisnäkemykselle ja sitä tukeville rahoitus- ja arviointivälineille. (VTV 2016.) Samansuuntaista on ollut korkeakoulujen kritiikki opetus- ja kulttuuriministeriön hankerahoitusta kohtaan.

Tarkastuskertomuksen mukaan ministeriön vuorovaikutus sekä informaatio- ja neuvotteluohjaus ovat viime vuosina vahvistuneet ja monipuolistuneet. Vuorovaikutteisuutta pidetään tärkeänä osana tulosohjausta, sillä sen avulla voidaan sovittaa yhteen eri toimijoiden näkökulmia. Vuoropuhelu on edistänyt rakenteellisten uudistusten toteuttamista ja parantanut yliopistojen tilannekuvaa, ja tätä kautta poliittisen hyväksynnän saaminen muutoksille on helpottunut. Tavoitteellisella rakenteiden kehittämisellä ajatellaan saatavan aikaan toiminnallisesti ja taloudellisesti vahvempia yliopistoja. Tarkastusviraston mukaan yliopistojen välinen työnjako on kehittynyt, yliopistojen määrä vähentynyt sekä yliopistojen selkeä profiili auttanut ulkopuolisen rahoituksen hakemisessa. (VTV 2016, 25.)

3.3 Visio 2030

Lokakuussa 2017 julkaistiin opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyössä korkeakoulu-yhteisön ja sidosryhmien kanssa työstämä visio korkeakoulutukselle ja tutkimukselle vuonna 2030. Vision taustamuistion mukaan ”[v]isiossa esitetyt muutokset ja kehittämissuunnat luovat edellytyksiä nostaa korkeakoulujen vaikuttavuutta Suomen ja koko ihmiskunnan hyväksi.” (OKM 2017a; 2017b.)

Vision toimeenpanoa tukeva tiekartta valmisteltiin yhteistyössä ministeriön, korkeakoulujen ja sidosryhmien kesken (OKM 2017b). Tiekarttatyöskentely alkoi keväällä 2018 ja valmistui alkuvuodesta 2019. Ehdotus korkeakoulujen rahoitusmalliksi (OKM 2018a) laadittiin osana tiekarttatyöskentelyä. Kehittämishojelmien toimeenpano alkoi vuoden 2019 aikana. Korkeakoulutuksen näkökulmasta tärkeimmät tavoitteet ovat korkeakoulutettujen osuuden nostaminen 50 %:iin ikäluokasta, jatkuvan oppimisen vahvistaminen sekä yhteistyön lisääminen toisen asteen oppilaitosten kanssa. Vision toimeenpanoon liittyy myös korkeakoulujen strategiatyö, jonka aikataulu on yhtenäistetty. Korkeakoulujen strategiat laaditaan myös aiempaa pidemmäksi jaksoksi eli vuosiksi 2021–2030.

Jatkuva oppiminen sai Visio 2030 -työssä voimakkaan sysäyksen tulevaisuuden korkeakoulutuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena. Elinikäiset oppimismahdollisuudet nimettiin korkeakoululaitoksen yhteiseksi päämääräksi, jonka sisältö tarkennettiin seuraavasti: ”Korkeakoulujen roolia ja vastuuta elinikäisen oppimisen järjestäjänä vahvistetaan. Tehdään mahdolliseksi tarjota työelämärelevantteja koulutussisältöjä joustavasti eri rajoja ylittäen koko työuran ajan.” (OKM 2017d.)

Vision lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi vuonna 2017 Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset vuosille 2017–2025 (OKM 2017c). Linjaukset käsittelevät kansainvälistymistä laajasti sekä antavat koulutustarjonnan kehittämiseen toimenpide-

ehdotuksia. Linjausten mukaan Suomen pieni koko ja resurssitehokkuus edellyttävät kilpailukykyistä, laadukasta ja kansainvälistä korkeakoulujärjestelmää. Linjaukset korostavat kansainvälisissä verkostoissa toimimista sekä vuorovaikutusta alueellisissa innovaatioalustoissa, jotka koostuvat korkeakouluista, tutkimuslaitoksista, yrityksistä ja julkisista toimijoista. Keskeisenä pidetään tarkoituksenmukaisten roolien ja profiilien vahvistamista. Linjausten mukaan suomalaisten korkeakoulujen koulutustarjonnan tulisi olla kansainvälisesti kiinnostavaa ja erottuvaa. Erityisenä vahvuutena korostetaan korkeakoulutusjärjestelmän työelämäkytköstä. Kansainvälisen yhteistyön nähdään linjauksissa edelleen vahvistavan suomalaisen korkeakoulutuksen laatua. (OKM 2017c.)

3.4 Profilointi ja rakenteellinen kehittäminen

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry (myöhemmin UNIFI) ja suomalaiset yliopistot toteuttivat vuosina 2014–2016 eri koulutus- ja tutkimusaloja koskevia rakenteellisen kehittämisen ja profiloinnin hankkeita (ns. RAKE-hankkeet). Työn tavoitteena oli selvittää, miten eri alojen koulutusta ja tutkimusta voitaisiin profiloida ja kehittää rakenteellisesti. Muun muassa kauppatieteellisen alan, yhteiskuntatieteellisen alan, vieraiden kielten ja kulttuureiden sekä humanistisen alan koulutuksen ja tutkimuksen rakenteellisen kehittämisen ja profiloinnin raportit julkaistiin vuonna 2015. Näissä kaikissa oli useita kehittämissuosituksia.

Kauppatieteellisen alan koulutuksen ja tutkimuksen rakenteellisen kehittämisen ja profiloinnin loppuraportin mukaan kauppatieteelliset yksiköt perustavat profiilinsa yliopiston strategiaan, profiiliin sekä omille vahvuusalueilleen. Kauppatieteiden kandidaatin tutkinto on muodoltaan pitkälti samanlainen lähes jokaisessa yksikössä ja sisältää laajan, eri kauppatieteellisiä aineita käsittelevän perusopintojen jakson. Profiilit näkyvät etenkin maisteri- ja tohtorikoulutuksessa sekä tutkimuksen painopisteissä. Yksiköiden maisteri- ja tohtorikoulutuksen tarjonta voi poiketa toisistaan suurestikin. Yksiköiden profiilit ovat kuitenkin selkeät ja työryhmän mukaan olisi tärkeää korostaa niitä entisestään yliopistojen viestinnässä niin hakijoille, opiskelijoille, työnantajille ja muille sidosryhmille. Toisaalta todetaan, että erityisesti tutkimusrahoituksen myöntämisen perusteet vaikuttavat profiloitumiseen sekä yliopistojen sisällä että niiden välillä. Samoin kansainväliselle kilpailulle altistuminen pakottaa etsimään vahvuusalueita. Työryhmän näkemyksen mukaan kauppatieteiden osalta rakenteellista kehittämistä ei tarvitse tehdä yksikköjen karsimisen kautta, vaan valittujen ja valittavien profiilien vahvistamisen kautta sekä edistämällä käynnissä olevia ja harkinnassa olevia dualimallin ylittäviä hankkeita. (Unifi 2015.)

Suomen Ekonomien vuonna 2017 toteuttaman Kauppatieteiden suunta Suomessa -selvityksen (Kallunki 2015) kohteena olivat suomalaisten kauppatieteiden koulutusvastuuyliopistojen kauppa- ja taloustieteellistä tutkimusta tekevät ja koulutusta antavat yksiköt. Selvityksessä tarkasteltiin yksiköiden asemaa osana yliopistoja, yksiköiden profileja sekä kauppa- ja taloustieteellisen alan koulutuksen ja tutkimuksen kehityssuuntia. Alan koulutuksessa keskeinen trendi on koulutuksen ohjelmamuotoistuminen. Kandidaattikoulutusten osalta se on merkinnyt hakukohteiden vähenemistä ja koulutusohjelmien yhdenmukaistumista. Yksiköillä on hyvät mahdollisuudet profiloida tutkimustaan ja koulutustaan yliopistojen määrittämien strategisten linjausten puitteissa. Profiloitumista ohjataan pääasiassa henkilöstön rekrytoinneilla ja maisterikoulutuksilla.

Yksiköiden profileissa on kolme yhteistä elementtiä: kandidaattikoulutusten ”kauppa- ja taloustieteiden peruspaketti” (johtaminen, markkinointi, laskentatoimi, rahoitus, taloustiede), pyrkimys tutkimuksen laadun kohottamiseen ja kansainvälistyminen. (Kallunki 2017.)

Yliopistojen viimeaikaista rakennekehitystä ja sen taustalla olevia kannusteita arvioitiin tammi-kuussa 2018 julkaistussa Talouspolitiikan arviointineuvoston taustaraportissa ”Yliopistojen rahoitus, kannustimet ja rakennekehitys” (Seuri & Vartiainen 2018). Raportti perustuu tilastolliseen analyysiin ja yliopistojen rehtorien haastatteluihin. Raportin mukaan yliopistojen rahoitusmalli on tehostanut sen mittaamien indikaattorien mukaista tuloksekkautta, mutta malli ei edistä rakennekehitystä tai yliopistojen välisen työnjaon kehittymistä. Syy tähän on raportin mukaan se, että rahoitusmalli asettaa alat epäsymmetriseen asemaan toisiinsa nähden, eikä malli sisällä tieteenalan sisäistä tehokkuusvertailua. (Seuri & Vartiainen 2018.)

Raportissa tarkasteltiin myös profiloitumista ymmärrettynä tieteenalayksiköiden koon kasvuna professorien määrällä mitattuna. Tulos oli, että profiloitumista ei juurikaan ole tapahtunut ajanjaksolla 2012–2016. Raportin mukaan rehtorit kuitenkin tunnistivat profiloitumisen yksimielisesti tavoitteekseen eivätkä pitäneet rahoitusmallia strategisen suunnittelun lähtökohtana. Samalla kuitenkin nousi esille, että suurin osa yliopistoista on omaksunut rahoitusmallin logiikan sisäiseen ohjausjärjestelmäänsä, mikä raportin tekijöiden mukaan luo riskin yliopistorakenteen vinoutumiseen pitkällä aikavälillä johtuen eroista eri alojen kannattavuudesta rahoitusmallissa. (Seuri & Vartiainen 2018.)

Järjestelmätason rakennekehityksen rehtorit näkivät opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulle kuuluvaksi, ja yliopistojen profiilien kannalta erityisesti alakohtaiset tutkintokatot koettiin voimakkaaksi ohjauskeinoksi. Yhteenvedossaan raportin tekijät hahmottelevat kolme vaihtoehtoista lähestymistapaa rahoitusmallin luomien kannusteiden ja järjestelmän kehitystavoitteiden ristiriidan ratkaisemiseksi. Ensimmäinen vaihtoehto olisi rahoitusmallin laajentaminen niin, että se ottaisi tieteenalakohtaiset erot paremmin huomioon ja kannustaisi omiin vahvuusalueisiin profiloitumiseen siinä, missä nykyinen malli kannustaa samankaltaiseen profiloitumiseen. Toinen vaihtoehto olisi vahvistaa ministeriön aktiivista rakenteellista ohjausta entisestään. Kolmas vaihtoehto olisi lisätä yliopistojen taloudellista riippumattomuutta ja sitä kautta kykyä ottaa itsenäistä vastuuta rakenteellisesta kehityksestään. (Seuri & Vartiainen 2018.)

Myös Arene toteutti RAKE-selvityksiä vuonna 2016. Selvitystyön tavoitteena oli ammattikorkeakoulujen vahvuuksien tunnistamisen kautta tehdä analyysia ja tuoda esiin olemassa olevia hyviä käytänteitä. Raportissa pohdittiin, millainen korkeakoulukokonaisuus Suomessa olisi kansainvälisesti houkutteleva sekä miten ennakoitaan työelämän muuttuvia osaamistarpeita. Arenen toteuttaman ylempien ammattikorkeakoulututkintojen (YAMK-tutkinnot) RAKE-selvityksen tavoitteena oli tehdä näkyväksi ja kehittää tutkintojen profiilia työelämälähtöisinä ylempinä korkeakoulututkintoina. Raportti kokosi yhteen olemassa olevien YAMK-tutkintojen vahvuudet ja ominaispiirteet sekä kuvasi koulutusten linkittymisen ammattikorkeakoulujen strategiaan painoloihin sekä yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Raportissa oli myös strategisia kehittämissuosituksia ammattikorkeakoulujen YAMK-koulutusten kehittämiseksi. (Arene 2016a; 2016b.)

Korkeakoulujen profilaatiota tarkasteltaessa tutkimus ja koulutus eroavat toisistaan. Vaikka profilointi laajasti ymmärrettyä ei ole edennyt, tutkimuksen profiloituminen on edennyt yliopistoissa, mitä on tukenut Suomen Akatemian yliopistojen profiloitumisen rahoitus. Rahoitusinstrumentin tarkoituksena on tukea ja nopeuttaa yliopistojen strategioiden mukaista profiloitumista tutkimuksen laadun kehittämiseksi. Rahoitusta on myönnetty hankekokonaisuuksiin, jotka vahvistavat yliopiston strategisia tutkimusaloja ja uusia avauksia. (Suomen Akatemia 2019.) Tutkimuksen profiloitirahoituksen vaikutus koulutukseen etenee hitaasti, sillä vaikutukset tulevat esimerkiksi opetus- ja tutkimushenkilökunnan rekrytointien kautta.

Yliopistouudistuksen ja ammattikorkeakoulu-uudistuksen arvioinnin mukaan uudistukset ovat parantaneet korkeakoulujen yhteistyön ja profiloitumisen edellytyksiä. Korkeakouluihin liittyy tosin edelleen yksityiskohtaista sääntelyä. Uuden ammattikorkeakoululain mukaan koulutusohjelmapäätöksistä luovuttiin ja koulutusvastuut määriteltiin toimiluvissa. Ammattikorkeakouluilla katsotaan näin olevan aikaisempaa paremmat mahdollisuudet käynnistää koulutuksia omien alueellisten tarpeiden ja strategisten valintojen pohjalta. (Wennberg, Korhonen & Koramo 2018.)

3.5 Arvioinnin keskeiset käsitteet

Tämän arvioinnin keskeisiä käsitteitä ovat koulutusala, koulutustarjonta ja koulutustarjonnan kehittäminen, profiili ja profiloituminen, jatkuva oppiminen, osaamislähtöisyys, työelämärelevanssi, koulutuksen strateginen johtaminen sekä koulutusjärjestelmän rakenteet ja ohjaus.

Koulutusallalla tarkoitetaan tässä arvioinnissa yliopistojen osalta Valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista (VN 794/2004) ja ammattikorkeakoulujen osalta niiden toimiluvissa (OKM 2019a) mainittua koulutusallaa.

Arvioinnissa **koulutustarjonnalla** ja **profiililla** tarkoitetaan seuraavaa:

- Korkeakoulujärjestelmän tasolla koulutustarjonnalla tarkoitetaan sitä, mitä alan koulutusta tarjotaan missäkin korkeakoulussa. Koulutustarjonnan kokonaisuus muodostaa arvioinnin kohteena olevan **koulutusalan profiilin** Suomessa.
- Korkeakoulun tasolla koulutustarjonnalla tarkoitetaan sitä, mitä tutkintoja ja jatkuvan oppimisen muotoja korkeakoululla on koulutusallalla. Koulutustarjonnan kokonaisuus muodostaa **korkeakoulun profiilin** koulutusallalla.
- Tutkinnon tasolla kyse on sen tarjoamasta osaamisesta ja työelämärelevanssista. Niiden luoma kokonaisuus muodostaa **tutkinnon profiilin**.
- Jatkuvan oppimisen koulutustarjonnalla tarkoitetaan niitä jatkuvan oppimisen toimintamuotoja, joita korkeakoulu tarjoaa. Niiden luoma kokonaisuus muodostaa **jatkuvan oppimisen tarjonnan profiilin**.

Koulutustarjonnan kehittämisenä tarkoitetaan laajasti niitä menettelyjä, joilla koulutustarjontaa kullakin edellä mainitulla tasolla kehitetään ja toimijoita, jotka kehittämiseen osallistuvat. **Profiloituminen** ymmärretään koulutustarjonnan tietoisena kehittämisenä kohti haluttua profiilia. Käsitettä **profilatio** käytetään profiloitumisen synonyymina.

Jatkuvalla oppimisella tarkoitetaan niitä koulutusmuotoja, joita tarjotaan pääsääntöisesti muille kuin tutkinto-opiskelijoille. Näitä koulutusmuotoja ovat esimerkiksi avoin ammattikorkeakoulu-opetus, avoin yliopisto-opetus, täydennyskoulutus ja erikoistumiskoulutukset. Jatkuvalla oppimisella viitataan, samoin kuin elinikäisen oppimisen käsitteellä, ihmisen koko elämänkaarenaikaiseen, monelle elämänalueelle ulottuvaan oppimiseen. Jatkuva oppiminen kattaa siten sekä formaalin, muodollisen koulutusjärjestelmän mukaisen oppimisen että koulutusjärjestelmän ulkopuolella ja siitä täysin riippumatta tapahtuvan oppimisen. (OKM 2018b, 11.)

Osaamislähtöisyys ymmärretään tässä arvioinnissa vastaavasti kuin osaamisperustaisuus-käsite, jolla suomeksi yleisesti viitataan englanninkielisiin *outcome-based* ja *competence-based* käsitteisiin. Osaamisen käsitettä kuvastaa tulkintojen kirjo. Osaamisen käsitettä käytetään, kun viitataan tietoon (*knowledge*), taitoon (*skill*), pätevyyteen (*competence*), asenteisiin (*attitude*), osaamistavoitteisiin (*intended learning outcomes*) tai oppimistuloksiin (*achieved learning outcomes*). Osaamistavoitteella tarkoitetaan ilmaisuja, jotka kuvaavat, mitä opiskelija tietää, ymmärtää ja osaa tehdä tietyn oppimisprosessin päätyttyä. (EC 2015). Osaamislähtöisyyteen liittyy myös tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien kansallinen viitekehys, joka jaottelee koulutusjärjestelmään kuuluvat tutkinnot, oppimäärät ja muut laajat osaamiskokonaisuudet niiden edellyttämän osaamisen perusteella kahdeksalle tasolle (ks. VN 93/2017). Viitekehysten lähtökohtana on koulutuksen osaamislähtöisyys ja se, että tutkinnoille ja muille kokonaisuuksille on määritelty osaamistavoitteet.

Työelämärelevanssilla tarkoitetaan tutkintojen kykyä tarjota opiskelijoille sellaista osaamista, jota he tarvitsevat valmistumisensa jälkeen työelämässä. Yksi arvioinnin tavoitteista on tuottaa tietoa siitä, miten työelämärelevanssi kauppatieteiden ja liiketalouden alalla ymmärretään ja miten se vaikuttaa koulutustarjonnan kehittämiseen.

Koulutuksen strategisella johtamisella tarkoitetaan menettelyitä, joilla korkeakoulun johto edistää korkeakoulun pitkän aikavälin kehitystä ja tunnistettuja kehitystarpeita koskevien strategisten tavoitteiden toteutumista koulutuksessa.

Koulutusjärjestelmän rakenteet ja ohjaus pitävät sisällään lainsäädännön ja muut opetus- ja kulttuuriministeriön käyttämät keinot korkeakoulujen ohjaamiseen. Arvioinnin kannalta merkittäviä rakenteita ja ohjauskeinoja ovat muun muassa koulutusvastuusäytäely, korkeakoulujen rahoitusmallit sekä ministeriön ja korkeakoulujen väliset sopimukset.

Arviointiprosessi

4

4.1 Arvioinnin suunnittelu ja toteutus

Korkeakoulujen arviointijaosto kävi arviointiin liittyvän lähetekeskustelun kesäkuussa 2018. Arvioinnin suunnittelua varten jaosto nimitti elokuussa 2018 suunnitteluryhmän. Ryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus arvioinnin hankesuunnitelmaksi, josta ilmenevät arvioinnin tavoitteet, arviointialueet ja -kysymykset, arvioinnin menetelmät ja hankkeen alustava aikataulu. Suunnitteluryhmän kokoonpano oli seuraava:

- Vararehtori **Riitta Pyykkö**, Turun yliopisto (puheenjohtaja)
- Vararehtori **Pekka Auvinen**, Karelia-ammattikorkeakoulu
- Kehitysjohtaja **Charlotta Collén**, Oulun yliopisto
- Johtava asiantuntija **Katri Vataja**, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- Opiskelija **Markus Vierumäki**, Lahden ammattikorkeakoulu.

Suunnitteluryhmän ja myöhemmin arviointiryhmän työtä tukivat Karvista arvioinnin projekti-päällikköinä toimineet arviointiasiantuntijat **Touko Apajalahti** (31.5.2019 asti), **Mira Huusko**, **Otto Leppänen** (1.6.2019 alkaen), **Kirsi Mustonen** ja **Mirella Nordblad**.

Suunnitteluryhmä piti syys-marraskuun 2018 aikana kolme kokousta ja valmisteli hankesuunnitelman, jonka korkeakoulujen arviointijaosto hyväksyi 30.11.2018. Suunnitteluryhmä muotoili hankesuunnitelmaan arviointikysymykset (ks. liite 1) ja tiedonkeruun vaiheet. Hankesuunnitelman valmisteluvaiheessa kuultiin seuraavia tahoja: Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Suomen opiskelijakuntien liitto (SAMOK) ry sekä Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry.

Arvioinnin suunnitteluvaiheen alussa syyskuussa 2018 yliopistoja ja ammattikorkeakouluja informoitiin arvioinnin käynnistymisestä. Samassa yhteydessä kutakin arvioinnin piiriin kuuluvaa yliopistoa ja ammattikorkeakoulua pyydettiin nimeämään arvioinnin korkeakoulutason yhteyshenkilö, jonka tehtävänä oli huolehtia arviointiin liittyvästä tiedonkulusta ja tiedonkeruusta korkeakoulun sisällä sekä muusta arviointiin liittyvästä käytännön toteutuksesta korkeakoulussa. Lisäksi korkeakouluja pyydettiin nimeämään koulutusala-kohtaisia edustajia (1–5/koulutusala), jotka osallistuivat arvioinnin suunnitteluun verkkotyöpajassa lokakuussa 2018. Verkkotyöpaja toteutettiin Ideatehdas-sovellusta käyttäen. Työpajaan osallistui 224 henkilöä, joista 44 % oli yliopistoista, 44 % ammattikorkeakouluista ja 12 % opiskelijoita sekä työelämän järjestöjen edustajia. Työpajassa annettiin yhteensä noin 3 200 arviota siitä, kuinka tärkeinä vastaajat pitivät esitettyjä ehdotuksia arviointikysymyksiksi. Lisäksi osallistujat ehdottivat yhteensä noin 240 uutta kysymystä arvioinnissa tarkasteltaviksi. Ottamalla arvioinnin kohteena olevan neljän koulutusalan edustajat mukaan arvioinnin suunnitteluun pyrittiin osaltaan edistämään arvioinnin vaikuttavuutta.

Arvioinnin toteutusta varten korkeakoulujen arviointijaosto nimitti 30.11.2018 neljä alakohtaista arviointiryhmää. **Kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arviointiryhmään** nimettiin seuraavat henkilöt:

- Professori (emeritus) **Jyrki Wallenius**, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu (puheenjohtaja)
- Tutkimuspäällikkö **Mervi Friman**, Hämeen ammattikorkeakoulu
- Opiskelija **Mari Hallikainen**, Metropolia Ammattikorkeakoulu
- Professori **Tomi Kallio**, Linnaeus University (4.2.2019 alkaen Turun yliopiston kauppa-
- korkeakoulu)
- Vararehtori **Katri Ojasalo**, Laurea-ammattikorkeakoulu (varapuheenjohtaja)
- Vararehtori, professori **Jaana Sandström**, Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT
- Johtava asiantuntija **Mika Tuuliainen**, Elinkeinoelämän keskusliitto EK.

Arvioinnin projektipäällikkönä toimi arviointiasiantuntija **Kirsi Mustonen** Karvista. Arviointiasiantuntija **Mirella Nordblad** Karvista toimi projektipäällikön taustatukena. Korkeakouluharjoittelija **Timo Rahkonen** tuotti valmiiden palauteaineistojen ja korkeakoulujen itsearviointikyselyjen määrällisen analyysin ja kyseisten aineistojen kuvauksen (ks. luku 4.2). Arviointiryhmä työskenteli vuonna 2019 arviointiaineistojen ja niiden analysoinnin parissa ja piti yhteensä 10 kokousta.

Neljällä samanaikaisesti toteutetulla koulutusala-arvioinnilla oli ohjausryhmä, joka koostui neljän arviointiryhmän puheenjohtajista: vararehtori, professori **Riitta Pyykkö** (ohjausryhmän puheenjohtaja), TkT **Anneli Pirttilä**, varadekaani **Ullamaija Seppälä** ja professori emeritus **Jyrki Wallenius**. Ohjausryhmä kokoontui viisi kertaa vuoden 2019 aikana.

Arviointiin osallistuneet korkeakoulut nimesivät tammikuussa 2019 alakohtaisen yhteyshenkilön, jonka kanssa Karvin projektipäällikkö teki yhteistyötä arvioinnin edetessä. Yhteyshenkilöiden tehtävänä oli muun muassa koordinoida korkeakoulussaan arviointiin liittyvät aineistonkeruut, kuten koulutusalan yhteinen itsearviointi ja tutkintotason itsearviointi maaliskuussa 2019 sekä webropol-kyselyyn vastaaminen lokakuussa 2019. Arvioinnin aikataulu on esitetty liitteessä 2.

4.2 Arviointiaineisto

Kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arviointiaineisto kerättiin eri menetelmin osin valmiista aineistoista ja osa kerättiin yhteistyössä alan koulutusta tarjoavien korkeakoulujen, opiskelijoiden ja sidosryhmien edustajien kanssa. Aineisto kerättiin kolmessa vaiheessa siten, että seuraavassa tiedonkeruun vaiheessa hyödynnettiin edeltäneissä vaiheissa saatua arviointitietoa.

Ensimmäisessä vaiheessa tarkoituksena oli saada kokonaiskuva alan koulutustarjonnasta ja koulutustarjonnan kehittämisestä. Ensimmäisen vaiheen aineistot olivat:

- Valmiiden palauteaineistojen, ammattikorkeakoulujen valmistumisvaiheen opiskelijapalautekyselyn (AVOP), YAMK-uraseurannan, yliopistojen yhteisen opiskelijapalautekyselyn (Kandipalaute), maistereiden ura- ja sijoittumisseurannan (Aarresaari) ja Suomen Ekonomien selvitysten tulosten analysointi.
- Pro gradu -tutkielma, joka perustuu Tilastokeskuksen palkkatieto- ja muihin aineistoihin (Leppänen 2019).
- Taustakysely korkeakouluille, jossa pyydettiin kuvaamaan tutkintotason koulutustarjontaa ja jatkuvan oppimisen tarjontaa.
- Kaksiosainen alakohtainen itsearviointikysely korkeakouluille:
 - koulutusosalalle yhteinen osio
 - tutkintotason osio.

Toisessa vaiheessa aineistojen analyysia tarkennettiin seuraavasti:

- Neljälle arviointiryhmälle yhteiset fokusryhmähaastattelut opetus- ja kulttuuriministeriön (myöhemmin OKM) virkamiesten, yhteisten sidosryhmien ja korkeakoulujen koulutuksesta vastaavien vararehtoreiden tai vastaavien kanssa sekä kauppätieteiden ja liiketalouden omat fokusryhmähaastattelut alan opiskelijoille, työelämän edustajille ja sidosryhmille.
- Case-tarkastelu, jolla tunnistettiin alan hyviä käytäntöjä.

Kolmannen vaiheen tavoitteena oli kiteyttää koulutusalan vahvuuksia ja kehittämistarpeita suhteessa arvioinnin teemoihin ja muodostaa havaittujen tulosten pohjalta kehittämissuosituksia. Tärkein aineistonkeruumuoto kolmannessa vaiheessa oli:

- Arvioinnin kohteena olleille kohdennettu webropol-kysely, joka toimi sekä arvioinnin aineistonkeruumuotona että arvioinnin alustavien johtopäätösten osuvuuden testaamisen välineenä.

Seuraavassa kuvataan tarkemmin käytetyt aineistot.

Valmiit palauteaineistot

Valmistuneiden näkemyksiä tutkinnon tuottamasta osaamisesta ja työelämärelevanssista on selvitetty viidellä valmiilla kyselyaineistolla (ks. taulukko 1).

TAULUKKO 1. Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arvioinnissa käytetyt palautekyselyt

KYSELY / TIETOLÄHDE	PERUSJOUKKO	VASTAUS-PROSENTTI JA VASTAAJIEN MÄÄRÄ	RAJOITTEET
AVOP (AMK)	Ammattikorkeakoulututkinnosta valmistuneet 2016–2018	93 % (n = 12 853)	
Ammattikorkeakoulujen valtakunnallinen uraseurantakysely (YAMK:n osalta)	Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon vuonna 2013 suorittaneet (tieto kerätty 2019)	44 % (n = 166 liiketalouden alan YAMK-tutkinnon suorittanutta)	
Kandipalaute	Kandidaatin tutkinnosta valmistuneet 2017–2018	83 % (n = 3 073)	”En osaa sanoa”-vastaukset ovat mukana asteikolla.
Uraseuranta (maisterit)	Maisterin tutkinnosta valmistuneet 2012 (tieto kerätty 2017)	34 % (n = 681)	Muita käytettyjä palautekyselyjä pienempi vastausprosentti.
Suomen Ekonomien kysely kauppatieteiden maisteriksi valmistuneille	Vuonna 2017 valmistuneet kauppatieteiden maisterit	68,7 % (n = 1 580)	Vastausprosentissa isoja yliopisto-kohtaisia eroja.

Kandipalaute ja AVOP-kyselyt ovat korkeakoulujen tekemää jatkuvaa palautteenkeruuta valmistuvilta opiskelijoilta. Kandipalautteen kehittämistä vastaa UNIFI ja AVOP-kyselyistä Arene. Kyselyissä selvitetään valmistumisvaiheessa olevien opiskelijoiden kokemuksia opintojensa sujuvuudesta, heidän saamastaan tuesta ja opetuksesta, tyytyväisyydestään tutkintoon ja korkeakouluun sekä osaamisen kehittymisestä. AVOP-kyselyissä YAMK-tutkintoja koskeva palautekysely on suppeampi versio AMK-tutkintojen kyselystä. Tässä arvioinnissa käytettiin AVOP-kyselyä vain AMK-tutkinnon suorittaneiden osalta.

Ammattikorkeakoulujen ensimmäinen uraseurantakysely toteutettiin keväällä 2019 kaikille vuonna 2013 AMK- tai YAMK-tutkinnon suorittaneille. Tämän kyselyn valikoituja kysymyksiä käytetään myös ammattikorkeakoulujen rahoitusmallin laadullisen työllistymisen mittarina. Vastausten perusteella määräytyy 3 % ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta. Tässä arvioinnissa käytettiin ensimmäisen uraseurantakyselyn vastauksia liiketalouden alan YAMK-tutkinnon suorittaneiden osalta.

Yliopistojen rekryointipalveluiden Aarresaari-verkoston toteuttamaa maistereiden uraseurantakyselyä on toteutettu yliopistoissa jo pitkään. Tässä arvioinnissa käytetään vuonna 2017 toteutetun kyselyn tuloksia. Aineisto on kerätty vuonna 2017 viisi vuotta aiemmin (2012) valmistuneilta. Kyselyn kautta saadaan tietoa viisi vuotta sitten valmistuneiden, työelämässä olevien tyytyväisyydestä tutkintoonsa ja työelämässä tarvittavista taidoista.

Kandipalaute ja AVOP-kyselyt antavat edustavaa tietoa valmistuneiden opiskelijoiden näkemyksistä, sillä tieto kerätään säännöllisesti opintojen edistymisen yhteydessä. Korkeiden vastausprosenttien ansiosta näiden kyselyiden tuloksia voidaan analysoida käytännössä kokonaisuineina. Tähän arviointiin opiskelijapalautteista on valittu tarkasteltaviksi ne kysymykset, jotka liittyvät tutkintojen työelämärelevanssiin ja osaamislähtöisyyteen. Maisteriksi valmistuneilta kerätään sijoittumis seuranta tietoa vuosi valmistumisen jälkeen, mutta sitä aineistoa ei hyödynnetä tässä arvioinnissa.

Kyselyiden tiedot on haettu Vipusesta. Käytettävissä ovat olleet vastaajamäärät sekä aggregoitu tieto vastausten keskiarvoista ja keskihajonnoista luokiteltuna koulutusaloittain ja korkeakouluittain. AVOP (AMK) -kyselyn vastauksia tarkasteltiin vuosilta 2016–2018. Kandipalautekyselyn osalta mukana olivat vuodet 2017–2018. Vastauksiin liittyy usean kysymyksen osalta huomattavasti hajontaa, mikä voi johtua kysymysten monitulkintaisuudesta tai taustalla olevista erilaisista vastaajaryhmistä. Tähän arviointiin tietopalvelu Vipusesta on haettu myös muun muassa kaupallisen alan tutkintomääriä ja tutkinnon suorittaneiden työllistymistietoja.

Vuonna 2017 kauppatieteiden maisteriksi valmistuneille kohdennettu Suomen Ekonomien kysely (Nissilä 2018) ei kata kandidaatin tutkintoa, mutta se täydentää yleisten opiskelijapalautteiden puolella olevaa aukkoa juuri valmistuneiden maistereiden osalta. Kysely kerätään säännöllisesti yhteistyössä kauppatieteellistä koulutusta tarjoavien yliopistojen kanssa, joten perusjoukkona ovat kaikki 2017 valmistuneet kauppatieteiden maisterit. Vastausprosentit ovat korkeita ja useiden yliopistojen kohdalla kyseessä on käytännössä kokonaisuaineisto. Korkeakoulujen edustavuudessa on isoja eroja. Åbo Akademin ja Itä-Suomen yliopiston osalta vastaajamäärät eivät ole edustavia. Kyselystä saadaan tietoa opiskelijoiden näkemyksistä siihen, miten hyvin tutkinto on kehittänyt työelämävalmiuksia.

Pro gradu -tutkielma

Koulutusala-arviointeihin liittyvässä pro gradu -tutkielmassa (Leppänen 2019) selvitettiin korkeakoulutettujen koulutusvalintojen tilastollista yhteyttä tuloihin ja työllistymisen todennäköisyyteen, kun vakioitiin yksilöiden taustaominaisuuksia. Tutkielmassa tarkasteltiin yliopistoissa

ja ammattikorkeakouluissa opiskelleiden 28–35 -vuotiaiden alku-uran tuloja ja työllistymistä eri korkeakouluista sekä erilaisia ala–korkeakoulu -yhdistelmiä vuosina 2000–2016. Aineistona oli useita Tilastokeskuksen tutkimusaineistoja. Tässä raportissa tarkastellaan kauppatieteiden ja liiketalouden alalla opintonsa 10 vuotta sitten aloittaneita, joita oli yhteensä 16 318. Näistä 6 454 oli aloittanut opintonsa yliopistoissa ja 9 864 ammattikorkeakouluissa.

Taustakysely korkeakouluille

Korkeakouluille tammikuussa 2019 lähetetyssä taustakyselyssä pyydettiin kuvaamaan alan koulutustarjontaa ja jatkuvan oppimisen tarjontaa. Kauppatieteiden ja liiketalouden alalta kaikki näitä opintoja tarjoavat korkeakoulut vastasivat kyselyyn eli vastauksia saatiin 10 yliopistosta ja 21 ammattikorkeakoulusta. Taustakyselyn mukaan tutkinto-ohjelmia oli 214 kappaletta, joista 85 yliopistoissa ja 129 ammattikorkeakouluissa. Jatkuvan oppimisen kuvaukset kertoivat pääasiassa avoimen yliopiston, avoimen ammattikorkeakoulun sekä täydennyskoulutuksen tarjonnasta ja toteutusmuodoista.

Itsearviointikyselyt koulutusosalalle ja tutkinto-ohjelmille

Arviointiryhmät muotoilivat kaikille neljälle koulutusosalalle yhteiset itsearviointikyselyt erikseen koulutusosalalle ja erikseen tutkinto-ohjelmille. Kyselyt pohjautuivat sisällöllisesti hankesuunnitelman arviointikysymyksiin. Alakohtainen itsearviointikysely testattiin muutamassa korkeakoulussa helmikuussa 2019 ja vastausten pohjalta muokattiin lopullinen kysely. Itsearviointi toteutettiin kahtena erillisenä kyselynä: koulutusosalalle yhteinen kysely ja tutkintotason kysely. Kyselyyn vastaaminen tapahtui maaliskuussa 2019.

Koulutusalan yhteiseen osioon pyydettiin yhtä korkeakoulukohtaista vastausta. Toiveena esitettiin, että vastaaminen tehtäisiin ryhmätyöskentelynä, johon osallistuisi tutkintokoulutuksesta vastaavia henkilöitä, jatkuvan oppimisen kehittämistä vastaavia henkilöitä sekä opiskelijoiden edustajia kauppatieteiden ja liiketalouden alalta. Kyselyn teemat olivat koulutustarjonnan yhteys strategiaan, kansainvälistymiseen ja tutkimukseen tai tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan, työelämärelevanssi, ennakoititiedon kerääminen ja käyttö, jatkuvan oppimisen tarjonnan kehittäminen ja korkeakoulujärjestelmän ohjauskeinot sekä alalla tehtävä kansallisen tason koordinaatio. Kyselyyn vastaamiseen ilmoitettiin menevän arviolta 1,5–2 tuntia aikaa. Kyselyyn oli mahdollisuus vastata suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi. Vastauksia saatiin kaikista 31 korkeakoulusta. Kaikissa 31 vastaajaryhmässä oli mukana tutkinto-ohjelmasta vastaavia henkilöitä, opetus- ja tutkimushenkilöstöä sekä hallinto- tai tukihenkilöstöä.

Alakohtaiset yhteyshenkilöt lähettivät Karvin toimittaman tutkintotason kyselyn eteenpäin korkeakoulujen sisällä. *Tutkintotason osioon* pyydettiin vastauksia jokaisesta alan tutkintoon johtavasta tutkinto-ohjelmasta, mukaan lukien kansainväliset ohjelmat. Tieteelliseen tai ammatilliseen jatkotutkintoon johtavat koulutukset eivät olleet tässä arvioinnissa mukana. Tutkintotason osiolla kerättiin tietoa erityisesti tutkintojen profilista ja tutkinnoilla tavoiteltavasta osaamisesta. Ohjeistuksessa toivottiin, että vastaukset kyselyyn laatisi ryhmä, jossa on vähintään

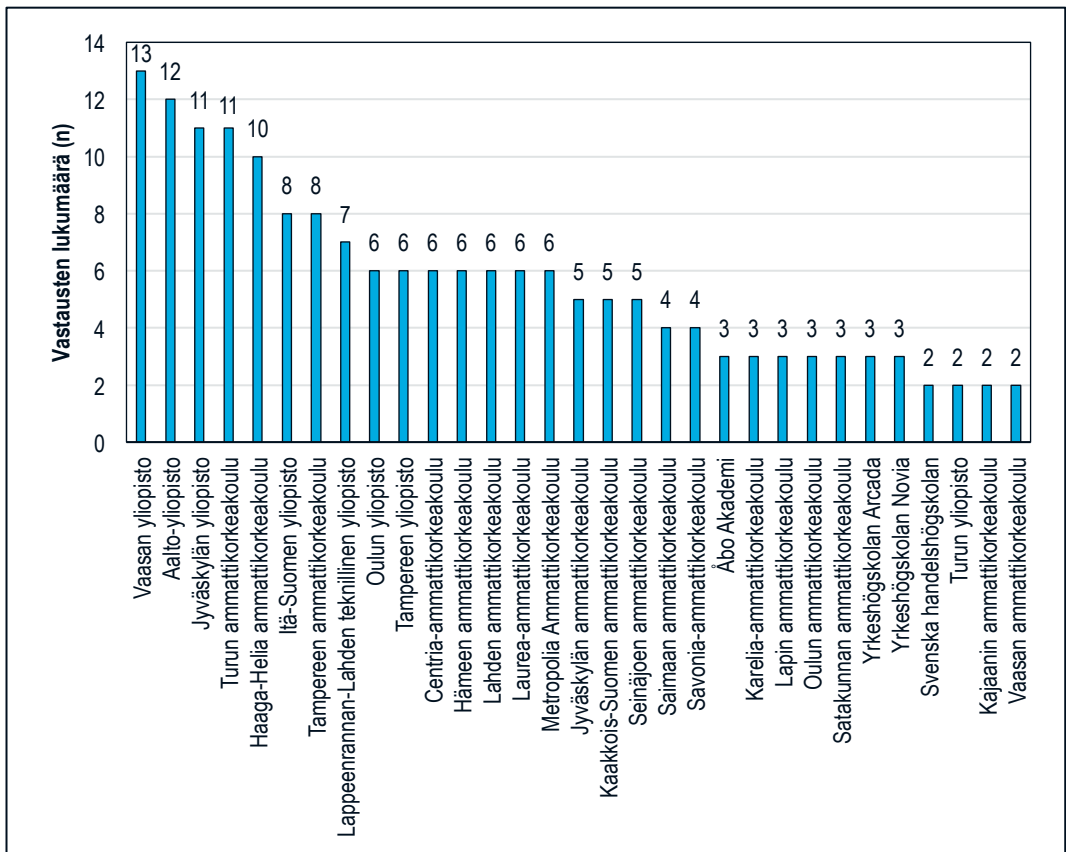
kaksi tutkinto-ohjelman ja sen kehittämisen hyvin tuntevaa henkilöä. Kyselyyn vastaamiseen ilmoitettiin menevän aikaa arviolta 1,5 tuntia. Kyselyyn oli mahdollista vastata suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi.

Kyselyn ohjeistuksessa alan korkeakoulutusta rajattiin tietyin reunaehdoin. Ammattikorkeakoulututkinnoista alan tutkinnoiksi katsottiin tässä arvioinnissa tradenomitutkintoon (AMK ja YAMK) johtava liiketalouden alan koulutus. Tradenomitutkintoon johtavista tutkinto-ohjelmista rajattiin pois ne ohjelmat, joiden aloina ovat tietojenkäsittely, kirjastoala, logistiikka ja johdon assistenttityö. Yliopistojen osalta arviointiin osallistuivat KTK- ja KTM-tutkintoon johtavat koulutukset.

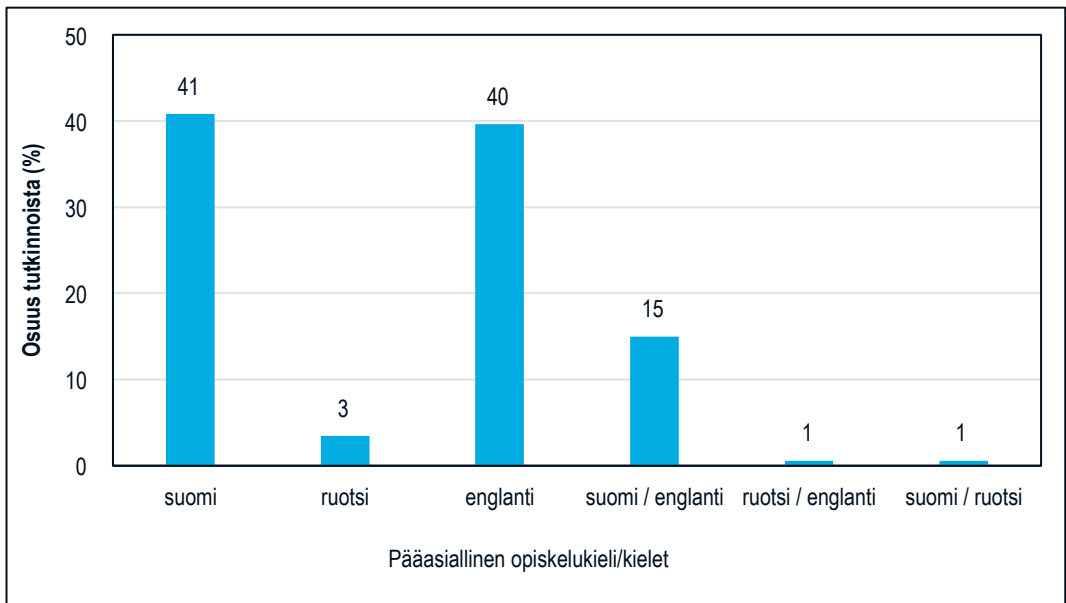
Vastauksia saatiin yhteensä 185 tutkinto-ohjelmasta. Saaduista tutkinto-ohjelmavastauksista 11 ei kuulunut arvioinnin piiriin. Joukossa oli muilta kuin liiketalouden ja kauppatieteiden aloilta olevia tutkinto-ohjelmia sekä sellaisia tutkinto-ohjelmia, joista on mahdollisuus saada kaksi eri tutkintonimikettä. Viimeksi mainitut sisällytettiin aineiston jatkokäsittelyyn vain yhden kerran. Arviointiaineiston jatkokäsittelyssä oli näin ollen mukana yhteensä 174 tutkinto-ohjelmaa, joista 69 oli yliopistoista ja 105 ammattikorkeakouluista (ks. taulukko 2). Kuvioissa 2 tutkinto-ohjelmien määrät on esitetty korkeakouluittain ja kuviossa 3 pääasiallisen opiskelukielen mukaan.

TAULUKKO 2. Tutkintotason itsearviointiosioon osallistuneiden tutkinto-ohjelmien lukumäärät (n = 174)

TUTKINTO	N
Kauppatieteiden kandidaatti ja kauppatieteiden maisteri	69
Tradenomi (AMK) ja tradenomi (ylempi AMK)	105
YHTEENSÄ	174

KUVIO 2. Tutkintotason itsearviointivaiheeseen osallistuneet tutkinto-ohjelmat korkeakouluittain (n = 174)

KUVIO 3. Tutkintotason itsearviointivaiheeseen osallistuneiden tutkinto-ohjelmien pääasiallinen opiskelukieli (n = 174)

Tutkinto-ohjelmakyselyyn vastaajia oli yhteensä 356 henkilöä. Lähes kaikissa (89 %) korkeakouluissa kyselyyn vastaajiin kuului tutkinto-ohjelmasta vastaavia henkilöitä sekä opetus- ja tutkimushenkilöstöä (60 %). Hallinto- ja tukihenkilöstöä oli 44 % vastaajista, opiskelijoita 12 % ja muita 2 %. Tutkinto-ohjelmien itsearviointeihin vastanneille lähetettiin toukokuussa 2019 vertailutietoa tutkinto-ohjelman vastauksista suhteessa alan kaikkiin vastauksiin.

Fokusryhmätyöskentely

Arviointiin liittyi kahdentyyppistä fokusryhmätyöskentelyä: kaikille neljälle alalle yhteinen työskentely sekä kauppatieteiden ja liiketalouden alan oma fokusryhmätyöskentely.

Kaikille neljälle alalle yhteinen työskentely toteutettiin seitsemänä erillisenä fokusryhmähaastatteluna, joihin osallistui yhteensä 48 henkilöä.

- Arenen avulla toteutettiin ammattikorkeakoulujen vararehtoreiden ja koulutusjohtajien haastattelu Kuopiossa 8.5.2019 Valtakunnallisten AMK-päivien yhteydessä. Tilaisuuteen osallistui 12 haastateltavaa. Haastattelijat olivat kolmesta arviointiryhmästä. Haastattelu kesti 1½ tuntia.
- UNIFI:n avulla toteutettiin yliopistojen koulutuksesta vastaavien vararehtoreiden haastattelu Svenska Handelshögskolanissa 14.5.2019. Tilaisuuteen osallistui 12 haastateltavaa. Haastattelijat olivat kaikista neljästä arviointiryhmästä. Haastattelu kesti tunnin.

- Opiskelijoille ja muille alojen sidosryhmille järjestettiin 3.6.2019 Karvin tiloissa neljä erillistä fokusryhmähaastattelua, joihin osallistui yhteensä 18 haastateltavaa. Haastattelijat olivat kaikista neljästä arviointiryhmästä. Jokainen haastattelu kesti 1½ tuntia.
- OKM:n keskeisten virkamiesten fokusryhmähaastattelu toteutettiin 10.9.2019. Haastatteluun osallistui 6 henkilöä. Haastattelijat olivat kaikista neljästä arviointiryhmästä. Haastattelu kesti 1½ tuntia.

Kauppatieteiden ja liiketalouden alan omat fokusryhmähaastattelut toteutettiin 24.5.2019 ja 4.6.2019 neljänä erillisenä tilaisuutena. Ryhmähaastattelut oli suunnattu alan työnantajien ja ammattiliittojen edustajille sekä alan opiskelijoille. Haastateltavina oli yhteensä 15 henkilöä. Jokainen haastattelu kesti 1½ tuntia. Liitteeseen 3 on koottu fokusryhmähaastatteluihin osallistuneiden henkilöiden taustaorganisaatiot.

Case-tarkastelu

Arviointiryhmä valitsi korkeakoulujen itsearviointiaineistojen pohjalta tarkempaan tarkasteluun arvioinnin näkökulmasta keskeisiä teemoja. Case-tarkastelulla syvennettiin ymmärrystä arviointiryhmän ensimmäisen vaiheen tuloksista ja tunnistettiin hyviä käytäntöjä korkeakoulujärjestelmä-, korkeakoulu- ja tutkintotasolta. Valintakriteerit olivat seuraavat: oletukset a) casen yleisestä kiinnostavuudesta, b) casen siirrettävyydestä muihin korkeakouluihin tai muille koulutusaloille sekä c) casesta vertaisoppimisen kohteena muille korkeakouluille tai koulutusaloille. Arviointiryhmän valitsema case on liitetty tämän arviointiraportin lukuihin 5.1 ja 5.2.

Webropol-kysely arviointiaineistoa täydentämään ja alustavien johtopäätösten osuvuutta testaamaan

Kauppatieteiden ja liiketalouden alan tutkintotason itsearviointiin osallistuneille, korkeakoulujen alakohtaisille yhteyshenkilöille ja heidän välityksellään jatkuvan oppimisen edustajille lähetettiin esitettävä webropol-ohjelmistolla toteutettu kysely, jonka avulla täydennettiin aiemmin kerätyn arviointiaineiston aukkoja ja testattiin arvioinnin pohjalta laadittujen alustavien johtopäätösten osuvuutta. Vastausaika oli 1.–10.10.2019. Kyselyyn vastasi yhteensä 160 henkilöä, joista 81 edusti yliopistoja ja 79 ammattikorkeakouluja.

Tulokset:
Kauppatieteiden
ja liiketalouden
korkea-
koulutuksen
koulutus-
tarjonnan
nykytila ja sen
kehittäminen

5

5.1 Koulutustarjonnan profiili ja kehittäminen korkeakoulujärjestelmän tasolla

Tässä luvussa tarkastellaan kauppätieteiden ja liiketalouden koulutustarjonnan nykytilaa osana korkeakoulujärjestelmän duaalimallia, OKM:n ohjauskeinojen vaikutuksia, alan koulutusten profiloitumista sekä koulutustarjonnan kehittämisen koordinoitua ja yhteistyötä kansallisella tasolla.

Aineistona luvussa 5.1 on käytetty taustakyselyn sekä koulutusalan yhteisen ja tutkintotason itsearviointikyselyjen vastauksia, fokusryhmähaastattelujen antia, Vipusen tilastotietoa, hankkeessa tehtyä pro gradu -tutkielmaa sekä arvioinnin loppuvaiheessa tehdyn webropol-kyselyn vastauksia.

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

- Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutusta tarjotaan Suomessa nykyisin laajasti, ja suoritettujen tutkintojen määrä on kasvanut merkittävästi tämän vuosikymmenen aikana. Koulutuksen laajentamista nykyisestä ei nähdä tarpeelliseksi.
- Duaalimalliin suhtaudutaan alalla pääsääntöisesti myönteisesti. Siirtymät ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen yliopistoon tai päinvastoin näyttävät käytännössä toteutuvan yhä paremmin. Liiketalouden ylempien ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden siirtyminen yliopistoon suorittamaan tieteellisiä jatko-opintoja on hankalaa.
- Koulutuslalla koetaan, etteivät opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaukskeinot ole täysin tarkoituksenmukaisia ja ettei rahoitusmalli ole nykyisellään riittävän pitkäjänteinen ja läpinäkyvä. Mallissa koetaan olevan puutteita muun muassa sen kyvyssä ottaa huomioon toiminnan laatua.
- Alan korkeakoulujen koulutusten profiloituminen on vähäistä. Syvemmälle menevälle profiloitumiselle ei nähty erityistä tarvetta kauppatieteiden kandidaatin tutkinnon ja tradenomi (AMK) -tutkinnon osalta. Sen sijaan alan ylempien korkeakoulututkintojen osalta profiloitumisen kehittämiseen nähtiin mahdollisuuksia ja jonkin verran tarvetta.
- Alalla on korkeakoulusektorien sisällä pysyviä kansallisia yhteistyörakenteita. Systemaattista korkeakoulusektorien välistä kansallista yhteistyötä ei kuitenkaan ole. Korkeakoulusektorien välille tarvitaan nykyistä pitkäjänteisempää yhteistyötä, joka kohdentuisi muun muassa alan ylempien korkeakoulututkintojen profiilien selkeyttämiseen ja alan jatkuvan oppimisen yhteiseen kehittämiseen.

5.1.1 Koulutustarjonnan nykytila

Alan koulutus maantieteellisesti laajaa

Suomen kauppatieteellinen ja liiketaloudellinen koulutus on ollut ammattikorkeakoulujen perustamisesta lähtien volyymiltaan mittavaa. Alan koulutuksen järjestäminen jakautuu tällä hetkellä 21 ammattikorkeakoulun ja 10 yliopiston vastuulle. Taulukko 3 esittää ammattikorkeakoulujen toimilupien ja yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen määrittämät koulutusvastuut liiketalouden ja kauppatieteiden aloilla sekä paikkakunnat, joilla oli tarjolla kaupallisen alan korkeakoulutuksen aloituspaikkoja vuonna 2019.

TAULUKKO 3. Liiketalouden ja kauppatieteellisen alan korkeakoulutusta tarjoavat ammattikorkeakoulut ja yliopistot toimipisteineen

<p>LIIKETALouden ALAN AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTOJA TARJOAVAT:</p>	<p>KAUPPATIETEELLISEN ALAN YLIOPISTOTUTKINTOJA TARJOAVAT:</p>
<p>Centria-ammattikorkeakoulu (Kokkola, Pietarsaari, Ylivieska) Haaga-Helia ammattikorkeakoulu (Helsinki, Porvoo) Hämeen ammattikorkeakoulu (Hämeenlinna, Valkeakoski) Jyväskylän ammattikorkeakoulu (Jyväskylä) Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Kouvola, Mikkeli) Kajaanin ammattikorkeakoulu (Kajaani) Karelia-ammattikorkeakoulu (Joensuu) Lahden ammattikorkeakoulu (Lahti) Lapin ammattikorkeakoulu (Rovaniemi, Tornio) Laurea-ammattikorkeakoulu (Espoo, Hyvinkää, Lohja, Vantaa) Metropolia Ammattikorkeakoulu (Vantaa) Oulun ammattikorkeakoulu (Oulu) Saimaan ammattikorkeakoulu (Lappeenranta) Satakunnan ammattikorkeakoulu (Pori, Rauma) Savonia-ammattikorkeakoulu (Kuopio) Seinäjoen ammattikorkeakoulu (Seinäjoki) Tampereen ammattikorkeakoulu (Tampere) Turun ammattikorkeakoulu (Turku, Salo) Vaasan ammattikorkeakoulu (Vaasa) Yrkeshögskolan Arcada (Helsinki) Yrkeshögskolan Novia (Pietarsaari, Turku, Vaasa)</p>	<p>Aalto-yliopisto (Espoo, Mikkeli) Itä-Suomen yliopisto (Joensuu, Kuopio) Jyväskylän yliopisto (Jyväskylä) Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto (Lappeenranta, Lahti) Oulun yliopisto (Oulu) Svenska handelshögskolan (Helsinki, Vaasa) Tampereen yliopisto (Tampere) Turun yliopisto (Turku, Pori) Vaasan yliopisto (Vaasa) Åbo Akademi (Turku)</p>

Ammattikorkeakoulujen liiketalouden korkeakoulututkintojen rakenne

Kuten taulukosta 3 käy ilmi, yhteensä 21 ammattikorkeakoulussa, 29 paikkakunnalla ja 34 toimipisteessä voi opiskella liiketalouden alan ammattikorkeakoulututkinnon *Tradenomi (AMK) / Tradenom (YH) / Bachelor of Business Administration*. Liiketalouden alan tradenomiksi voi opiskella suomen-, ruotsin- ja englanninkielisissä koulutuksissa.

Tradenomitutkinnon laajuus on 210 opintopistettä ja sen ohjeellinen suorittamisaika on 3,5 vuotta. Opintoihin sisältyy pakollinen 30 opintopisteen työharjoittelu sekä 15 opintopisteen laajuinen opinnäytetyö. Tradenomitutkinnon voi korkeakoulusta riippuen suorittaa joko päivätoteutuksena, monimuotototeutuksena tai kokonaan verkossa. Tradenomitutkinnon voi liiketalouden alan lisäksi suorittaa myös seuraavilla aloilla, jotka eivät ole mukana tässä arvioinnissa: tietojenkäsittely, johdon assistenttikoulutus, logistiikka, kirjasto- ja tietopalveluala sekä turvallisuusala.

Tradenomi (ylempi AMK) / Tradenom (högre YH) / Master of Business Administration on liiketalouden ylempi ammattikorkeakoulututkinto (YAMK). Sen voi suorittaa kaikissa taulukossa 3 luetelluissa ammattikorkeakouluissa. YAMK-tutkintoon johtavien koulutusten aloituspaikkoja on vähemmän kuin tradenomitutkintoon johtavien koulutusten aloituspaikkoja. Hakukelpoisuuden YAMK-koulutukseen antaa soveltuva korkeakoulututkinto ja sen suorittamisen jälkeen hankittu vähintään kolmen vuoden työkokemus alalta (vuodesta 2020 työkokemusvaade laskee kahteen vuoteen). Tradenomi (ylempi AMK) -tutkinnon laajuus on 90 opintopistettä ja sen keskimääräinen suorittamisaika on noin 2–3 vuotta. Opinnot suoritetaan pääsääntöisesti työn ohella. Tradenomi (ylempi AMK) -tutkinnon voi tällä hetkellä suorittaa suomeksi tai englanniksi. Opintoihin sisältyy 30 opintopisteen laajuinen opinnäytetyö, joka toteutetaan tyypillisesti työelämän kehittämistehtävänä.

Kauppätieteen alan yliopistotutkintojen rakenne

Kauppätieteellisen alan yliopistotutkinnon voi Suomessa suorittaa 10 yliopistossa 13 paikkakunnalla suomen-, ruotsin- ja englanninkielisissä koulutuksissa. *Kauppätieteiden kandidaatin tutkinto / Economie kandidat / Bachelor of Science (Economics and Business Administration)* on 180 opintopisteen laajuinen alempi korkeakoulututkinto, jonka tavoitteellinen suorittamisaika on kolme vuotta.

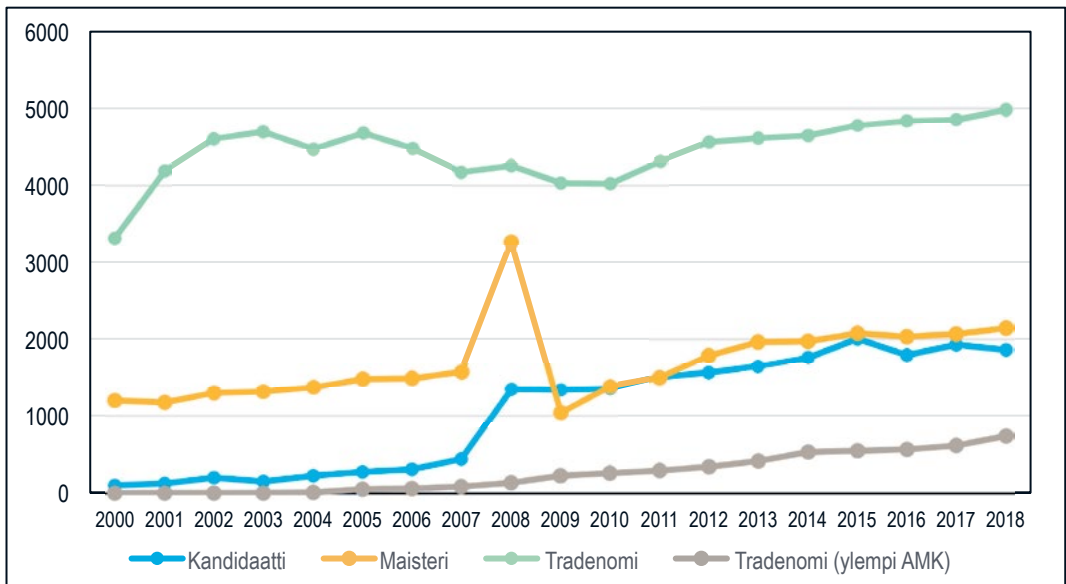
Kauppätieteiden maisterin tutkinto / Economie magister / Master of Science (Economics and Business Administration) on kaksivuotinen, 120 opintopisteen laajuinen ylempi korkeakoulututkinto. Sekä kandidaatin että maisterin tutkintoihin sisältyy opinnäytetyö, jonka laajuus vaihtelee yliopistoittain. Hakukelpoisuus yliopistotutkintoon on määritelty yliopistolaisissa (VN 558/2009, § 37). Kauppätieteellisen alan yhteisvalinnassa hyväksytyt opiskelijat saavat automaattisesti suoritusoikeuden myös maisterin tutkintoon.

Alan korkeakoulututkintojen määrät kasvussa

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipuseen tilastoidaan kunkin tilastovuoden 20.9. tilanteen mukaan ensimmäistä kertaa kuhunkin tutkintoon ammattikorkeakoulussa läsnä- tai poissaolevaksi kirjautuneet ammattikorkeakoulututkinnon ja ylempään ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijat sekä ensimmäistä kertaa uusina opiskelijoina yliopistossa läsnä- tai poissaolevaksi kirjautuneet opiskelijat. Vipusen mukaan vuonna 2019 ensimmäistä kertaa uusina opiskelijoina kaupallisen alan korkeakoulutukseen kirjautui noin 11 500 henkeä. Näistä ammattikorkeakoulujen liiketalouden alan Tradenomi (AMK) -tutkintoon johtavaan koulutukseen kirjautui 7 122 henkeä ja liiketalouden alan Tradenomi (ylempi AMK) -tutkintoon johtavaan koulutukseen 1 239 henkeä. Yliopistoihin vuonna 2019 kauppatieteiden alan alemman korkeakoulututkinnon uusina opiskelijoina kirjautui 2 196 henkeä ja alan ylempään korkeakoulututkintoon kunkin yliopiston uusina opiskelijoina kirjautui yhteensä 939 henkeä.

Kaupallisen alan korkeakoulutus on Suomessa tutkintojen kokonaismäärän osalta ollut kasvussa. Kun mukaan lasketaan kaikki ylempät ja alemmat yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkinnot, suoritettiin Suomessa vuonna 2018 yhteensä 9 741 kaupallisen alan tutkintoa. Vuonna 2000 vastaava luku oli 4 617. Vielä vuosituhanen vaihteessa kandidaatin tutkintoja suoritettiin huomattavan vähän, koska yliopistotutkinto ei ollut aidosti kaksiportainen, minkä lisäksi ensimmäiset kaupallisen alan ylempät ammattikorkeakoulututkinnot valmistuivat vasta vuonna 2004. Paremman käsityksen kaupallisen alan tutkintomäärien kasvusta saakin vertaamalla vuosien 2000 ja 2018 tradenomitutkintojen ja kauppatieteiden maisterin tutkintojen määriä.

Vuonna 2000 valmistui 3 315 ja vuonna 2018 yhteensä 4 986 kaupallisen alan tradenomia. Vastaa- vasti vuonna 2000 valmistui 1 203 kauppatieteiden maisteria vastaavan luvun ollessa 2 145 vuonna 2018. Tällä 18 vuoden tarkastelujänteellä tradenomitutkintojen tuotanto on noussut runsaat 50 % ja kauppatieteiden maistereiden tuotanto peräti 78 %. Kuten Kallunki (2017) on todennut, tutkintomäärien kasvua ei selitä yksin kasvanut sisäänotto, vaan myös tehostunut koulutus, jonka myötä tutkinnot suoritetaan yhä useammin loppuun asti. Muutos on kuitenkin merkittävä ja ottaen huomioon pienenevät ikäluokat voidaankin pohtia, onko kaupallisen alan korkeakoulutus Suomessa jo saavuttanut lakipisteensä. Kuvio 4 esittää kaupallisen alan tutkintomäärien kehityksen vuodesta 2000 vuoteen 2018. Yliopistojen tutkintouudistukseen liittyvä siirtymäaika, jolloin oli mahdollista suorittaa tutkinnot myös vanhan tutkintojärjestelmän mukaan, kesti vuoteen 2008 asti. Tämä aiheutti voimakkaan piikin maisterin tutkintojen määriin vuonna 2008.

KUVIO 4. Kaupallisen alan tutkintomäärät tutkintonimikkeittäin 2000–2018 (Vipunen)

Alan koulutusta tarjoavien toimipisteiden lukumäärä suuri

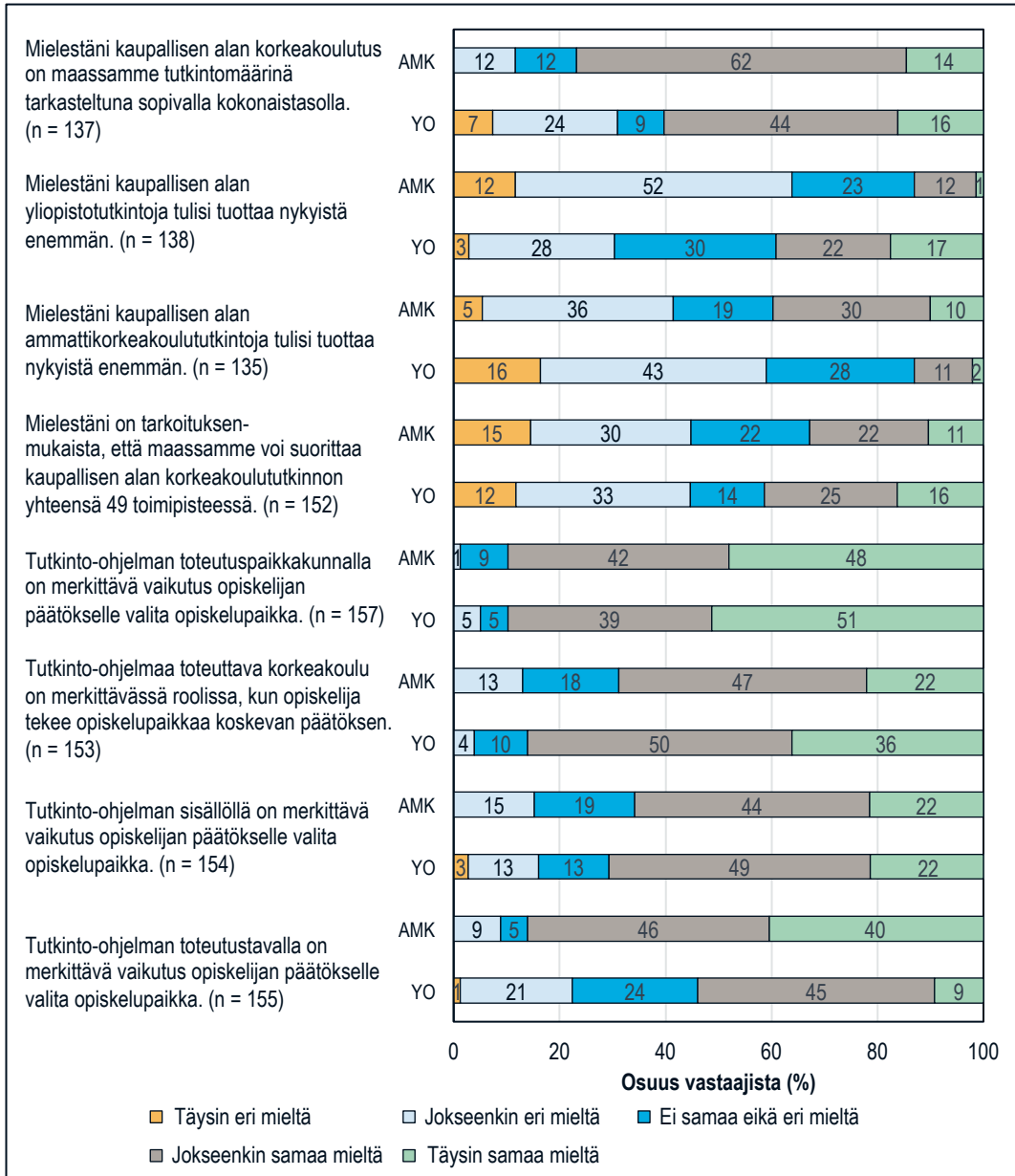
Tutkintojen määrä heijastuu myös koulutusta tarjoavien korkeakoulujen lukumäärään, joka maan asukasluvuun suhteutettuna on huomattava. Vuonna 2019 kaupallisen alan korkeakoulututkinnon saattoi Suomessa suorittaa yhteensä 31 yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. Kun mukaan lasketaan lisäksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen eri yksiköt ja toimipisteet, on kaupallisen alan korkeakoulututkinto mahdollista suorittaa peräti 49 toimipisteessä.

Suomalaista korkeakouluverkostoa on tunnetusti pyritty tehostamaan muun muassa yliopistofuusioiden kautta ja keskittämällä koulutusta. Kaikkiaan 49 toimipisteeseen jakautunut kaupallisen alan korkeakoulutus vaikuttaa lukumääränä suurelta. Toisaalta ei ole nähtävissä selkeää syytä, jonka vuoksi toimipisteiden määrää tulisi karsia. Koulutuksessa, toisin kuin tutkimuksessa, ei ole nähtävissä selkeitä synergiaetuja toiminnan keskittämisestä. Olemassa olevaa koulutuksen hajauttamista puoltavat tunnetusti alueelliset tekijät. Toisaalta alueellisin perustein ei ole mielekästä tarjota koulutusta, mikäli sisäänotto jää pieneksi.

Alan korkeakoulutoimijoiden näkemyksiä alan korkeakoulutuksesta Suomessa

Kuvioon 5 on koottu webropol-kyselyyn vastanneiden henkilöiden näkemyksiä kaupallisen alan korkeakoulutuksesta Suomessa. Kuten taulukosta käy ilmi, vastaajat suhtautuivat keskimäärin melko suopeasti kysyttäessä maamme kaupallisen alan korkeakoulutuksen tutkintomääräisen kokonaistason tarkoituksenmukaisuutta. Yliopistoja edustavat vastaajat suhtautuivat väitteeseen

tosin hieman ammattikorkeakoulujen edustajia kriittisemmin. Odotettavasti yliopistoa edustavat vastaajat näkivät tarpeen kasvattaa mieluummin yliopistotutkintojen ja ammattikorkeakoulujen edustajat ammattikorkeakoulujen tutkintomääriä kuin päinvastoin. Kummassakaan vastaajaryhmässä ei koettu erityistä tarvetta kasvattaa sen paremmin kaupallisen alan yliopistotutkintojen kuin ammattikorkeakoulututkintojenkaan määriä nykyisestä.

KUVIO 5. Kaupallisen alan tutkintojen suorittaminen ja toteutus webropol-kyselyn mukaan (n = 135–157)

Kuten kuviosta 5 käy ilmi, näkemykset jakautuivat sekä ammattikorkeakoulujen että yliopistojen vastaajien osalta varsin laajasti väittämään, jossa tiedusteltiin tarkoituksenmukaisuutta tarjota kaupallisen alan korkeakoulututkintoja yhteensä 49 toimipisteessä. Sen sijaan keskimäärin vastaajat arvioivat, että tutkinto-ohjelman toteutuspaikkakunnalla on suurempi merkitys opiskelupaikan valintaan kuin tutkinto-ohjelmaa toteuttavalla korkeakoululla. Yliopistoja edustavat vastaajat arvioivat ammattikorkeakoulujen vastaajia keskimäärin useammin, että tutkinto-ohjelmaa toteuttavalla korkeakoululla on enemmän merkitystä.

Odotetusti myös tutkinto-ohjelman sisällöllä ja toteutustavalla katsottiin olleen merkitystä opiskelijan päätökselle valita opiskelupaikka. Toteutustavan osalta ammattikorkeakoulujen edustajat katsoivat keskimäärin merkityksen olevan selkeästi suurempi kuin yliopistojen edustajat. Kyselyyn vastanneiden mielestä kotimaisilla työmarkkinoilla ei nykyisellään ole erityisen suurta merkitystä sillä, missä ammattikorkeakoulussa kaupallisen alan tutkinto on suoritettu.

5.1.2 Koulutustarjonnan duaalimalli

Duaalimalli toimiva kaupallisella alalla

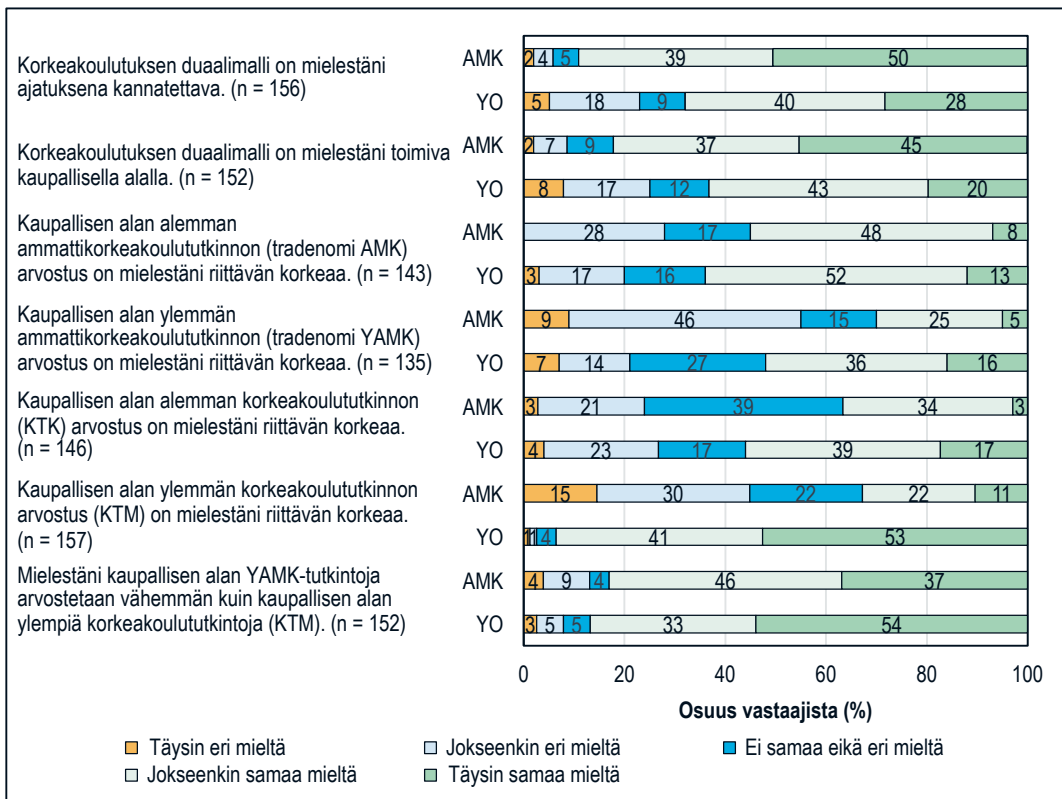
Suomessa on sovellettu korkeakoulutuksen duaalimallia vuoden 1991 ammattikorkeakoulukokeilusta lähtien, jolloin ensimmäiset ammattikorkeakoulut saivat väliaikaisen toimilupansa. Duaalimallin ytimessä on ajatus siitä, että yliopistot ovat koulutuksessaan tiede- ja tutkimuslähtöisiä, kun taas ammattikorkeakoulut painottavat työelämä- ja käytäntölähtöisyyttä. Tämä ero yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä tuotiin esiin myös arvioinnin fokusryhmähaastatteluissa. Duaalimalli on käytössä kansainvälisesti melko laajasti, joskin eräissä maissa, kuten esimerkiksi Iso-Britanniassa ja Australiassa, siitä on myös luovuttu. Myös Suomessa duaalimalli on herättänyt paljon keskustelua niin mallin puolesta kuin vastaan.

Kauppätieteiden ja liiketalouden alan fokusryhmähaastatteluissa haastateltavat suhtautuivat duaalimalliin pääsääntöisesti varsin myönteisesti: duaalimalli katsottiin toimivaksi, ja ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkintojen välillä katsottiin olevan riittävän selkeä profiiliero. Kaikille aloille yhteisissä fokusryhmähaastatteluissa sidosryhmien edustajat katsoivat opiskelun ammattikorkeakoulussa eroavan selvästi opiskelusta yliopistossa. Yleinen näkemys oli, että ammattikorkeakouluopinnot valmistavat opiskelijoita suoraviivaisemmin työelämään, kun taas yliopisto-opintojen katsottiin luovan myös tutkijavalmiuksia.

Alan korkeakoulutoimijoiden näkemyksiä duaalimallista ja tutkintojen arvostuksesta

Kuvioon 6 on koottu webropol-kyselyyn vastanneiden henkilöiden näkemyksiä duaalimallista. Kuten kuviosta käy ilmi, varsinkin ammattikorkeakouluja edustavat vastaajat suhtautuivat erittäin myönteisesti duaalimalliin. Yliopistoja edustavat vastaajat suhtautuivat duaalimalliin hieman varautuneemmin, joskin yhtä kaikki melko myönteisesti. Tulokset olivat varsin samankaltaiset kysyttäessä duaalimallin toimivuutta erityisesti kaupallisella alalla.

Vastaajilta kysyttiin myös kaupallisen alan neljän eri korkeakoulututkinnon arvostuksen riittävyttä. Väitteet siitä, nauttivatko tradenomin ja kauppatieteiden kandidaatin tutkinnot riittävää arvostusta, eivät jakaneet vastaajaryhmiä sanottavasti. Sen sijaan väittämä, jonka mukaan kaupallisen alan ylempien ammattikorkeakoulututkinnon arvostus on riittävää, erotteli vastaajaryhmiä selvemmin, sillä ammattikorkeakoulujen vastaajat suhtautuivat väittämään selkeästi kriittisemmin kuin yliopistojen edustajat. Väitteeseen, jonka mukaan kauppatieteiden maisterin tutkinnon arvostus on riittävän korkea, yhtyivät molemmat vastaajaryhmät varsin laajasti. Yhteenvetona voidaan todeta, että kauppatieteiden maisterin tutkinnon katsotaan vastaajien keskuudessa nauttivan nykyisellään riittävän korkea arvostusta, kun taas muiden kaupallisen alan korkeakoulututkintojen arvostuksen ei katsottu olevan vastaavalla tavalla riittävää. Niin yliopistojen kuin ammattikorkeakoulujen vastaajat katsoivat keskimäärin, että kaupallisen alan ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja arvostetaan vähemmän kuin yliopistojen kauppatieteiden maisterin tutkintoja.

KUVIO 6. Duaalimalli ja tutkintojen arvostus kaupallisella alalla webropol-kyselyn mukaan (n = 135–157)

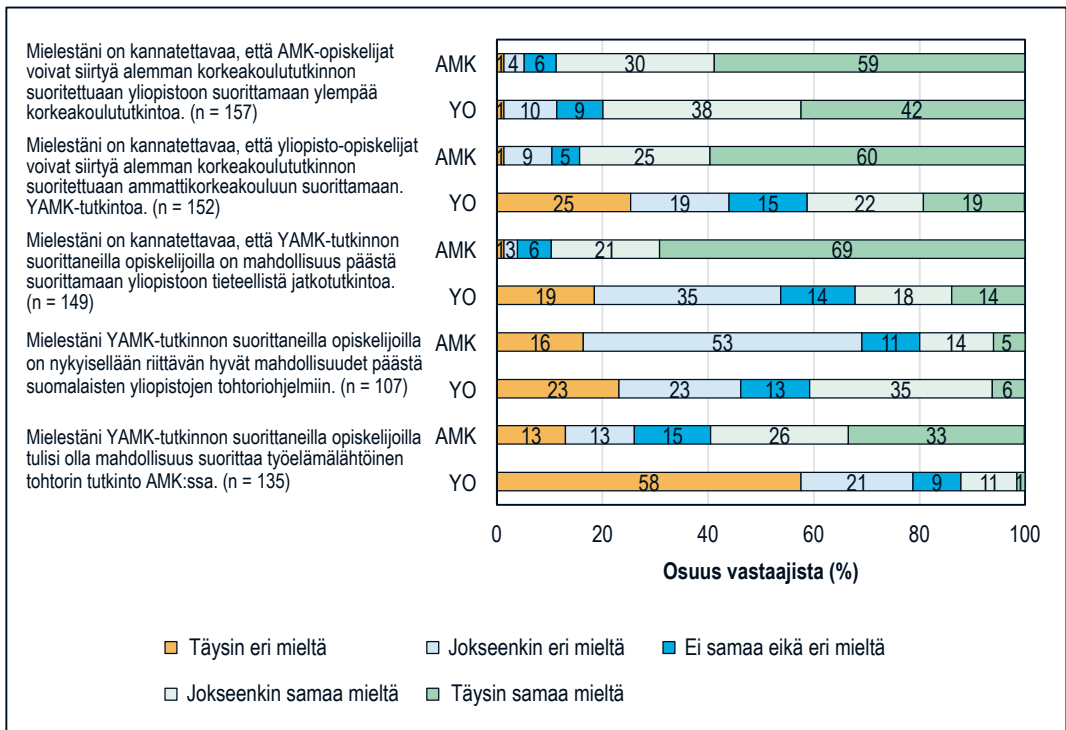
Alan tutkintojen välillä palkkaeroja

Yliopisto-opiskelun arvostus näkyy arviointiaineistossa myös korkeampana palkkana, vaikka arviointiaineiston pohjalta ei ole mahdollista tehdä suoranaista vertailua ansiotasossa samantasoisten ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkintojen välillä. Leppäsen (2019) pro gradu -tutkielmassa ammattikorkeakoulujen osalta tarkastellaan alempia ammattikorkeakoulututkintoja ja yliopistojen osalta ylempiä korkeakoulututkintoja. Tutkielmassa tarkastellaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa opiskelleiden henkilöiden ansiotuloja ottamatta kantaa siihen, ovatko kyseiset henkilöt suorittaneet tutkintonsa loppuun. Tradenomitutkinnon ja kauppatieteiden maisterin tutkinnon suorittamisen 10 vuotta aiemmin aloittaneiden henkilöiden ansiotuloissa on selkeä ero. Tradenomin tutkinnon suorittamisen aloittaneiden keskiansio oli noin 31 400 € vuodessa 10 vuotta opintojen aloittamisen jälkeen. Vastaava luku kauppatieteiden maisterin tutkinnon suorittamisen aloittaneiden kohdalla oli noin 43 400 € vuodessa. (Leppänen 2019.)

Ehkäpä mielenkiintoisin ero ansiotuloissa on kuitenkin havaittavissa vertailtaessa kaupallisen alan keskiansioita teknillisen alan vastaaviin. Siinä, missä kauppatieteiden maisterin tutkinnon suorittamisen aloittaneet ansaitsivat 10 vuotta opintojensa aloituksen jälkeen keskimäärin noin 6 000 € enemmän vuodessa kuin teknillisen alan kollegansa (diplomi-insinööriopinnot aloittaneiden keskiansio 10 vuotta opintojen aloituksen jälkeen oli noin 37 900 € vuodessa), on tilanne käänteinen ammattikorkeakoulututkintoa suorittaneiden osalta. Insinööri (AMK) -tutkinnon suorittamisen aloittaneet ansaitsevat keskimäärin 6 000 € euroa enemmän vuodessa 10 vuotta opintojensa aloituksen jälkeen (insinööri, AMK -tutkintoa suorittaneiden keskiansio on noin 37 300 € vuodessa) kuin tradenomitutkinnon suorittamisen aloittaneet. Siinä, missä kauppatieteitä yliopistossa opiskelleet ansaitsevat noin 1 000 € enemmän kuukaudessa kuin ammattikorkeakoulussa tradenomiksi opiskelleet, oli vastaava ero diplomi-insinööriksi opiskelevien ja insinööri (AMK) -tutkintoa suorittaneiden välillä vain noin 50 € kuukaudessa. (Leppänen 2019.) Kaupallisella alalla näyttää siis olevan teknillistä alaa selkeästi isompi ero ansiotuloissa 10 vuotta aiemmin alan ylemmän yliopistotutkinnon suorittamisen aloittaneiden ja alan ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen aloittaneiden välillä.

Opiskelijoiden opintopolut sektorilta toiselle

Vaikka dualimalli korostaa kahden korkeakoulusektorin työnjakoa, sen tarkoitus ei ole sulkea mahdollisuutta opiskelijoiden siirtymälle ammattikorkeakoulusta yliopistoon ja päinvastoin. Myös fokusryhmähaastatteluissa korostettiin sen tärkeyttä, että väylät opiskeluun ovat mahdollisia sektoreiden välillä. Tämä mahdollisuus näyttää käytännössä toteutuvan yhä paremmin kaupallisella alalla. Siinä, missä vielä vuosikymmen sitten sektorirajat ylittäviä tutkintopolkuja oli tarjolla rajallisesti, oli vuonna 2019 Suomessa 59 kauppatieteiden maisterin tutkintoon johtavaa tutkinto-ohjelmaa, joihin tradenomit saattoivat hakea. Näiden tutkinto-ohjelmien sisällä oli 22 erikoistumissuuntaa/pääainetta. Vipusen mukaan vuonna 2017 kaupallisen alan yliopistokoulutuksessa aloittaneista (kandidaatin- ja maisterin tutkinnot) yhteensä 17,6 %:lla oli aloittaessaan suoritettuna ammattikorkeakoulututkinto. Liiketalouden ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen vuonna 2017 aloittaneista 12 %:lla oli puolestaan suoritettuna yliopiston kandidaatin- tai maisterin tutkinto.

KUVIO 7. Duaalimalli ja opintopolut webropol-kyselyn mukaan (n = 107–157)

Kuten kuviosta 7 käy ilmi, kyselyyn vastanneet suhtautuivat keskimäärin positiivisesti väittämään siitä, tulisiko ammattikorkeakouluopiskelijoilla olla mahdollisuus siirtyä alemman ammattikorkeakoulututkinnon suoritettuaan yliopistoon suorittamaan ylempää korkeakoulututkintoa. Sen sijaan selkeitä eroja yliopistoja ja ammattikorkeakouluja edustavien vastaajien välillä tuli käänteiseen kysymykseen eli siihen, tulisiko yliopisto-opiskelijoilla olla mahdollisuus alemman korkeakoulututkinnon suoritettuaan siirtyä ammattikorkeakouluun suorittamaan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Myös väittämä, jossa tiedusteltiin, tulisiko ylempään ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla opiskelijoilla olla mahdollisuus päästä suorittamaan yliopistoon tieteellistä jatkotutkintoa, jakoi eri vastaajaryhmiä voimakkaasti: noin 90 % ammattikorkeakoulutustaisista vastaajista kannatti jatkotutkintomahdollisuutta, kun taas yli puolet yliopistojen vastaajista vastusti tätä.

Molemmissa vastaajaryhmissä oltiin melko kriittisiä väittämään, jossa esitettiin ylempään ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla olevan nykyisellään riittävän hyvät mahdollisuudet päästä suorittamaan tohtoritutkintoa. Sen sijaan väittämä, jonka mukaan ylempään ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus suorittaa työelämälähtöinen tohtorin tutkinto ammattikorkeakoulussa, jakoi voimakkaasti vastaajia. Siinä, missä noin 60 % ammattikorkeakouluja edustavista vastaajista kannatti ammattikorkeakoulujen tohtorintutkintoja, peräti 80 % yliopistoja edustavista vastaajista vastusti sitä.

5.1.3 Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauskeinojen vaikutukset

Ohjauskeinoista eniten vaikutusta korkeakoulujen ja OKM:n välisillä sopimuksilla ja rahoitusmallilla

Suomalaiseen korkeakoulukenttään vaikuttaa laaja kirjo luonteeltaan erilaisia ohjauskeinoja. Koulutusosalalle yhteisessä itsearviointikyselyssä kaupallisen alan koulutusta tarjoavilta yliopistoilta ja ammattikorkeakouluilta kysyttiin, kuinka seuraavat ohjauskeinot ja rakenteet vaikuttavat kansallisella tasolla koulutustarjonnan kehittämiseen:

- OKM:n rahoitusmallin tuloksellisuusosa
- OKM:n strategiapohjainen rahoitus
- OKM:n ja korkeakoulun väliset sopimukset
- OKM:n hankerahoitus
- OKM:n informaatio-ohjaus
- kansallinen koulutusvastuusääntely
- korkeakoulutuksen dualimalli.

Sekä ohjauskeinon merkitystä että sen vaikutusta pyydettiin arvioimaan asteikolla 0–100. Vaikka hajonta aineistossa oli suurta, tietyt päälinjat ovat selkeästi näkyvissä.

Ammattikorkeakoulut suhtautuivat keskimäärin ohjauskeinoihin ja rakenteisiin myönteisemmin kuin yliopistot sekä niiden vaikuttavuuden että tarkoituksenmukaisuuden osalta. Suurin vaikuttavuus ammattikorkeakoulujen osalta katsottiin olevan OKM:n ja korkeakoulun välisillä sopimuksilla sekä OKM:n rahoitusmallin tuloksellisuusosalla. Vaikuttavuudeltaan kolmanneksi merkittävimmäksi tekijäksi koettiin kansallinen koulutusvastuusääntely. Vähäisin vaikutus ammattikorkeakouluissa katsottiin olevan informaatio-ohjauksella sekä OKM:n hankerahoituksella. Yliopistojen osalta suurin vaikuttavuus katsottiin olevan OKM:n rahoitusmallin tuloksellisuusosalla sekä OKM:n ja korkeakoulun välisillä sopimuksilla. Toisin kuin ammattikorkeakouluissa, yliopistoissa kansallista koulutusvastuusääntelyä ei pidetty erityisen vaikuttavana tekijänä ja sitä merkittävämmiksi koettiin muut tekijät dualimallia lukuun ottamatta. Selkeästi pienin vaikutus yliopistoissa katsottiin olevan korkeakoulutuksen dualimallilla.

Ohjauskeinojen tarkoituksenmukaisuuteen suhtautuminen melko kriittistä

Tarkoituksenmukaisimpia rakenteita ja ohjauskeinoja ammattikorkeakoulujen osalta katsottiin olevan OKM:n ja korkeakoulun väliset sopimukset sekä korkeakoulutuksen dualimalli. Tarkoituksenmukaisuudeltaan vähäisimmäksi ammattikorkeakouluissa arviointiin OKM:n informaatio-ohjaus. Vastaavasti yliopistoissa tarkoituksenmukaisimpia rakenteita ja ohjauskeinoja katsottiin olevan kansallinen koulutusvastuusääntely sekä OKM:n ja korkeakoulun väliset sopimukset. Vähiten tarkoituksenmukaiseksi yliopistoissa koettiin OKM:n hankerahoitus sekä OKM:n stra-

tegiapohjainen rahoitus. Huomattavaa on, että korkeakoulutuksen duaalimallin tarkoituksenmukaisuuden osalta on nähtävissä melko selkeä erä ero yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen edustajien näkemysten välillä.

Rakenteiden ja ohjauskeinojen tarkoituksenmukaisuus arvioitiin aineistossa lähes systemaattisesti vähäisemmäksi kuin niiden vaikutus. Mielenkiintoista on, että niin yliopistoissa kuin ammattikorkeakouluissa merkittävimäksi arvioitu tekijä eli OKM:n rahoitusmallin tuloksellisuusosa (YO ka. 76 ja AMK ka. 81) sai tarkoituksenmukaisuutensa osalta huomattavasti matalamman arvon molemmilla sektoreilla (YO ka. 46 ja AMK ka. 57). Vaikka arvioitu ero vaikuttavuuden ja tarkoituksenmukaisuuden välillä nousi merkittäväksi myös monien muiden ohjauskeinojen osalta, oli ero OKM:n rahoitusmallin tuloksellisuusosan tapauksessa selkeästi suurin niin ammattikorkeakoulujen kuin yliopistojen osalta.

Korkeakoulutoimijoiden näkemyksiä ohjauskeinojen kehittämiseen

Edellä esitettyjä havaintoja voidaan edelleen jäsentää analysoimalla koulutuslalle yhteisen itsearviointikyselyn vastauksia kysymykseen ”Mitä ohjauskeinoissa tai rakenteissa tulisi kehittää?”. Tämä kysymys tuotti selkeän kuvan nykyjärjestelmän keskeisistä kipukohdista, sillä korkeakoulujen vastauksissa toistuivat neljä selkeää perusteemaa (luettelon järjestys pohjautuu mainintojen määriin):

1. Ohjausmekanismien ja erityisesti rahoitusmallin pitkäjänteisyyttä ja ennakoitavuutta on kehitettävä.
2. Korkeakoulujen autonomiaa on kasvatettava.
3. Laadulle tulisi antaa suurempi painoarvo rahoitusmallissa.
4. Perusrahoitusta tulisi vahvistaa hanketoiminnan asemesta ja ”hankehumpasta” on päästävä eroon.

Tuloksia tarkasteltaessa on huomattava, että kysymys oli luonteeltaan täysin avoin, eikä siinä näin ollen tarjottu vastausvaihtoehtoja sen paremmin kuin mainittu mahdollisia teemoja. Tämän huomioon ottaen on merkittävää, että peräti 14 vastauksessa eli puolessa kaikista vastauksista toivottiin OKM:ltä pitkäjänteisempää otetta ohjauskeinoissaan. Vastauksissa erityisesti rahoitusmalliin tehtävien jatkuvien muutosten katsottiin vaikeuttavan tuloksekasta toimintaa ja hankaloittavan korkeakoulujen toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä. Yhdeksässä vastauksessa tuotiin esiin myös autonomian puute, jonka katsottiin estävän esimerkiksi tutkintojen rakentamisen korkeakoulujen omien vahvuuksien varaan. Rahoitusmallilla katsottiin olevan kielteinen vaikutus korkeakoulujen autonomiaan, sillä rahoitusmalli käytännössä määrittää sen, mitä korkeakoulut voivat tehdä, eikä autonomia ole näin ollen aitoa.

Kahdeksassa vastauksessa toivottiin aiempaa suurempaa roolia laadullisille näkökohdille. Näissä vastauksissa kannettiin erityisesti huolta ohjauskeinojen suhteesta koulutuksen ja tuotettujen tutkintojen laatuun. Nykyinen ohjausmalli fokuoitetu enemmän tutkintojen määrään ja määräajassa valmistumiseen kuin koulutuksen laatuun ja opiskelijoiden osaamiseen. Kuudessa vastauksessa

nykymuotoisen hankerahoituksen ja ”hankehumpan” katsottiin pirstaloivan korkeakoulujen toimintaa, hajauttavan voimavaroja ja kasvattavan hallinnollista taakkaa. Hankkeiden aiheuttaman hallintotyön katsottiin olevan pois korkeakoulujen sisällöllisestä toiminnasta ja hankerahoituksen asemesta toivottiinkin vakaampaa perusrahoitusta.

Yllä esitetyt havainnot saavat tukea Arenen ja UNIFI:n vararehtoreiden ja koulutusjohdon näkemyksistä. Vararehtoreiden fokusryhmähaastattelujen yhteydessä haastateltavia pyydettiin tekemään yksilötyönä tehtävä, jossa he saivat kertoa, mitä he tekisivät edustamissaan korkeakouluissa toisin, mikäli OKM:n ohjauskeinoista luovuttaisiin ja nykyistä rahoitusmallia muutettaisiin niin, että rahoitus tulisi korkeakouluille indeksikorotuksineen suoraan osana perusrahoitusta. Tämä tehtävä tuotti laajan kirjon vastauksia. Ammattikorkeakoulujen osalta useasti toistuvia teemoja vastauksissa olivat seuraavat (luettelon järjestys pohjautuu mainintojen määriin):

1. Koulutuksen suuntaaminen paremmin alueen ja sen työelämän (TKI) tarpeiden näkökulmasta
2. Aloituspaiikkojen ja koulutuskattojen uudelleenmitoittaminen
3. Uudenlaisten tutkintojen ja koulutusmallien (mukaan lukien jatkuva oppiminen) kehittäminen
4. Keskittyminen tuotosten määrän sijaan tuotosten laatuun
5. Nykyistä pitkäjänteisempi toiminta.

Yllä esitettyjen teemojen ohella ammattikorkeakoulujen edustajien vastauksissa arveltiin, että perusrahoituksen vahvistaminen saattaisi johtaa rohkeuteen toteuttaa uusia, ehkäpä riskialttiitakin kokeiluja, kun rahoitus ei olisi nykyisellä tavalla sidottu tiettyihin mittareihin. Vastauksissa myös arveltiin, että koulutuksen laadun kasvattamisen käänköpuolena olisi se, että ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärä saattaisi vähentyä, mikäli rahoitus ei muuten riittäisi laadukkaan opetuksen tuottamiseen. Vastaavasti arveltiin, että hankkeita toteutettaisiin nykyistä vähemmän, mutta toiminta olisi kokonaisuudessaan laadukkaampaa.

Myös yliopistojen vararehtoreiden vastauksissa toistuivat pitkälti samat teemat kuin ammattikorkeakoulujen edustajien vastauksissa. Kuten ammattikorkeakoulujen edustajien vastauksissa, myös yliopistojen vararehtorien vastauksissa nähtiin, että perusrahoituksen kasvattaminen mahdollistaisi muun muassa toiminnan pitkäjänteisemmän kehittämisen ja keskittymisen koulutuksen laadun kehittämiseen. Vastauksissa arveltiin myös, että ohjauskeinoista luopuminen saattaisi johtaa yliopistoissa joidenkin, työelämärelevanssiltaan epäselvempien alojen ja vähemmän kiinnostusta herättävien koulutusohjelmien kuihtumiseen sekä vastaavasti suosittujen, työelämärelevanssia omaavien alojen ja ohjelmien kasvuun. Edelleen arveltiin, että tämä saattaisi johtaa nykyistä pidemmälle menevään profiloitumiseen.

Erotuksena suhteessa ammattikorkeakoulujen edustajien vastauksiin yliopistojen vararehtorit pohtivat koulutuksen työelämärelevanssia ja koulutustarvetta myös alueen näkökulmaa laajemmin. Tähän kytkeytyen yliopistojen vararehtorien vastauksissa mainittiin myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välisen yhteistyön ja koordinaation kehittäminen tarve, mikäli nykyisistä ohjauskeinoista luovuttaisiin ja rahoitusmallia muutettaisiin. Koska enää ei olisi pakottavaa tar-

vetta ”oman tuottavuuden suojeluun” ja nykyisen kaltaiseen kilpailuun, korkeakoulujen välisen yhteistyön nähtiin mahdollisesti helpottuvan ja tulevan aiempaa tiiviimmäksi. Toisin kuin ammatikorkeakoulujen edustajien vastauksissa, yliopistojen vararehtorit toivat esille myös tutkimuksen ja siihen perustuvan opetuksen roolin. Vastauksissa tuotiin myös esille, että tutkimuksen ja koulutuksen profiloitumisen tulisi edetä käsi kädessä, että huippututkimus voisi ohjata nykyistä enemmän koulutuksen sisältöä ja että perusrahoituksen vahvistaminen mahdollistaisi nykyistä pitkäjänteisemmän tutkimuksen tekemisen.

5.1.4 Kaupallisen alan koulutusten profiloituminen

Alan koulutuksen profiloituminen vähäistä

Korkeakoulujen sisällöllinen profiloituminen tradenomi (AMK)- ja KTK-tutkinnoissa on arvioinnissa käytettyjen aineistojen perusteella vähäistä. Tähän keskeisenä syynä on se, että liiketalouden tai kauppatieteiden tutkinnon suorittaneelta odotetaan laajaa liiketalouden osaamista (ks. esim. Kauppatieteellisen alan koulutuksen ja tutkimuksen rakenteellinen kehittäminen ja profilointi 2015), minkä perusta luodaan alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen aikana. Laajan liiketoimintaosaamisen lisäksi tutkinnon laajuuteen ei mahdu syvälle meneviä profiloivia elementtejä. Tämä tuli selkeästi ilmi myös tutkintotason itsearviointien vastauksissa, joissa tutkintojen heikkouksia kysyttäessä KTK-tutkintojen heikkoutena korostui tutkinnon rakenne, josta puuttuu mahdollisuudet laajaan valinnaisuuteen ja monialaisuuteen.

Ammattikorkeakoulujen koulutuksesta vastaavien vararehtoreiden ja koulutusjohtajien haastattelussa profiloitumisesta nähtiin jopa uhkia, jos profilointi tulkitaan sisällöllisen erikoistumisen näkökulmasta. Koulutusten profiloituminen voi haastateltujen mukaan aiheuttaa liian pitkälle vietyinä ongelmia korkeakoulun maantieteellisen toiminta-alueen tarpeisiin vastaamisessa. Tässä näkemyksessä tulee hyvin ilmi ammattikorkeakoulujen vahva aluekehitystehtävä. Haastateltavat näkivät paremmat mahdollisuudet profiloitumiseen isommissa kasvukeskuksissa kuin harvaan asutuilla alueilla. Haastateltujen mukaan ylemmissä korkeakoulututkinnoissa profiloituminen voi toisaalta olla järkevää työnjakoa korkeakoulujen välillä.

Korkeakoulujen välistä yhteistyötä profilointiin liittyen kannatettiin yleisesti sekä yliopistojen koulutusvararehtorien että ammattikorkeakoulujen koulutuksesta vastaavien vararehtoreiden ja koulutusjohtajien haastatteluissa. Haastatteluissa korostettiin, että profilointi tulisi nähdä vahvana korkeakoulujen välisenä yhteistyönä sen sijaan, että lisättäisiin siiloajattelua. Yliopistojen koulutusvararehtoreiden haastattelussa nostettiin esille näkemys, että koulutuksen profiloitumista ei ole kunnolla tarkasteltu valtakunnallisella tasolla ja että profiloitumista on yliopistoissa tehty enemmän tutkimuksen kuin koulutuksen näkökulmasta. Haastateltavien mukaan tutkimuksen ja koulutuksen profiloitumisen tulisi edetä käsi kädessä esimerkiksi integroimalla vahvemmin opetusta tutkimukseen. Myös kauppatieteiden ja liiketalouden alan omissa fokusryhmähaastatteluissa nostettiin esille profiloitumisen vähäisyys koulutuksessa.

Korkeakoulujen kuvaukset alan koulutustarjonnan profileista

Koulutuslalle yhteisessä itsearviointikyselyssä vastaajia pyydettiin kuvaamaan, mikä on erityistä oman korkeakoulun kaupallisen alan koulutustarjonnan profiilille suhteessa alan muihin koulutuksiin Suomessa, ottaen huomioon sekä yliopistot että ammattikorkeakoulut. Vastaukset osoittivat, että valtaosasta korkeakouluja puuttuu selkeä kauppatieteen tai liiketalouden koulutuksen sisällöllinen profiili. Sekä ammattikorkeakoulujen liiketalouden että yliopistojen kauppatieteellisen koulutuksen profiloitumista oli vastauksissa pyritty tarkastelemaan monesta eri näkökulmasta, esimerkiksi sisällöllisestä, pedagogisesta, yhteistyömalleista tai tutkintovaatimuksista käsin. Profileita kuvattiin melko yleisellä tasolla. Molemmilla korkeakoulusektoreilla nostettiin useassa korkeakoulussa alan koulutusta profiloivaksi tekijäksi vahva kansainvälisyys. Kaikki ruotsinkieliset korkeakoulut nostivat ruotsin kielen profiloivaksi tekijäksi. Muutamassa ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa alan koulutuksella todettiin olevan vahva yrittäjyysprofiili. Useat yliopistot korostivat alakohtaisissa vastauksissaan tutkinnon kaksiportaisuuden merkitystä profiloinnissaan.

Koulutuslakohtaisten itsearviointien mukaan ammattikorkeakoulusektorilla korostuivat profiloivina tekijöinä selkeästi yliopistosektoria useammin yhteydet alueen elinkeinoelämään, koulutuksen tiivis työelämäyhteys erityisesti pk-yrityksiin ja työelämän kehittämistä tukeva soveltava tutkimus. Myös monialaisuus ja yhteydet muihin koulutuksiin nähtiin yliopistosektoria useammin ammattikorkeakoulusektoria profiloivana tekijänä. Tosin myös muutamassa yliopistossa monitieteisyys ja mahdollisuus laajaan eri alojen opintotarjontaan nostettiin kauppatieteellistä koulutusta profiloivaksi tekijäksi. Enemmän kuin yliopistot, ammattikorkeakoulut erittelivät profiiliaan kuvaavissa avovastauksissaan pedagogisia menettelytapoja, kuten yrittäjyys- ja valmennuspedagogiikkaa, ketterää oppimista sekä projekti- ja ryhmätyöskentelyä.

Alan koulutustarjonnan profiloinnin kehittämismahdollisuuksia

Sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulusektorin alakohtaisissa itsearviointivastauksissa nähtiin, että liiketalouden ja kauppatieteellisen koulutuksen profilointi olisi tärkeää erityisesti ylemmissä korkeakoulututkinnoissa. Profileointia tarvitaan vastausten mukaan erityisesti suomalaisen koulutuksen vahvistamiseksi kansainvälisessä kilpailussa ja myös opetusresurssien nykyistä tehokkaampaan käyttöön saamiseksi. Myös ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kaupallisen alan koulutuksen erilaisuutta haluttaisiin vastausten mukaan vahvistaa. Profileinnin tueksi toivottiin sellaista dataa ja tutkimusta, jotka ottaisivat huomioon alueelliset erot, koulutustarve-ennusteet ja yhteiskunnalliset kehitystrendit.

Myös alakohtaisissa fokusryhmähaastatteluissa nousi esille tarve nykyistä vahvempaan profiloitumiseen, erityisesti maisteritason koulutuksessa. OKM:n edustajien haastattelussa mainittiin, että korkeakoulujen profiloitumista voisi olla enemmän ja sen tulisi olla nykyistä läpinäkyvämpää. Haastattelussa korostettiin, että korkeakouluilla itsellään on vastuu omien vahvuusalojensa mukaisesta profiloitumisesta sekä koulutuksessa että tutkimuksessa ja että alakohtaisen yhteistyön tiivistämistä tarvitaan profiloinnissa onnistumiseksi. Haastattelussa mainittiin myös, että korkeakouluille suunnattu tutkimuksen profilointirahoitus on osaltaan jo edistänyt keskustelua

korkeakoulujen profilaatiosta. Jatkossa profilaatiokeskustelua voi OKM:n edustajien haastattelun mukaan lisätä OKM:n ja korkeakoulujen välisten tausta-aineistojen jakaminen julkisesti kaikkien saataville.

5.1.5 Koulutustarjonnan kehittämisen koordinointi kansallisella tasolla

Molemmilla korkeakoulusektorilla kansallista yhteistyötä, mutta sektorien välinen yhteistyö vähäistä

Koulutusosalalle yhteisessä itsearviointikyselyssä vastaajia pyydettiin kuvaamaan, millaista kansallisen tason koordinaatiota tai yhteistyötä koulutuksen kehittämisessä alalla on. Lisäksi alan edustajia pyydettiin arvioimaan, mitä asioita kansallisen tason koordinaatiossa tai yhteistyössä pitäisi kehittää. Oman alan kansallinen yhteistyö koetaan molemmilla korkeakoulusektorilla olevan merkityksellistä, ja vastauksissa kuvattiin useita yhteistyömalleja pääasiassa oman korkeakoulusektorin sisällä. Molempien sektorien yhteistyömallit muistuttavat toisiaan, muun muassa kokonaisuutta koordinoi alan korkeakoulujen yhteinen kansallinen verkosto (ks. case-esimerkit 1 ja 3), alan toimijat tapaavat toisiaan vuosittaisissa tapahtumissa, korkeakoulut tekevät opiskelijavalintayhteistyötä ja ovat yhdessä toteuttaneet laajasti tarjolla olevaa digitaalista opintotarjontaa (ks. case-esimerkit 2 ja 4).

Korkeakoulusektorien välillä ei näytä arviointiaineistojen mukaan olevan systemaattista kauppatieteiden ja liiketalouden koulutuksen kehittämiseen liittyvää yhteistyötä. Sektorien välinen yhteistyö nousi esille vain muutamissa alakohtaisissa itsearviointivastauksissa, joissa mainittiin alueellisia tai kehittämishankepohjaisia verkostoja, joissa on mukana sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulutoimijoita. Vaikka alan nykyisiin yhteistyömalleihin ollaan yleisesti tyytyväisiä, tulevaisuudessa alalle toivotaan enemmän kansallista koordinaatiota ja yhteistyötä korkeakoulujen keskinäisen työnjaon ja koulutusten profiloitien kehittämiseksi.

Alan kansalliset yhteistyömallit ammattikorkeakoulusektorilla

Ammattikorkeakoulujen itsearviointivastauksissa tärkeimmäksi yhteistyömuodoksi koetaan aktiivisesti toimiva, kaikki liiketalouden koulutusta tarjoavat ammattikorkeakoulut kattava kansallinen Tradenomikouluttajien verkosto (aikaisemmin Arenen liiketalouden verkosto). Alakohtaisten itsearviointien mukaan tällä verkostolla on tärkeä rooli liiketalouden alan koulutustarjonnan kehittämisessä, ja valtaosa ammattikorkeakouluista mainitsi verkoston säännölliset tapaamiset tärkeäksi yhteistyömuodoksi. Toisena merkittävänä yhteistyöryhmänä nähtiin valtakunnallinen liiketalouden YAMK-kehittämisryhmä. Myös valtakunnallisen vieraskielisten koulutusten kehittämisryhmän merkitys nousi esille useissa vastauksissa. Lisäksi vastauksissa korostettiin liiketalouden kansallista opiskelijavalintayhteistyötä (yhteiset valintaperusteet ja valintakoheet).

Merkityksellistä koulutustarjonnan kehittämistyötä tapahtuu vastausten mukaan paljon myös yksittäisten korkeakoulujen välisissä temaattisissa tai alueellisissa yhteistyöverkostoissa ja yhteisissä hankkeissa. Esimerkiksi koulutuksen kehittämishankkeet mainittiin useassa vastauksessa. Näissä yhteistyötä tehdään vähäisessä määrin myös koulutussektorien välillä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyönä. Uutena, vaikuttavana valtakunnallisena yhteistyömuotona nostettiin esille yhteisen digitaalisen opintotarjonnan toteuttaminen ja kehittäminen CampusOnline-portaalissa, joka on syntynyt OKM:n rahoittaman kaikkien ammattikorkeakoulujen yhteisen eAMK-hankkeen tuloksena.

CASE 1. TRADENOMIKOULUTTAJIEN VERKOSTO

Tämä esimerkki kuvaa liiketalouden koulutusta tarjoavien ammattikorkeakoulujen keskeistä tapaa koordinoita alan koulutustarjonnan kehittämistä kansallisella tasolla.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n liiketalouden verkosto syntyi 1990-luvun lopulla, kun ammattikorkeakouluissa toimivat liiketalouden kouluttajat kokivat tarpeelliseksi tavata säännöllisesti ja tehdä yhteistyötä koulutuksen kehittämiseksi. Alkuvaiheessa Arenella ei kuitenkaan ollut formaalia roolia, vaan tapaamiset perustuivat liiketalouden kouluttajien omaan aktiivisuuteen. Verkoston rooli virallistui, kun verkosto sai OKM:ltä tehtäväksi laatia esitykset hakukohteiden tiivistämiseksi ja opiskelijavalintojen kehittämiseksi. Samassa yhteydessä verkostosta tuli osa Arenen koulutusalastruktuuria.

Verkostossa on tyypillisesti käsitelty koulutuksen kehittämistä tukevia asioita, kuten yritysyhteistyötä, digitalisaatiota, tutkimusta, valintaperusteita sekä opetussuunnitelmien kehittämistä. Verkosto myös muodostaa eräänlaisen postituslistan, jota hyödynnetään erilaisten asioiden tarkistamiseen ja benchmarkkaukseen. Vuosien myötä verkoston toimijat ovat oppineet tuntemaan toisensa varsin hyvin, mikä mahdollistaa kollegiaalisen yhteistyön.

Nykyisin verkostoa kutsutaan Tradenomikouluttajien verkostoksi ja sen koordinaatiosta vastaa Suomen suurin tradenomikouluttaja Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Verkosto tapaa kahdesti vuodessa. Keväällä on päivän kestävä tilaisuus, jonka aikana käsitellään ajankohtaisia asioita, kuten opiskelijavalintoihin liittyviä kysymyksiä sekä erikseen valittuja teemoja. Lähes poikkeuksetta mukana on myös ulkopuolinen vierailija. Viime vuosina on puhuttu muun muassa teknologisesta kehityksestä, asiantuntijaverkostojen johtamisesta sekä työsuhtejuridiikasta. Syksyisin yksi verkoston jäsenammattikorkeakouluista ottaa vastuulleen kaksipäiväiset tradenomikouluttajien neuvottelupäivät, joihin yleensä sisältyy puheenjohtajan yleiskatsaus, OKM:n edustajan esitys, ajankohtaisia aiheita, katsaus opiskelijavalintoihin sekä sosiaalista ohjelmaa. Osallistujia on yleensä 40–60.

Kaiken kaikkiaan verkostoa voi kuvata varsin löyhäksi, mutta toimivaksi yhteistyömuodoksi. Tradenomiverkoston toimintaan osallistuvat kokevat verkoston mahdollistaman kollegiaalisuuden omaa työtään tukevaksi.

CASE 2. CAMPUSONLINE – AMMATTIKORKEAKOULUJEN YHTEINEN DIGITAALINEN OPINTOTARJONTA

Tämä esimerkki kuvaa ammattikorkeakoulujen konkreettista tapaa tehdä kansallista yhteistyötä koulutustarjonnan kehittämiseksi. Kaikki ammattikorkeakoulut kattava yhteistyömalli on myös esimerkki OKM:n hankerahoituksen tuloksesta.

CampusOnline on OKM:n rahoittaman kolmevuotisen eAMK-hankkeen (OKM:n rahoitus 3 milj. euroa, kokonaisbudjetti 4,3 milj. euroa) tuotoksena syntynyt digitaalinen portaali, joka kokoaa yhteen Suomen ammattikorkeakoulujen kaikkien alojen verkko-opintotarjonnan. Digitaalinen opintotarjonta mahdollistaa opiskelijoille avoimen ympärivuotisen opiskelun sekä entistä joustavampia erikoistumis- ja ristiinopiskelumahdollisuudet ammattikorkeakoulujen välillä.

CampusOnlinessa ammattikorkeakoulujen tutkinto-opiskelijat (AMK ja YAMK), vaihtoopiskelijat sekä avoimen ammattikorkeakoulun polkuopiskelijat voivat suorittaa maksutta muiden ammattikorkeakoulujen opintojaksoja. Osa opinnoista on tarjolla myös avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoille normaalien maksukäytänteiden mukaisesti. Opintojaksot suoritetaan kokonaan verkossa, ja toteutus- sekä suoritustavat vaihtelevat järjestävän ammattikorkeakoulun ja opintojakson vetäjän mukaan. Opintojaksoja on tarjolla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

CampusOnlinessa on kolme lukukautta (syksy, kevät, kesä), joille on kohdennettu opintojaksotarjonta, ja lisäksi tarjolla on ympäri vuoden suoritettavia Non-stop-opintojaksoja. Kevätlukukaudella 2019 tarjolla oli 384 opintojaksoa, kesälukukaudella 528 opintojaksoa ja syyslukukaudella 440 opintojaksoa. Kevään 2019 tarjonnasta 21 % oli liiketalouden alan tai yrittäjyyden opintojaksoja. Lisäksi tarjonnassa olevista opintojaksoista noin 20 % on luokiteltu kaikille koulutusaloille soveltuviksi (esimerkkinä tästä on suosittu Digimarkkinointi ja sosiaalinen media liiketoiminnassa -opintojakso). Vuoden 2018 kesän ja syksyn opinnoista eniten suorituksia kerrytti Sijoitustoiminnan opintojakso, jonka suoritti 362 henkilöä, ja toiseksi eniten Lean-johtamisen perusteet, jonka suoritti 265 henkilöä.

CampusOnlinen opiskelijoille tehdyn kyselyn mukaan 99 % suosittelisi CampusOnlinea ystävilleen ja kanssaopiskelijoilleen. CampusOnlinessa tarjolla olevien opintojaksojen laatua ja laadun kehittämistä arvioidaan eAMK-verkkototeutusten laatukriteereillä.

Lisätietoja: <https://campusonline.fi/>

Alan kansalliset yhteistyömallit yliopistosektorilla

Yliopistojen tutkintotason itsearviointivastauksissa korostettiin erityisesti Suomen kauppakorkeakoulut (ABS) ry:n eli Suomen kauppätieteellisten yliopistoyksiköiden yhdistyksen merkitystä. ABS (Association of Business Schools) toimii kansallisena ja myös kansainvälisenä keskustelijana, parhaiden käytänteiden levittäjänä ja jäsenten yhteisenä foorumina.

Merkittävänä käytännön yhteistyömuotona koetaan myös kauppätieteellisten yksiköiden yhteinen liiketoimintaosaamisen digitaalinen opintokokonaisuus (LITO-opinnot), joka on sivuaineopiskelijoille tarjolla oleva, verkko-opintoina suoritettava liiketalouden perusopintokokonaisuus. Useissa vastauksissa kauppätieteellisen alan yhteisvalintaa pidettiin tärkeänä yhteistyömuotona. Kansallisena yhteistyömuotona korostuvat myös kauppätieteellisen alan päivät. Lisäksi opintoasioista vastaavien ja Suomen Ekonomien pitkäaikainen koulutuksen kehittämissyhteistyö ja säännölliset tapaamiset kaksi kertaa vuodessa nostettiin esille. Muina kansallisina yhteistyömuotoina mainittiin opiskelijoiden ainejärjestöjen välinen yhteistyö. Vastauksissa nousivat esille myös alueelliset yhteistyömallit yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kesken, moninainen kansallinen hankeyhteistyö sekä yksittäisten alan tutkijoiden välinen yhteistyö yli korkeakoulurajojen.

AACSB-akkreditoitujen (Association to Advance Collegiate Schools of Business) yliopistojen välillä näyttää yliopistojen itsearviointivastausten perusteella olevan löyhää yhteistyötä, joka on luonteeltaan lähinnä keskinäistä tukemista ja hyvien käytäntöjen jakamista. Kauppätieteellisten yksiköiden voimistuneet pyrkimykset kansainvälisten akkreditointien hankkimiseen ovat synnyttäneet uutta yhteistyötä erityisesti kansainvälisillä foorumeilla.

CASE 3. SUOMEN KAUPPAKORKEAKOULUT (ABS) RY

Tämä esimerkki kuvaa kauppatieteellistä koulutusta tarjoavien yliopistoyksiköiden keskeisintä tapaa koordinoida alan koulutustarjonnan kehittämistä kansallisella tasolla.

Suomen kauppakorkeakoulut – Föreningen för Handelshögskolorna i Finland – Association of Business Schools Finland (ABS) ry on vuonna 2011 perustettu Suomen kaikkien yliopistotasoisien kauppatieteellisten yksiköiden yhteistyöelin. Kauppatieteellisten yliopistoyksiköiden johtajat päättivät, että tarvitaan Suomessa kauppatieteellistä koulutusta antavien yliopistoyksiköiden yhdistys edistämään kauppatieteiden kansallisen strategian kirjausten toimeenpanoa ja toimimaan kansallisena ja kansainvälisenä keskustelijana, edunvalvojana, selvitysten teettäjänä, parhaiden käytäntöjen levittäjänä sekä jäsenten yhteisenä foorumina. ABS:n jäseninä ovat kaikki kymmenen Suomen yliopistossa toimivaa kauppatieteellistä yksikköä. Lisäksi kannatusjäsenenä, ilman äänioikeutta, on Suomen Ekonomit.

ABS on akkreditointi- ja laadunkehitysjärjestö EFMD:n (European Foundation for Management Development) jäsen. Jäsenyyden kautta ABS:llä on laajat verkostot ympäri Eurooppaa ja maailmaa. EFMD on vastavuoroisesti ABS:n jäsen. Sama järjestely ABS:llä on Canadian Federation of Business School Deans -organisaation (CFBSD) kanssa. ABS on myös jäsenenä European Quality Link (EQUAL) -verkostossa. EQUAL on verkosto, jonka tarkoituksena on toimia ajatushautomona ja kehittää yhteisiä tavoitteita eri maiden kauppakorkeakoulujen ja niiden verkostojen kesken.

ABS:n hallitus, eli kaikki dekaanit, tapaa säännöllisesti neljä kertaa vuodessa. Näistä elokuussa järjestettävä kokous on kauppatieteen päivien yhteydessä. Tämä on kaksipäiväinen tapaaminen, jossa on mukana myös kauppakorkeakoulujen henkilökunnan jäseniä sekä alustajia eri tahoilta. Näiden lisäksi ABS tapaa tarpeen mukaan pienemmillä kokoonpanoilla eri tahoja.

ABS:n tekemistä rytmittää jatkuva toiminta, kuten kauppatieteellisen alan yhteisvalinta ja opiskelijarekrytointi sekä Suomen vanhimman liiketaloudellisen julkaisun, Nordic Journal of Business (NJB) (aikaisemmin Liiketaloudellinen Aikakauskirja) julkaiseminen. Näiden lisäksi toiminta mukautuu tilanteen mukaan. Esimerkiksi vuonna 2015 ABS päätti aloittaa kauppatieteiden verkko-opintokokonaisuuden rakentamisen. Nyt LITO-hankkeen nimellä toteutettava sivuainekokonaisuus toimii verkko-opetuksena ja sitä kautta jo tuhannet muiden alojen opiskelijat ovat suorittaneet kauppatieteen sivuainekursseja (ks. case 4).

ABS:n toimintaa tukevat pääsihteeri ja NJB-lehden päätoimittaja sekä yhteisvalinnan ja LITO-hankkeen koordinaattorit. Sekä ABS:n oma toiminta että verkoston tuoma yhteinen keskustelu ja ajatustenvaihto on koettu hyödylliseksi.

Lisätietoja: www.abs.fi

CASE 4. VALTAKUNNALLINEN LIIKETOIMINTAOSAAMISEN VERKKO-OPINTOKOKONAISUUS (LITO)

Tämä esimerkki kuvaa kauppatieteellistä koulutusta tarjoavien yliopistoyksiköiden konkreettista tapaa tehdä kansallista yhteistyötä koulutustarjonnan kehittämiseksi.

LITO eli Valtakunnallinen liiketoimintaosaamisen verkko-opintokokonaisuus on OKM:n erityisrahoituksella (1 milj. euroa) kehitetty ja kauppar korkeakoulujen yhteistyönä toteutettava kokonaisuus, joka käynnistyi vuonna 2017. Ylläpitoon on saatu rahoitusta Kauten säätiöltä. Verkko-opintokokonaisuuden rakentamisessa olivat mukana kaikki Suomen kauppatieteellistä koulutusta tarjoavat yliopistot, ja kokonaisuutta koordinoi Turun yliopisto. Vuoden 2019 Suomen Ekonomien opetuspalkinto myönnettiin LITO:lle.

Yhteensä 40 opintopisteen ja kahdeksan kurssin LITO-kokonaisuus on tarkoitettu muiden alojen kuin kauppatieteiden opiskelijoille. LITO:n opetus toteutetaan kokonaan verkossa, jossa opiskelija voi suorittaa tutkintoonsa soveltuvan määrään 5 opintopisteen opintojaksoja. Tarjolla olevat opintojaksot ovat seuraavat: Johdatus taloushallintoon, Johtamisen ja organisaatioiden perusteet, Johdatus yritysjuridiikkaan, Johdatus yrittäjyyteen, Johdatus yritysvastuuseen (engl.), Liiketoimintaympäristön taloustiede sekä Liiketoimintaosaamisen kokonaisdynamikka ja sen ohjaaminen -yrityssimulaatio. Lukuvuonna 2019–2020 ainoastaan viimeksi mainitulla opintojaksolla on rajoitettu osallistujamäärä, muilla opintojaksoilla ei ole enimmäisosallistujamäärää. Opintojaksoja ei toteuteta jatkuvan toteutuksen periaatteella, vaan ilmoittautumiseen ja jaksojen suorittamiseen on määritelty aikaikkunat.

Lisätietoja: www.lito.fi

Kansallisissa yhteistyömalleissa edelleen kehitettävää

Arviointiaineiston perusteella korkeakoulusektorien sisäinen kansallinen yhteistyö alan korkeakoulujen välillä on melko toimivaa molemmilla korkeakoulusektoreilla. Yhdeksän korkeakoulua (neljä yliopistoa ja viisi ammattikorkeakoulua) ei nostanut esille mitään kehittämiskohteita, kun alakohtaisessa itsearvioinnissa kysyttiin, mitä kansallisen tason koordinaatiossa tai yhteistyössä pitäisi kehittää. Nykyisten yhteistyöverkostojen ja -mallien mainittiin olevan aktiivisia ja toimivia ja niiden toimintaedellytyksistä huolehtimisen merkitystä korostettiin. Vaikka nykyiseen yhteistyöhön oltiin yleisesti tyytyväisiä, vastauksissa nousi esille myös useita kansallisen yhteistyön kehittämiskohteita. Suurin osa kehittämistarpeista kohdentuu koulutusten kansallisen tason sisällölliseen koordinointiin ja koulutusten profiilien yhteiseen kehittämiseen. Myös OKM:n edustajien haastattelussa nousi esille tarve tiivistää alakohtaista yhteistyötä korkeakoulujen nykyistä vahvemmaksi profiloimiseksi.

Koulutusaloissa itsearviointivastauksissa koulutusjärjestelmän eri tasojen ja sektorien välille toivottiin lisää ja pitkäjänteisempää yhteistyötä, joka kohdentuisi korkeakoulujen keskinäisen työnjaon kehittämiseen ja yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen eri tutkintojen profiilien eroavaisuuksien selkeyttämiseen. Vastauksissa mainittiin myös, että samojen sisältöjen opetuksessa voisi tehdä nykyistä vahvempaa yhteistyötä sekä korkeakoulujen kesken että sektorien välillä.

Erityisesti ammattikorkeakoulut nostivat koulutusalohtaisessa itsearviointikyselyssä kansallisen yhteistyön kehittämiskohteeksi yhteisen viestinnän lisäämisen. Tällä toivottiin koulutusten profiilien näkyvyyden parantamista ja profiilien selkeyttämistä kansallisella tasolla. Muutamassa vastauksessa korostettiin, että yhteistä kehittämistyötä kansallisella tasolla tarvittaisiin suomalaisen tutkintokoulutuksen konseptoimiseksi kansainväliseksi myyntituotteeksi. Vastauksissa mainittiin myös konkreettisia toiveita, jotka liittyivät muun muassa koulutustarjonnan kansallisen kehittämisen muotoihin ja sisältöihin, vertaisoppimiseen opetuksen ja opiskelijaohjauksen käytänteistä, kansainvälisten opiskelijoiden yhteisrekrytointiin sekä koulutuksen virtuaalitarjonnan edelleen kehittämiseen. Muutamassa vastauksessa toivottiin myös OKM:n järjestävän korkeakouluille alakohtaisia yhteisiä kehittämistilaisuuksia. Hankerahoitukseen perustuvan yhteistyön tilalle haluttaisiin pitkäjänteisempää yhteistä kehittämistyötä, ja tuleviin koulutuksen kehittämisen hankerahoituksiin ehdotettiin nykyistä enemmän yhteistyöhön kannustavia elementtejä keskinäisen kilpailun sijaan.

Alakohtaisissa fokusryhmähaastatteluissa nousi esille myös tarve kehittää korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten välistä yhteistyötä. Haastattelujen mukaan hyviä esimerkkejä on jo sellaisista alueellisista malleista, joissa alueen toisen asteen oppilaitokset, ammattikorkeakoulut ja yliopistot toimivat tiiviissä yhteistyössä keskenään. Fokusryhmähaastattelussa mainittiin, että kansallisen tason ohjauksen lisäksi tarvitaan alueellista ohjausta, joka tukisi alueellisen ekosysteemimallin muotoutumista ja kokeilemista.

5.2 Tutkintojen profiili ja kehittäminen korkeakouluissa

Tässä luvussa tarkastellaan kauppatieteiden ja liiketalouden tutkintokoulutusten profiilia ja kehittämistä korkeakoulutasolla. Kuten raportin alussa kuvattiin, tutkinnon profiili muodostuu tutkinnon tarjoamasta osaamisen ja työelämärelevanssin luomasta kokonaisuudesta. Tämän luvun aluksi tarkastellaan kaupallisen alan korkeakoulututkintojen tuottamaa osaamista ja työelämärelevanssia. Tämän jälkeen käsitellään tutkintojen profiileihin ja kehittämiseen liittyviä tekijöitä korkeakouluissa. Tässä keskitytään erityisesti korkeakoulun strategisten painopisteiden, tutkimustoiminnan, kansainvälistymisen sekä digitalisaation vaikutuksiin. Tämän jälkeen kuvataan alan tutkintojen kehittämisessä hyödynnettävää tietopohjaa, muun muassa opiskelija- ja alumnipalautetta sekä alan työllistymistietoja. Lopuksi käsitellään keskeisimpiä tutkintojen kehittämisen prosesseja ja verkostoja.

Aineistona luvussa 5.2 on käytetty taustakyselyn sekä koulutusosalalle yhteisen ja tutkintotason itsearviointikyselyjen vastauksia, fokusryhmähaastattelujen antia, Vipusen tilastotietoja, valmiita palautekyselyjä, Akavan työttömyyskatsausta sekä webropol-kyselyn vastauksia.

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

- Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulututkinnot ovat osaamisperustaisia ja niissä yhdistyvät tarkoituksenmukaisesti kaupallisen alan sisällöllinen osaaminen ja geneeriset työelämävalmiudet. Tällä hetkellä erityisesti kestävä kehitys ja digitalisaatio ovat tekijöitä, jotka haastavat alan korkeakoulutusta uudistumaan.
- Alan korkeakoulututkinnoilla on hyvä työelämärelevanssi ja tutkinnon suorittaneet työllistyvät hyvin.
- Yliopistoissa alan opetus perustuu tieteelliseen tutkimukseen. Ammattikorkeakoulututkinnot ovat sisällöltään ja toteutustavoiltaan hyvin työelämälähtöisiä. Ammattikorkeakouluissa alan tutkimuksen seuraaminen koulutusten kehittämisen tukena ei ole kovin systemaattista.
- Ammattikorkeakouluissa opiskelijat pääsevät laajasti osallistumaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toimintaan (TKI) opintojensa aikana, kun taas yliopisto-opiskelijat tyypillisesti osallistuvat tutkimustoimintaan vasta pro gradu -vaiheessa.
- Korkeakouluilla on toimivia mekanismeja kuulla työelämän odotuksia alan tutkintojen tuottamasta osaamisesta. Kehittämistarvetta on työelämää koskevan ennakoititiedon ja pitkän aikavälin ennusteiden systemaattisessa analysoinnissa ja hyödyntämisessä.
- Kansainvälisyyden vaatimukset on otettu laajalti huomioon sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa.
- Koulutuksen laatua ja työelämärelevanssia seurataan monipuolisesti erilaisten palaute-mekanismien avulla.
- Henkilöstön osaamisen kehittämiseen on yliopistosektorilla systemaattisemmat menettelytavat kuin ammattikorkeakoulusektorilla. Myös pedagogisen osaamisen kehittämiseen panostetaan systemaattisemmin yliopistoissa. Tutkintokoulutukseen integroidut pedagogiset ratkaisut ovat kuitenkin monipuolisempia ammattikorkeakoulusektorilla.

5.2.1 Tutkintojen tuottama osaaminen ja työelämärelevanssi

Tutkintojen osaamislähtöisyys ja työelämärelevanssi ovat keskeisiä näkökulmia koulutustarjonnan kehittämisessä. Tässä alaluvussa tarkastellaan kaupallisen alan korkeakoulututkintojen tuottamaa osaamista ja työelämärelevanssia. Työelämärelevanssilla tarkoitetaan tutkintojen kykyä tarjota opiskelijoille sellaista osaamista, jota he tarvitsevat valmistumisensa jälkeen työelämässä.

Geneeriset työelämävalmiudet ja alan substanssiosaaminen tasapainossa

Kaupallisen alan korkeakoulututkinnot ovat arviointiaineistojen mukaan osaamisperustaisia ja sisältävät työelämän osaamisvaateita vastaten sekä yleisiä eli geneerisiä valmiuksia että alan sisällöllistä eli substanssiosaamista tuottavia opintokokonaisuuksia. Tutkintotason itsearviointikyselyssä pyydettiin erittelyä tutkinto-ohjelman kolmesta vahvuudesta tutkinnon tuottaman osaamisen ja työelämärelevanssin näkökulmasta. Sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulututkintojen keskeisimpinä vahvuuksina korostuivat tutkintojen tuottamat geneeriset ja alan substanssiin liittyvät työelämävalmiudet. Tyypillisiä geneerisiä valmiuksia ovat esimerkiksi kriittinen ajattelu, ongelmanratkaisutaidot sekä yhteistyö- ja tiimityöskentelytaidot. Alan substanssiosaaminen liittyy laajasti liiketoimintaosaamiseen sisältäen muun muassa johtamisen, markkinoinnin, taloushallinnon ja rahoituksen osa-alueita.

Alan fokusryhmähaastattelujen mukaan liiketalouden ja kauppatieteen aloilta valmistuneiden sisällöllinen osaaminen on vahvaa, mutta yleisiä työelämävalmiuksia tulisi edelleen vahvistaa. Tätä ei tulisi kuitenkaan tehdä sisällöllisen osaamisen kustannuksella. Haastatteluissa korostettiin, että tutkinnon pääaineesta riippuen sisällöllinen osaaminen saattaa vanheta ajan myötä, mutta yleiset valmiudet ovat pysyvämpiä. Haastateltavat kantoivat huolta siitä, miten käynnissä oleva työn ja tekniikan murros vaikuttavat työelämään ja sitä kautta koulutuksen sisältöihin. Alan fokusryhmähaastatteluissa tuli esiin, että on tärkeää, että ammattikorkeakoulut ja yliopistot kehittävissä entistä enemmän opiskelijoiden tiedonhallinnan taitoja, esimerkiksi datan louhintaa ja lähdekriittisyyttä. Osaamisen katvealueina haastatteluissa mainittiin yrittäjäyys-, johtamis- ja neuvottelutaidot.

Tutkintotason itsearviointikyselyssä korkeakouluja pyydettiin arvioimaan vaihtoehdoiksi listattujen yleisten työelämävalmiuksien tärkeyttä tutkinnossaan. Vastausten mukaan tärkeimmät yleiset työelämävalmiudet kaupallisen alan korkeakoulututkinnoissa ovat 1) kyky uuden oppimiseen, 2) ongelmanratkaisu- ja analyysitaidot, 3) yhteistyö- ja ryhmätyöskentelytaidot, 4) esiintymis- ja vuorovaikutustaidot sekä 5) kriittinen ajattelu. Vastaajia pyydettiin valitsemaan annetulta listalta viisi tutkintonsa kannalta tärkeimmäksi tulevaisuuden kehittämiskohteeksi arvioimaansa yleistä työelämävalmiutta (kuvio 8). Sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluvastaajat nostivat yleisimmiksi kehittämiskohteiksi ongelmanratkaisu- ja analyysitaidot, valmiudet toimia kansainvälisessä tai monikulttuurisessa ympäristössä sekä kyky uuden oppimiseen, itseänsä johtamiseen ja kriittisen ajatteluun. Myös projektinhallinta- ja projektityöskentelytaidot sekä keskeisen kehityksen osaaminen erottuivat tärkeimpien tulevaisuuden kehittämiskohteiden joukossa.

KUVIO 8. Yleisten työelämävalmiuksien kehittämisen tärkeys tutkinto-ohjelmissa tutkintotason itsearviointikyselyn mukaan (n = 164)

Alan tutkinnoilla hyvä työelämärelevanssi

Kaupallisen alan korkeakoulututkintojen työelämärelevanssi on hyvällä tasolla. Koulutuslalle yhteisen ja tutkintotason itsearviointikyselyjen vastausten sekä alan fokusryhmähaastattelujen mukaan alan koulutus vastaa työelämän vaatimuksiin ja antaa valmiudet toimia jatkuvasti muuttuvassa liiketoimintaympäristössä. Vastauksissa korostettiin, että työelämärelevanssin kannalta on oleellista seurata tutkinnon suorittaneiden työllistyvyyttä ja kuunnella työnantajia.

Sekä koulutusalan että tutkintotason itsearviointikyselyjen vastausten mukaan työelämän osaamistarpeisiin vastaaminen koetaan erityisen tärkeäksi alan tutkinnoissa kummallakin korkeakoulusektorilla. Tämä nousi selkeästi esille muun muassa, kun korkeakouluja pyydettiin koulutuslakohtaisissa itsearviointivastauksissa kuvaamaan työelämärelevanssia koulutuslalla. Vastauksissa kuvattiin tyypillisesti, kuinka kaupallisen alan korkeakoulutuksen perusuonteeseen kuuluu voimakas työelämälähtöisyys ja kuinka työelämärelevanssi syntyy jatkuvassa vuoropuhelussa työelämän kanssa. Tutkintotason itsearviointikyselyssä työelämäyhteyksiä ja yritysysteistyötä korostettiin alan tutkintojen vahvuutena, tosin selkeästi vahvemmin ammattikorkeakouluissa kuin yliopistoissa.

Tutkintotason itsearvioinnissa vastaajia pyydettiin avoimella kysymyksellä kuvaamaan, minkälaisiin yhteiskunnan tarpeisiin korkeakoulujen KTK-, KTM-, tradenomi (AMK)- ja tradenomi (ylempi AMK) -tutkinnoilla vastataan. Kun avoimet vastaukset luokiteltiin, nousi selkeästi isoimmaksi luokaksi yleisellä tasolla elinkeinoelämän ja liiketoiminnan tarpeet. Tutkinnoilla pyritään vastaamaan myös yleisiin yhteiskunnallisen osaamisen sekä julkisen ja kolmannen sektorin tarpeisiin. Yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektorin näkemykset niistä yhteiskunnan tarpeista, joihin tutkinto-ohjelmilla pyritään vastaamaan, ovat jokseenkin samanlaisia. Yleiset yritys-elämässä tarvittavat valmiudet dominoivat vastaajien näkemyksiä koulutuksen tarpeesta. Kauppatieteellisten yliopistoyksiköiden ja liiketalouden alan ammattikorkeakoulujen tehtävänä onkin kouluttaa korkeakoulututkinnon suorittaneita erityisesti liike-elämän palvelukseen. Liiketalouden YAMK-tutkinnon kohdalla nousivat esiin johtamiseen liittyvät osaamistarpeet. Lisäksi itsearviointivastauksissa mainittiin joukko muita tarkemmin eriteltyjä yhteiskunnan osaamistarpeita ja työtehtäviä, kuten digitalisaatioon vastaaminen, kansainväliset tehtävät, johtotehtävät, kestävä kehitys sekä perinteiset yritysten funktioihin liittyvät osaamistarpeet (muun muassa laskentatoimi, tilintarkastus, rahoitus ja markkinointi).

Alan fokusryhmähaastattelujen mukaan kaupallisen alan tutkintoja arvostetaan työelämässä. Tutkinnon suorittamisella osoitetaan, että vaativa tutkintoprojekti on kyetty hoitamaan menestyksellisesti päätökseen. Työmarkkinoiden kannalta tutkinto on uskottava tapa kertoa kertyneestä osaamisesta, vaikka osaamista voi hankkia työelämässäkin.

Arviointiryhmä pyysi alan fokusryhmähaastateltavien näkemyksiä siitä, onko alempi korkeakoulututkinto riittävä työelämään ja mikä on ylemmän korkeakoulututkinnon tuottama lisäarvo. Haastateltavien mukaan tradenomitutkinto on sellaisenaan hyvin työelämäkelpoinen. KTK-tutkinto antaa työelämään yleispohjan, mutta KTM-tutkinto mielletään edellistä työelämäkelpoisemmaksi. Haastateltavat olettivat, että yliopisto-opiskelijat saattavat KTK-tutkinnon jälkeen

KTM-tutkinnon päätökseen, vaikka suuri osa opiskelijoista on jo ennen maisterin tutkinnon suorittamista työelämässä. Liiketalouden ylempi ammattikorkeakoulututkinto on työnantajien keskuudessa edelleen melko tuntematon.

Case 5 on esimerkki Aalto-yliopiston toteuttamasta poikkitieteellisestä ohjelmasta, joka on kehitetty vastaamaan työelämän monialaisen osaamisen tarpeisiin.

CASE 5. AALTO-YLIOPISTON INTERNATIONAL DESIGN BUSINESS MANAGEMENT -MAISTERIOHJELMA

IDBM-ohjelma on esimerkki poikkitieteellisestä ohjelmasta, joka toteutetaan tiiviissä yritysyhteistyössä.

International Design Business Management (IDBM) -ohjelma luotiin aikanaan koulutuskonkaisuudeksi, jossa liiketoiminta-, design- ja teknologiaosaaminen kohtaavat. Ohjelma toteutettiin yhteistyössä silloisten Helsingin kauppakorkeakoulun, Teknillisen korkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun kanssa. Ohjelma toimi tiettyssä mielessä yhtenä esikuvana perustettaessa Aalto-yliopistoa. IDBM-ohjelma on nykyisin Aalto-yliopiston korkeakoulujen yhteinen maisteriohjelma. IDBM-ohjelmassa koulutus toteutetaan tiiviissä yhteistyössä yrityskumppaneiden kanssa. Ohjelma antaa liiketoiminnan, tekniikan ja muotoilun tuleville ammattilaisille mahdollisuuden opiskella yritysprojektien avulla. Opiskelijat ratkovat yritysten ongelmia poikkitieteellisissä tiimeissä. Ohjelma pyrkii kouluttamaan opiskelijoita globaalien, muotoilua ja teknologiaa hyödyntävien liiketoimintakonseptien suunnitteluun ja toteutukseen.

Ohjelman tavoitteena on kouluttaa opiskelijoita luoviin ammatteihin. Ohjelman suorittaneet opiskelijat ovat työllistyneet sekä suuriin monikansallisiin yrityksiin että pieniin vastaperustettuihin yrityksiin. Yhdistävänä tekijänä on se, että ohjelmasta valmistuneet kykenevät hyödyntämään teollisen muotoilun, teknologian ja liiketoimintaosaamisen tietoja ja taitoja. Ohjelmasta valmistuneet saavat maisterin tutkinnon joko Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulusta, jostakin tekniikan korkeakoulusta tai taiteiden ja suunnittelun korkeakoulusta riippuen siitä, minkä korkeakoulun opiskelijoita he ovat.

5.2.2 Tutkintojen profileihin ja kehittämiseen vaikuttavia tekijöitä korkeakouluissa

Koko korkeakoulun toimintaa suuntaavat tekijät vaikuttavat luonnollisesti myös yksittäisten tutkinto-ohjelmien profileihin ja kehittämiseen. Tässä alaluvussa käydään läpi, miten korkeakoulun strategiset painopisteet ja tutkimustoiminta sekä kansainvälistymisen ja digitalisaation luomat mahdollisuudet ja vaateet ilmenevät kaupallisen alan tutkinto-ohjelmissa.

Korkeakoulujen strategisten painopisteiden vaikutus alan tutkintokoulutuksiin

Korkeakoulujen profiloituminen ja strategisten painopisteiden määrittely ovat olleet vahvasti muun muassa OKM:n agendalla kuluvalle vuosikymmenellä. Arviointi tarjosi hyvän mahdollisuuden tarkastella strategisten painopisteiden vaikutusta koulutustarjontaan.

Tutkintotason itsearviointikyselyssä tutkinto-ohjelmien edustajia pyydettiin kuvaamaan, miten tutkinto-ohjelma linkittyy korkeakoulun strategiaan. Kun avoimet vastaukset luokiteltiin, kävi ilmi, että ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen vastaukset ovat melko yhdenmukaiset. Vastausten mukaan alalla tyypillisintä on, että tutkinto-ohjelma toteuttaa strategian läpileikkaavia teemoja tai ohjelmassa otetaan huomioon useita korkeakoulun strategisia painopisteitä. Vain muutama yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkinto-ohjelma toteuttaa selkeästi korkeakoulun yhtä strategista painopistettä. Noin kolmannes kaikista vastaajista kummallakin korkeakoulusektorilla ei varsinaisesti kuvannut tai tarkentanut tutkinto-ohjelman yhteyttä korkeakoulun strategiaan.

Koulutusosalalle suunnatun itsearviointikyselyn vastauksissa kaksi strategista painopistettä nousi erityisesti esille. Usean korkeakoulun strategioissa painottuvat kansainvälisyys- ja digitalisaatio-temat ovat selkeästi vaikuttaneet kauppatieteiden ja liiketalouden koulutustarjonnan kehittämiseen. Näiden strategisten painopisteiden myötä esimerkiksi kansainvälisten tutkinto-ohjelmien aloituspaikkoja on lisätty, kansainvälisyyttä on vahvistettu opetussisällöissä, uusia digitaalisuuteen painottuvia tutkinto-ohjelmia on käynnistetty ja verkko-opintoja lisätty. Koska kansainvälisyys ja digitalisaatio ovat erittäin tärkeitä koulutustarjonnan ajureita, niihin palataan myöhemmin tässä alaluvussa.

Koulutusosalalle yhteisen itsearviointikyselyn vastausten mukaan vain muutamissa korkeakouluissa on pyritty löytämään selkeä kaupallisen alan sisällöllinen profiili suhteessa alan muiden korkeakoulujen tuottamaan koulutukseen. Tähän raporttiin on esimerkkinä nostettu Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun sisällöllinen profiili, joka toteuttaa yliopiston strategista painoalaa ”kestävä liiketoiminta ja talous” (case-esimerkki 6). Vastuullinen liiketoiminta on läpileikkaava teema Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun tutkinto-ohjelmissa. Esimerkissä kuvattu yritysten ympäristöjohtamisen maisteriohjelma on käynnistetty ensimmäisenä Pohjoismaissa.

CASE 6. JYVÄSKYLÄ UNIVERSITY INTERNATIONAL MASTER'S PROGRAM IN CORPORATE ENVIRONMENTAL MANAGEMENT

Tämä esimerkki kuvaa monialaista maisteriohjelmaa, joka toteuttaa yliopiston strategista painoalaa "kestävä liiketoiminta ja talous".

Jyväskylä University was the first university in the Nordic region to offer a Master's Program in Corporate Environmental Management in 1995 and is one of the pioneers globally teaching responsible business. The program has been internationally acknowledged by the World Resource Institute and the Aspen Institute in early 2000.

The international degree program is a two-year, full-time program, which aims at educating students to become experts in corporate sustainability with an environmental focus. It offers its graduates an integrated and interdisciplinary approach to environmental issues preparing the graduates to tackle these complex issues. The international learning environment provides skills for identifying and managing environmental impacts; promoting environmental sustainability in business; and innovating new business solutions and sustainable business models.

The program consists of compulsory environmental management courses, minor studies in environmental/natural science (students with business background) or basic business studies (students with environmental/natural science background), and language/communication skills courses, and optional courses. Courses combine traditional face-to-face classroom delivery with digital forms of teaching. The program incorporates also courses with working-life relevance and has an extensive research component through the Master's thesis and related courses.

Most of the students in the program have previous degrees from higher education institutions other than the University of Jyväskylä, with background in either business studies or environmental studies. The majority of the students in the program are female (70 %); the share of international students is 25 %. The number of students taking the Master's program varies yearly, but averages 21 from five most recent years.

Most graduates of the program work in the private sector in the field of environmental-related marketing, accounting, entrepreneurship, or reporting and communications.

Korkeakoulun tutkimustoiminnan vaikutus alan tutkintokoulutukseen

Koulutuslalle yhteisessä itsearviointikyselyssä kysyttiin, miten korkeakoulun tutkimus- tai TKI-toiminnan profiili näkyy alan koulutustarjonnassa. Avovastaukset kysymykseen tuovat hyvin esille yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen eroavaisuudet. Yliopistojen edustajat korostavat vastauksissaan, että niiden opetus perustuu tutkimukseen ("mitä tutkitaan, sitä opetetaan" ja "kaikki opettajat myös tutkivat"). Vastauksista ilmeni, että tutkimuksen profiilivalinnat vaikuttavat akateemisen henkilökunnan rekrytointeihin ja sitä kautta opetussisältöihin erityisesti KTM-tutkinnossa.

Ammattikorkeakouluissa ei koulutusosalalle suunnatun itsearviointikyselyn vastauksissa nostettu esille oman henkilöstön tutkimustoiminnan merkitystä, vaan vastauksissa korostui, että korkeakoulun TKI-toiminta on usein suoraan integroitu opetukseen. Opiskelijat tekevät paljon ammattikorkeakoulun TKI-profiiliin liittyvää käytännön kehittämistyötä, joka on usein alueellisesti painottunutta. Esimerkiksi opetuksessa käytetään toimeksiantoja korkeakoulun TKI-hankkeista. Vastausten perusteella on tyypillistä, että ammattikorkeakoulusektorilla oman TKI-toiminnan tuloksena on syntynyt opetukseen uusia sisältöjä, opintojaksoja ja moduuleja. Ammattikorkeakoulut arvioivat kuitenkin selkeästi yliopistoja heikommaksi käytännökseen alan tieteen ja tutkimuksen hyödyntämisen koulutuksen kehittämisessä (ks. kuvio 11 luvussa 5.2.4).

Kansainvälistymisellä moninaiset vaikutukset alan tutkintokoulutukseen

Alan korkeakoulutoiminta on luonteeltaan vahvasti kansainvälistä, ja kansainvälistyminen haastaa korkeakoulut jatkuvaan opetussisältöjen ja toimintatapojen uudistamiseen. Koulutusosalalle yhteisen itsearviointikyselyn vastausten mukaan kansainvälisyys on merkittävässä asemassa kauppatieteiden ja liiketalouden koulutuksessa molemmilla korkeakoulusektoreilla. Kansainvälisyys näkyy monin tavoin sekä opetussisällöissä että toimintatavoissa, ja kansainvälisyys on nostettu useassa korkeakoulussa alan koulutusta profiloivaksi tekijäksi.

Koulutusalaakohtaisen itsearviointikyselyn vastauksissa tyypillisimpinä kansainvälisyyden muotoina mainittiin vieraskieliset koulutukset ja opintojaksot sekä opiskelija- ja henkilöstövaihto. Joissakin yliopistoissa on enenevässä määrin palkattu ulkomailta opetus- ja tutkimushenkilökuntaa. Muita kansainvälistymisen ilmentymiä ovat muun muassa kaksoistutkinnot (double degrees), joita erityisesti ammattikorkeakoulut tarjoavat.

Suomalaisilla kaupallisen alan opiskelijoilla on mahdollisuuksia kansainvälistyä sekä kotimaassa että ulkomailla. Iso osa alan tutkintokoulutuksesta toteutetaan englannin kielellä, kuten aiemmin luvussa 4 esitetty kuvio 3 tutkintotason itsearviointikyselyn pääasialliseen koulutuskieleen liittyvästä taustakysymyksen jakaumasta osoittaa: 40 % itsearviointiin osallistuneista tutkinto-ohjelmista toteutetaan englannin kielellä. Kansainvälistymistä tukee myös korkeakoulujen globaali verkko-opintotarjonta. Alan fokusryhmissä käydyissä keskusteluissa nousi esiin ulkomailla suoritettavan työharjoittelun merkitys sekä sen tukemisen tärkeys. Haastateltujen mukaan ulkomailla suoritettava työharjoittelu tukee tutkintojen kahta merkittävää pilaria: kansainvälisyyttä ja tutkinnon työelämärelevanssia.

Koulutusalaakohtaisten itsearviointivastausten mukaan molemmat korkeakoulusektorit ovat aktiivisesti mukana kansainvälisessä kumppaniyhteistyössä ja rakentavat strategisia kumppanuuksia ulkomaisten korkeakoulujen kanssa. Kumppaniyhteistyön muotoja ovat muun muassa yhteiset opintojaksot ja moduulit, yhteiset intensiiviviikot, yhteinen opetussuunnitelmatyö, projektit ja hankkeet sekä kaksoistutkinnot. Vastauksissa on myös yksittäisiä mainintoja muista muodoista, kuten maahanmuuttajien valmentavista opinnoista ja koulutusviennistä.

Seuraavassa esitellään kaksi kansainvälistymisesimerkkiä, joista case-esimerkki 7 on yliopistosektorilta ja case-esimerkki 8 ammattikorkeakoulusektorilta.

CASE 7. CEMS – GLOBAL ALLIANCE IN MANAGEMENT EDUCATION

Tämä esimerkki kuvaa eurooppalaisten kauppakorkeakoulujen verkostoa, joka yhdessä globaalien yritysten kanssa on rakentanut CEMS Master's in International Management -ohjelman.

CEMS on korkeatasoiseksi arvioitujen kauppakorkeakoulujen verkosto, johon hyväksytään vain yksi jäsenkorkeakoulu maata kohti. Verkosto perustettiin vuonna 1988 neljän eurooppalaisen kauppakorkeakoulun toimesta. Nykyään verkostoon kuuluu 32 kauppakorkeakoulua etupäässä Euroopasta ja lisäksi 70 globaalia yritystä. Nämä yhdessä tarjoavat CEMS Master's in International Management -ohjelman (MIM). Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu (vuoteen 2010 Helsingin kauppakorkeakoulu) on ollut CEMS:n jäsenenä vuodesta 1998.

Valmistuakseen MIM-maisteriksi opiskelijoiden tulee suorittaa opintoja 120 ECTS-opintopisteen verran. Tutkinto sisältää opintoja kolme lukukautta, joista kaksi on akateemisia ja kolmas jossakin CEMS-yrityksessä suoritettu 8 viikon työharjoittelujakso.

CEMS-ohjelman visiona on 'to educate responsible leaders for a more open, sustainable and inclusive world'. Akateemisten standardien lisäksi ohjelma korostaa kestäväää kehitystä sekä korkeita eettisiä periaatteita. Monikulttuurisuudella ja monikielisyydellä ja niiden ymmärtämisellä on tärkeä merkitys tutkinnossa.

Lisätietoja: www.cems.org

CASE 8. HAAGA-HELIA AMMATTIKORKEAKOULUN ENGLANNINKIELISEN INTERNATIONAL BUSINESS (BBA) -KOULUTUSOHJELMAN TOTEUTUS MEKSIKOSSA

Tämä esimerkki kuvaa ammattikorkeakoulun kansainvälistymistä ja ulkomaisen yliopiston kanssa yhteistyössä toteutettavaa koulutusvientiiä.

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu (myöhemmin Haaga-Helia) aloitti International Business (IB) -koulutusohjelman toteutuksen Meksikossa vuonna 2017. Ohjelma perustuu Haaga-Helian strategiaan, jossa yhtenä tavoitteena on kansainvälinen kasvu kumppaneiden kanssa. Yhteistyökoulutuksena on Mondragón yliopisto ja toteutuspaikkana sen kampus Querétarossa Meksikossa. Ohjelmassa opiskellaan Haaga-Helian IB-tutkinto (BBA) englanniksi, ja opetus suunnitelma ja pedagogiikka ovat samat kuin Haaga-Helian vastaavassa Helsingin kampuksella toteutettavassa tutkinto-ohjelmassa.

Meksikon IB-ohjelman ensimmäiset 15 opiskelijaa aloittivat opiskelun elokuussa 2017. Syksyllä 2019 Querétarossa opiskeli 44 meksikolaista Haaga-Helian opiskelijaa. Haaga-Helian lehtorit käyvät opettamassa heitä joka lukukausi viiden viikon ajan ja loppuosan (2/3) opetukselta vastaavat Mondragón professorit ja opettajat yhteistyössä Haaga-Helian lehtoreiden kanssa. Oppimateriaaleissa ja yritysprojekteissa otetaan huomioon paikalliset piirteet. Laadunhallinta noudattaa samoja prosesseja kuin Haaga-Helian Helsingin kampuksellakin, ja laatuun perehdytään myös yhteisten työpajojen avulla. Opetuksen kustannukset katetaan lukuvuosimaksutuotoilla, ja vähitellen lisääntynyt tuotto on toistaiseksi käytetty opiskelijastipendeihin. Tämä koulutusvientihanke on kehittänyt monipuolisesti Haaga-Helian lehtoreiden ja tukipalveluhenkilöstön kansainvälisyysosaamista ja mahdollistanut opetussisältöjen ja -menetelmien kehittämisen yhdessä. Sekä opettajat että opiskelijat voivat osallistua kampusten väliseen vaihtoon, mikä tukee heidän verkostoitumistaan.

Yliopistojen kansainvälisyyttä vahvistavat kansainväliset akkreditoinnit. Tätä mieltä oli lähes puolet tutkintotason itsearviointikyselyn yliopistovastaajista. Kauppakorkeakoulujen AACSB-akkreditoinnit ovat näistä tärkeimmät, vaikka kaupallisella alalla on myös muita kansainvälisiä akkreditointoja (eurooppalainen EQUIS ja MBA-ohjelmia akkreditoiva AMBA). Case-esimerkki 9 kuvaa kauppakorkeakoulujen AACSB-akkreditointoja.

Ammattikorkeakoulusektorilla ei juurikaan hyödynnetä kansainvälisiä akkreditointoja. Ammattikorkeakoulujen osalta akkreditointien tehtävää täyttävät kansainväliset verkostot, joissa tehdään paitsi koulutus- ja TKI-yhteistyötä myös strategisen tason yhteistyötä. Puolet tutkintotason itsearviointikyselyn ammattikorkeakouluvastaajista piti kansainvälisiä verkostoja huomattavan tai kohtalaisen tärkeinä foorumeina tutkintoja uudistettaessa. Alan koulutuksen sekä tieteen ja tutkimuksen kansainväliselle kehitykselle ja korkeakoulun kansainvälistymiselle on annettu molemmilla korkeakoulusektoreilla ylipäätään suuri painoarvo.

CASE 9. KAUPPAKORKEAKOULUJEN AACSB-AKKREDITOINNIT

Tämä esimerkki kuvaa kansainvälisten akkreditointien merkitystä kaupallisen alan yliopistotutkintojen laadun kehittämässä ja varmistamisessa.

AACSB-organisaatio (Association to Advance Collegiate Schools of Business) on akkreditoinut yli 800 kauppakorkeakoulua yhteensä 56 maassa. Organisaatio oli alkujaan yhdysvaltalainen, mutta on 2000-luvulla laajentunut muihin maanosiin. Suomesta AACSB-akkreditoinnin on saanut viisi kauppakorkeakoulua (aakkosjärjestyksessä): Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, Hanken, Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu, Oulun yliopiston kauppakorkeakoulu ja Turun yliopiston kauppakorkeakoulu.

AACSB-akkreditoinnin tarkoituksena on toimia akateemisen laadun varmistajana ja kehittäjänä. Tämän lisäksi organisaatio tarjoaa jäsenkorkeakouluilleen lukuisia palveluja, joiden avulla ne voivat entisestään parantaa toimintaansa.

AACSB-akkreditoinnin perusajatuksena on haastaa kauppakorkeakoulut tavoittelemaan yhä korkeampia laatustandardeja koulutusohjelmissaan. Tämä toteutetaan määrittelemällä kriteerit ja standardit, jotka akkreditoitujen korkeakoulujen on täytettävä. Yhteensä 15 standardia on ryhmitelty toiminnoittain neljään luokkaan: strateginen johtaminen ja innovointi, henkilöstöryhmät (opiskelijat, professorit ja opettajat, muu henkilökunta), oppiminen ja opettaminen sekä opetuksen akateemisuus vs. yritysälämlähtöisyys. Akkreditoineissa korkeakoulun missiolla on tärkeä rooli. Henkilökunnalle (varsinkin opetus- ja tutkimushenkilöstölle) on asetettu julkaisuvaatimuksia. AACSB-akkreditointeja käsittelevä ohjeisto on erittäin yksityiskohtainen sisältäen yli 70 sivua.

Jotta akkreditointiprosessin voi aloittaa, tulee yliopiston täyttää tietyt eettisyyttä ja kestävä kehitystä koskevat periaatteet. Tämän jälkeen yliopiston tulee laatia yksityiskohtainen itsearviointiraportti ja vastata AACSB:n kysymyksiin. Tämän jälkeen AACSB koordinoi akkreditointivierailun. Tarvittaessa organisaatio tarjoaa myös konsulttiapua akkreditointia hakeville korkeakouluille.

Oppimisen varmistamiseksi AACSB-akkreditoinnin yhteydessä pyydetään yksiköitä määrittelemään laajat, ohjelmatasoiset oppimistavoitteet kullekin ohjelmalle. Niitä tulee seurata, jotta varmistutaan siitä, että opiskelijat saavuttavat määritellyt oppimistavoitteet. Ellei näin tapahdu, ohjelmajohtoon tulee etsiä syitä asian tilalle ja mahdollisuuksien mukaan korjata tilanne. AACSB:n dokumentaatio sisältää valmiita kaavakkeita, joita yksiköt voivat halutessaan soveltaa määritellössään oppimistavoitteita. Kaiken tämän tarkoituksena on auttaa korkeakouluja ja opettajia parantamaan ohjelmiensa ja yksittäisten kurssiensa laatua.

AACSB-akkreditoinnin yhteydessä kehitetty FQF (Faculty Qualifications Framework) ohjaa ja kannustaa henkilöstöä osaamisensa jatkuvaan kehittämiseen. Prosessi ohjaa työelämäosaamistarpeiden ennakoinnin huomioimiseen. Akkreditointi on luonut myös uudenlaisia käytäntöjä henkilöstökoulutukseen ja FQF-prosessin kautta jatkuvaan osaamisen kehittämiseen sekä yksilö- että korkeakoulutasolla. Opetus- ja tutkimushenkilökuntaa kannustetaan korkeakoulupedagogisten opintokokonaisuuksien suorittamiseen. Tarkoituksena on, että korkeakoulupedagoginen osaaminen huomioitaisiin opetustehtäviä täytettäessä.

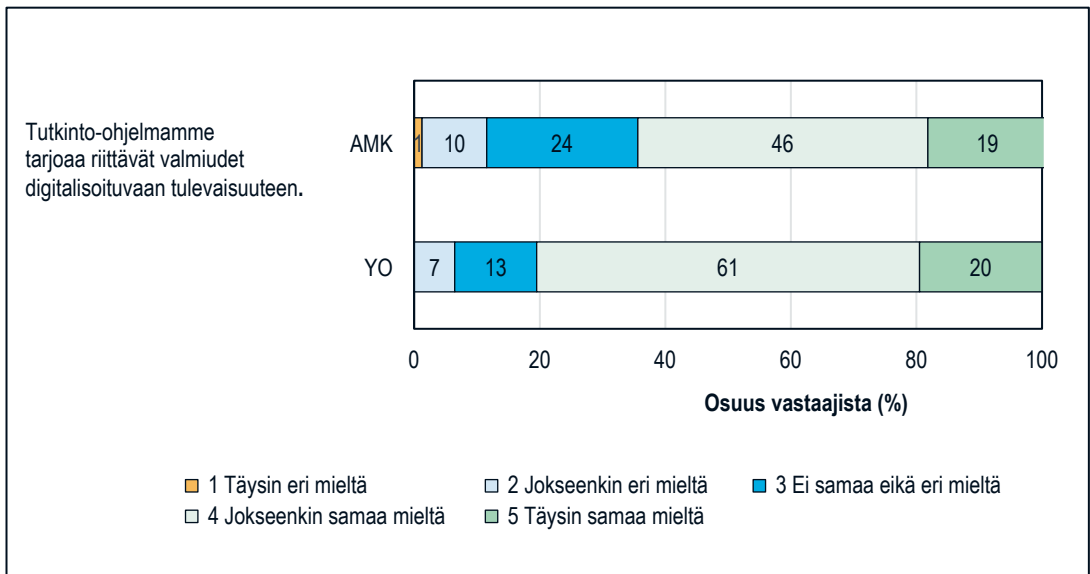
Lisätietoja: www.aacsb.edu

Digitalisaation vaikutuksia alan tutkintojen sisältöihin ja toteutustapoihin

Digitalisaatio on yksi maailmaa, ja samalla myös korkeakouluja, muuttavista megatrendeistä. Korkeakouluissa digitalisaatio luo uudenlaisia haasteita ja mahdollisuuksia uudistaa tutkintojen sisältöjä, osaamistavoitteita sekä koulutuksen toteutustapoja.

Kaupallisen alan korkeakoulututkintojen kohdalla digitalisaatio on haastanut ja haastaa korkeakoulut merkittävään tutkintojen sisällölliseen uudistumiseen. Digitaalisella osaamisella viitataan kykyyn uudistaa organisaatioiden toimintaa digitaalisuuden keinoin ja laajemmin kykyihin toimia digitalisoituvassa yhteiskunnassa (EK 2019). Uusia osaamistarpeita kaupallisella alalla syntyy, kun organisaatioiden prosesseja ja palveluja digitalisoidaan, tietoa käsitellään digitaalisessa muodossa ja data, älykkäät laitteet, ohjelmistot ja sosiaalinen media luovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia. EK:n jäsenyrityksilleen suuntaaman kyselyn (EK 2019) tulokset digitalouden osaamistarpeista kertovat, että 90 % yrityksistä kokee, että digitalisaatio vaikuttaa yrityksen toimintaan. Samanaikaisesti 72 % yrityksistä näkee henkilöstön puutteellisten digitaitojen vaikeuttavan liiketoiminnan harjoittamista. Tämä haastaa myös alan korkeakoulut tuottamaan digitaalista osaamista vahvistavaa jatkuvan oppimisen tarjontaa.

Webropol-kyselyn vastaajia pyydettiin arvioimaan väittämää ”Tutkinto-ohjelmamme tarjoaa riittävät valmiudet digitalisoituvaan tulevaisuuteen”. Yliopistovastaajista noin 80 % ja ammattikorkeakouluvastaajista yli 60 % oli väittämästä jokseenkin tai täysin samaa mieltä (kuvio 9). Kun koulutusosalalle yhteisessä itsearviointikyselyssä pyydettiin vastaajia kuvaamaan, mikä on erityistä alan koulutustarjonnan profiilille omassa korkeakoulussa, monet yliopistoista ja ammattikorkeakouluista nostivat esille digitaaliseen osaamiseen liittyviä teemoja. Yleisellä tasolla avovastauksissa kuvattiin koulutusta profiloivina sisällöllisinä teemoina esimerkiksi seuraavia: digitaalinen liiketoiminta, digitaaliset ratkaisut ja digital international business. Tarkempina koulutustarjontaa profiloivina osaamisalueina mainittiin muun muassa sähköinen taloushallinto, robotiikka laskentatoimessa, digitaalinen markkinointi ja liiketoiminnan data-analytiikka.

KUVIO 9. Tutkinto-ohjelmamme tarjoaa riittävät valmiudet digitalisoituvaan tulevaisuuteen, webropol-kysely (n = 155)

Tutkintotason itsearviointivastausten mukaan digitaalisten oppimisympäristöjen kehittämiseksi on annettu runsas painoarvo tutkintojen kehittämisessä sekä ammattikorkeakoulu- että yliopistosektorilla. Ammattikorkeakouluvastaajista yli 80 % ja yliopistovastaajista 75 % arvioi, että digitaalisten oppimisympäristöjen kehityksellä oli huomattava tai kohtalainen painoarvo, kun tutkinnon osaamistavoitteita ja sisältöjä viimeksi uudistettiin.

Lukioissa ja toisella asteella sähköiset oppimisolustat ovat laajalti opetuskäytössä, ja opiskelijat ovat tottuneet digitaalisiin oppimisympäristöihin. Ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa ei toistaiseksi ole samassa laajuudessa siirrytty digitaalisiin oppimisympäristöihin. Fokusryhmähaastattelussa haasteeksi koettiin myös opetushenkilöstön riittämättömät pedagogiset taidot digitaalisten ympäristöjen hyödyntämisessä sekä ylipäänsä kiinnostuksen puute verkko-opetuksen hyödyntämiseen.

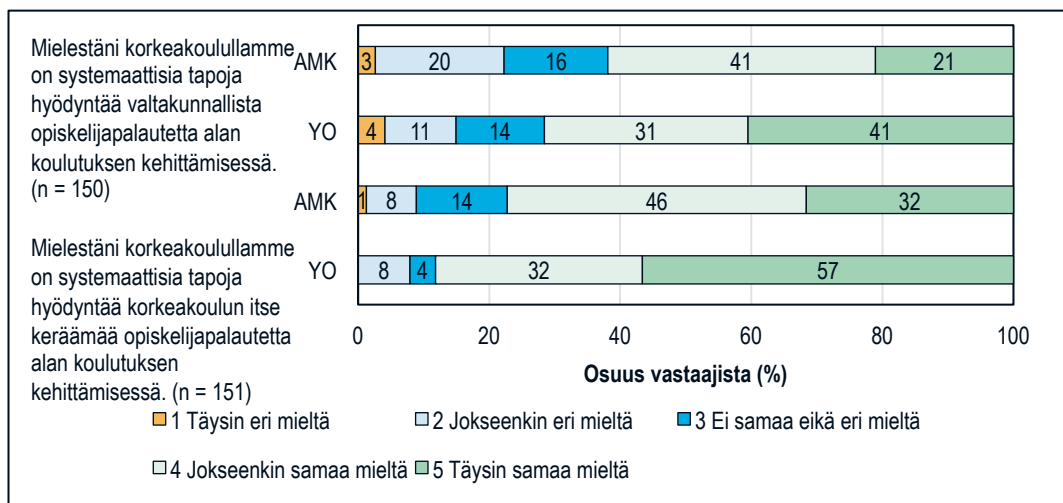
5.2.3 Tutkintojen kehittämisessä hyödynnettävä tietopohja

Tässä aluvuossa tarkastellaan tietopohjaa, jolle kaupallisen alan tutkintojen arviointi ja kehittäminen korkeakouluissa pohjautuu. Ensin luodaan yleiskuva korkeakoulujen esille nostamasta tietopohjasta. Sen jälkeen käydään tiiviisti läpi opiskelija- ja alumnipalautteiden antia sekä keskeisimpiä alan työllistymiseen liittyviä tietoja.

Moninainen tietopohja tutkintojen kehittämisen tukena

Koulutusalan yhteisessä itsearviointikyselyssä korkeakouluja pyydettiin kuvaamaan, miten koulutustarjonnan onnistuneisuutta seurataan tai arvioidaan. Yleistä oli turvautua tutkimuksiin ja julkaisuihin työelämän muutoksista, erityisesti Suomen Ekonomien ja Tradenomiliiton tilastoihin ja selvityksiin. Kansallista seurantatietoa hyödynnetään ammattikorkeakoulusektorilla aktiivisemmin, kun taas ammattiliittojen tuottamaa tietoa hyödynnetään huomattavasti enemmän yliopistoissa. Alumni- ja vastavalmistuneiden palaute sekä opiskelijoiden kurssi- ja opintojakso-palautteet mainittiin usein tarkasteltaessa niitä menettelytapoja, jotka tuovat korkeakouluille ajantasaista tietoa opetuksen laadusta ja tutkintojen työelämärelevanssista. Muina keinoina saada tietoa työelämän vaatimuksista ja koulutuksen tarkoituksenmukaisuudesta mainittiin yhteistyö ja dialogi työelämän toimijoiden kanssa. Työelämän edustajia otetaan alumnien ohella usein mukaan toimielimiin, kuten neuvottelukuntiin ja erilaisiin keskustelufoorumeihin.

Webropol-kyselyn tuloksista ilmenee, että yli 70 % yliopistovastaajista arvioi valtakunnallista opiskelijapalautetta (ks. tarkemmin luku 4.2) hyödynnettävän erittäin tai jokseenkin systemaattisesti alan koulutuksen kehittämisessä. Vastaava luku ammattikorkeakoulusektorilla on yli 60 %. Omilta opiskelijoilta saatavaa palautetta hyödynnetään vieläkin tehokkaammin ja systemaattisemmin: lähes 90 % yliopistojen ja lähes 80 % ammattikorkeakoulujen vastaajista arvioi hyödyntämisen olevan erittäin tai jokseenkin systemaattista (kuvio 10). Seuraavaksi käydään läpi valtakunnallisesti kerättävän palautteen keskeisintä antia.

KUVIO 10. Valtakunnallisen ja korkeakoulukohtaisen opiskelijapalautteen hyödyntäminen alan koulutuksen kehittämisessä webropol-kyselyn mukaan (n = 150 ja 151)

Opiskelija- ja alumnipalautteen anti

Opiskeluprosessia ja tutkintoja kehitettäessä on opiskelijapalautteen merkitys tärkeä. Tarkasteltaessa valmistuneiden opiskelijoiden antamaa palautetta kansallisen tason palautekyselyissä (ks. taulukko 1, luku 4.2) voidaan todeta, että tulokset antavat positiivisen kuvan kaupallisen alan korkeakoulututkintojen tuottamasta osaamisesta sekä tutkintojen työelämärelevanssista.

Seuraavaksi käydään ensin tiivistetysti läpi valmistumisvaiheen kyselyjen tuloksia tradenomi (AMK) -tutkinnon sekä KTK-tutkinnon suorittaneiden osalta. Sen jälkeen luodaan katsaus uraseurantakyselyjen tuloksiin, joissa viisi vuotta aiemmin alan ylemmän korkeakoulututkinnon ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa suorittaneet arvioivat muun muassa tärkeimpinä pitämiään työelämätaitoja.

Ammattikorkeakoulujen valmistumisvaiheen opiskelijapalautekysely (AVOP)

Ammattikorkeakoulujen valmistumisvaiheen opiskelijapalautekyselyn (AVOP) vuosien 2016–2018 vastauksista käy ilmi, että liiketalouden tradenomit kokevat pääsääntöisesti korkeakoulusta riippumatta saaneensa työelämään valmentavia hyödyllisiä kokemuksia, tietoja ja taitoja opintojensa aikana, liittyivätpä ne geneerisiin valmiuksiin (muun muassa ryhmätyötaitoihin) tai kansainväliseen osaamiseen sen eri muodoissa. Vastauksista nousee selkeästi esille, että työharjoittelu vahvistaa alan ammattikorkeakouluopiskelijoiden osaamista.

Opiskelijapalautteen mukaan opintojen ja opintojaksojen osaamistavoitteet ovat selkeitä. Liiketalouden tradenomiksi valmistuneet kokivat saaneensa lähes riittävästi tietoa ja tukea opintojensa tavoitteiden mukaiseen suorittamiseen. He myös kokivat, että aikaisemmin tai muualta hankittua osaamista hyödynnettiin opinnoissa (AHOT). Myös henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS) ohjasivat ja edistivät oppimista. Vastausten mukaan on kuitenkin tarvetta tukea paremmin opiskelijoiden urasuunnittelua sekä hyödyntää tehokkaammin työelämään siirtyneiden alumnien kokemuksia. Myös opintojen ja yksittäisten opintojaksojen aikana annettu arviointi ja palaute sekä niiden hyödyntäminen osaamistavoitteiden saavuttamisessa ja osaamisen kehittämisessä vaatisivat palautteen perusteella kehittämistä.

Yliopistojen kandipalaute

Vuoden 2017–2018 kandipalautteesta saadut tulokset kuvaavat opintojen ja opettajien asioiden vastanneen niille asetettuja tavoitteita. KTK-tutkinnon suorittaneet ovat olleet tietoisia siitä, mitä heiltä odotetaan ja miten opetetut asiat liittyvät koulutukseen ja oppimiseen. He ovat myös varsin tyytyväisiä yliopistokoulutuksen kehittämiin tietoihin ja taitoihin. Eniten vastaajat kokivat oppineensa tarkastelemaan asioita eri näkökulmista, esittämään perusteluja asioille, jäsentelemään ja erittelemään tietoa sekä yhdistämään opittuja asioita aikaisempaan tietoon.

Ammattikorkeakoulujen uraseurantakysely: ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden palaute

AMKista uralle – uraseurantatiedot käyttöön -hankkeessa (Uraseuranta 2019) on selvitetty ammattikorkeakouluista vuonna 2013 valmistuneiden näkemyksiä erilaisten työelämätaitojen tärkeydestä työssä ja sitä, kuinka kyseiset taidot kehittyivät ammattikorkeakouluopintojen aikana. Aineistosta nousi esille, että liiketalouden ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet kokivat geneeriset taidot, kuten oma-aloitteisuuden ja itseohjautuvuuden, stressinsietokyvyn ja uusiin tilanteisiin sopeutumisen, itsenäisen työskentelyn ja ajanhallinnan taidot sekä vuorovaikutus- ja neuvottelutaidot tärkeimmiksi taidoiksi nykyisessä työssään. Edellä mainituista taidoista korkeakouluopiskelu oli kehittänyt eniten oma-aloitteisuutta, itseohjautuvuutta, itsenäistä työskentelyä ja ajanhallintaa. Myös kyky oppia ja omaksua uutta sekä tiedonhankintataidot olivat vastaajien mukaan kehittyneet selvästi. Vähiten tärkeiksi taidoiksi työelämässä koettiin yrittäjyystaidot sekä monikulttuurisessa työympäristössä toimiminen. Viimeksi mainittujen taitojen myös koettiin kehittyneen vähiten opintojen aikana.

Yliopistojen uraseurantakysely: maisterin tutkinnon suorittaneiden palaute

Vuoden 2017 Aarresaari-uraseurantakyselyssä selvitettiin muun muassa sitä, kuinka tärkeinä vuonna 2012 valmistuneet kauppatieteiden maisterit pitivät erilaisia työelämätaitoja nykyisessä työssään (asteikko 1–6). Tärkeimpinä työelämän taitoina pidettiin kykyä oppia ja omaksua uutta, oma-aloitteisuutta ja itseohjautuvuutta, ongelmanratkaisutaitoja, stressinsietokykyä, analyyttistä ja systemaattista ajattelua sekä yhteistyötaitoja, jotka kaikki saivat arvosanaksi yli 5. Vähiten arvoa annettiin viestintätaidoille muilla kuin suomen tai englannin kielellä sekä yrittäjyystaidoille. Vastaajien työssään tärkeinä pitämät taidot ovat myös niitä, joissa he kokivat kehittyneensä eniten yliopisto-opintojensa aikana.

Alan tutkinnon suorittaneilla alhainen työttömyysaste

Valmistuneiden työllistymistiedot luovat merkittävän tietopohjan alan koulutustarjonnan arvioimisen ja kehittämisen tueksi. Kauppatieteiden ja liiketalouden osaajia valmistuu korkeakouluista määrällisesti erittäin paljon (ks. kuvio 4, luku 5.1.1), mistä huolimatta työllistyminen on hyvällä tasolla.

Opetushallinnon tietopalvelu Vipuseen tilastoidaan korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllisyystilanne vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen. Arviointihetkellä viimeisin tieto on vuonna 2016 valmistuneista vuoden 2017 lopussa. Työllisyystietojen osalta Vipusessa seurataan yliopistotutkinnoista vain maisteritasoisia tutkintoja, joten KTK-tutkintojen työllisyystietoja ei ole saatavilla. Vipusen mukaan liiketalouden AMK-tutkinnon vuonna 2016 suorittaneista oli työttöminä vuoden 2017 lopussa 5,2 %. Liiketalouden YAMK-tutkinnon vuonna 2016 suorittaneista työttöminä oli 4,9 % ja kauppatieteiden maisterin tutkinnon suorittaneista 3,8 %.

Akavan työttömyyskatsaus (Akava 2019) antaa kaikista alan tutkinnon suorittaneista (paitsi ylempät ammattikorkeakoulututkinnot) hieman edellistä tuoreempaa, mutta karkeampaa tietoa työttömyysasteesta. Katsauksen mukaan vuonna 2018 tradenomeista oli työttöminä runsaat 4 % (tässä mukana kaikki tradenomit, eivät ainoastaan liiketalouden alan tradenomit). Ylemmän ekonomintutkinnon (nykyisin KTM) suorittaneista oli Akavan katsauksen mukaan työttöminä vuonna 2018 vajaa 5 %. Sen sijaan alemman ekonomin tutkinnon (nykyisin KTK) suorittaneista työttöminä oli noin 8,5 %. Yhteenvetona Akavan raportista voidaan todeta, että tradenomien ja KTM-tutkinnon suorittaneiden työllistyminen on muihin akateemisiin tutkintoihin verrattuna hyvää akateemista keskitasoa. Sen sijaan alemman kauppatieteellisen yliopistotutkinnon suorittaneiden työllistyminen on muihin akateemisiin aloihin verrattuna keskimääräistä heikompaa (Akava 2019).

Suomen Ekonomien selvityksen (Nissilä 2018) mukaan valtaosa eli yli 80 % vuonna 2017 valmistuneista kauppatieteiden maistereista on työllistynyt yksityiselle sektorille asiantuntija-, esimies- tai johtotehtäviin. Vastavalmistuneista maistereista vain 3 % toimii yrittäjinä tai ammatinharjoittajina. Vastavalmistuneista 6 % työskentelee valtion palveluksessa.

Tuoreimman Tradenomiliiton jäsentutkimuksen (2018) mukaan tradenomeista noin 75 % työskentelee asiantuntija-, esimies- ja johtotehtävissä. Tradenomeja työskentelee esimerkiksi finansi- ja ICT-alalla, kaupan alalla sekä teknologiateollisuudessa. Julkisella sektorilla eli kuntien, valtion tai kirkon palveluksessa työskentelee noin 13 % tradenomeista. On kuitenkin otettava huomioon, että liiketalouden alan tradenomeja oli kyselyyn vastanneista 84,2 % ja noin 15,5 % vastaajista oli tietojenkäsittelyn alan tradenomeja (Tradenomiliiton jäsentutkimus 2018).

5.2.4 Tutkintojen kehittämisen prosessit ja verkostot

Tässä alaluvussa tarkastellaan kauppatieteiden ja liiketalouden alan tutkintokoulutusten kehittämisen menettelytapoja korkeakouluissa. Kun edellä käsiteltiin kehittämisessä hyödynnettävää tietopohjaa, lähinnä opiskelija- ja alumnipalautetta sekä työllisyystietoja, tämä alaluku fokusoituu pääasiassa ennakoitintietoon ja siihen liittyvään kehittämiseen. Ensin käydään läpi korkeakoulujen käytäntöjä kerätä ja käyttää ennakoitintietoa kehittäessään tutkintoja ja niiden osaamistavoitteita. Tämän jälkeen kuvataan niitä tahoja, joiden kanssa alan korkeakoulut tekevät yhteistyötä kehittämistyössä. Lopuksi tarkastellaan henkilöstön osaamisen kehittämisen ja pedagogiikan kehittämisen teemoja.

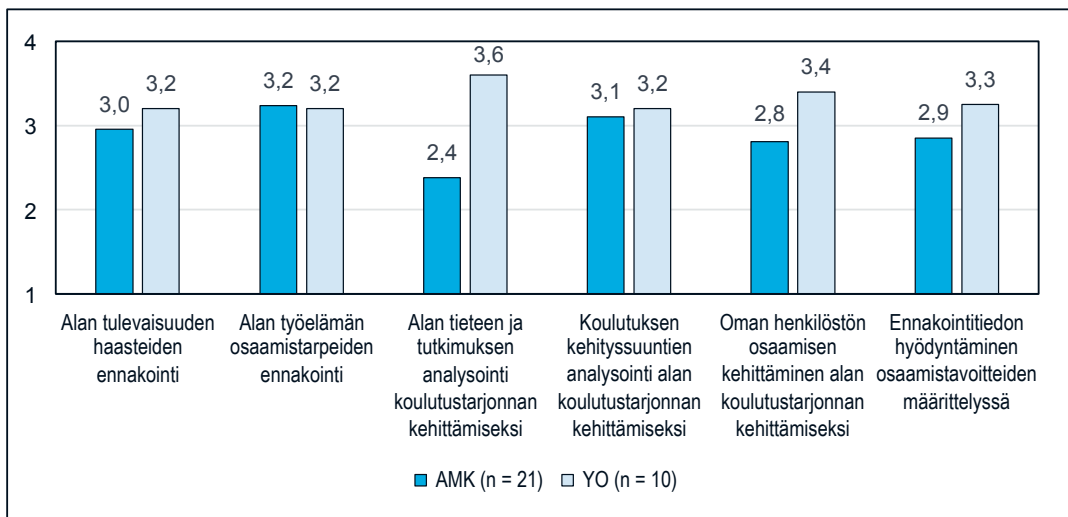
Ennakointityö tutkintojen kehittämisen tukena

Työelämän ja toimintaympäristön muutosten ennakoiminen ja ennakoitintiedon jatkuva hyödyntäminen on olennaista tutkintojen työelämärelevanssin säilyttämiseksi. Koulutuslalle yhteisessä itsearviointikyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan kyselylomakkeelle listattujen ennakoitintiedon keräämiseen ja käyttöön liittyvien käytäntöjen toteutumista korkeakoulussaan asteikolla 1–4 (1=käytännöt puuttuvat, 4=käytännöt toimivat erinomaisesti). Samalla vastaajia pyydettiin valitsemaan listatuista käytänteistä kolme, joiden kehittämistä he pitävät tärkeimpinä tulevien vuosien aikana. Kuviot 11 ja 12 kuvaavat korkeakoulusektoreittain vastausten keskiarvot.

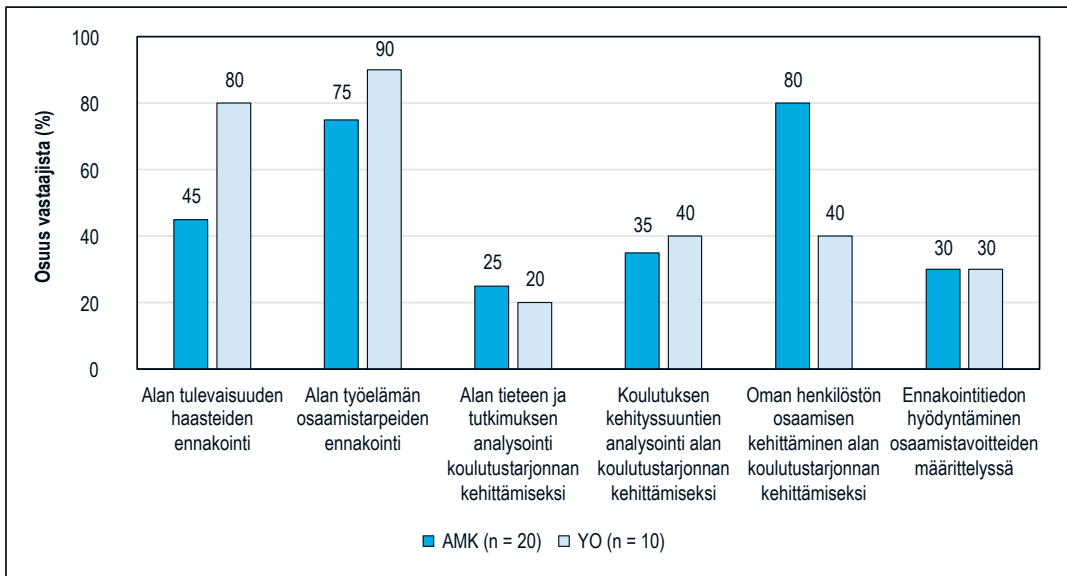
Kun käytäntöjen toimivuutta arvioivan kysymyksen tuloksia tarkastellaan arviointiasteikon vastausvaihtoehtojen jakautumisen mukaan, kaikki korkeakoulut yhtä lukuun ottamatta arvioivat, että alan työelämän osaamistarpeiden ennakoinnin käytännöt ovat toimivia tai toimivat erinomaisesti. Mielenkiintoista on, että silti juuri tämä käytäntö nostettiin merkityksellisimmäksi tulevaisuuden kehittämisen kohteeksi eli 80 % kaikista korkeakouluista (n = 30) valitsi tämän käytännön kolmen tärkeimmän kehittämiskohteen joukkoon (kuvio 12).

Nykyisten käytäntöjen toimivuutta ja niiden kehittämistarvetta arvioivassa kysymyksessä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen antamat vastaukset erosivat eniten vaihtoehdossa ”alan tieteen ja tutkimuksen analysointi koulutustarjonnan kehittämiseksi” (kuvio 11). Valtaosa yliopistoista arvioi tähän liittyvien käytäntöjensä toimivan erinomaisesti, kun taas valtaosa ammattikorkeakouluista arvioi käytäntöjensä toimivan heikosti. Silti vain neljännes ammattikorkeakouluista nosti alan tieteen ja tutkimuksen analysoinnin käytäntöjen kehittämisen kolmen tärkeimmän kehittämiskohteen joukkoon (kuvio 12). Arviointiryhmä haluaa muistuttaa, että ammattikorkeakoululain mukaan myös ammattikorkeakouluopetuksen tulee perustua työelämän ja sen kehittämisen vaatimusten lisäksi tutkimukseen (VN 932/2014).

Toinen tämän kysymyksen vaihtoehto, jossa ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen antamat vastaukset erosivat selkeästi toisistaan, liittyi korkeakoulun oman henkilöstön osaamisen kehittämiseen alan koulutustarjonnan kehittämiseksi. Tämä käytäntö arvioitiin toimivammaksi yliopistosektorilla kuin ammattikorkeakoulusektorilla (kuvio 11), ja se nostettiin tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi ammattikorkeakoulusektorilla (kuvio 12). Henkilöstön kehittämisen käytäntöjä käsitellään tarkemmin myöhemmin tässä alaluvussa.

KUVIO 11. Ennakointitiedon keräämiseen ja käyttöön liittyvien käytäntöjen toimivuus. Keskiarvot korkeakoulusektoreittain. Asteikko: 1 = käytännöt puuttuvat, 2 = käytännöt toimivat heikosti, 3 = käytännöt ovat toimivia, 4 = käytännöt toimivat erinomaisesti. Koulutusalan itsearviointikysely 2019 (n = 31).

KUVIO 12. Tärkeimmät ennakoititiedon keräämiseen ja käyttöön liittyvät kehittämiskohteet koulutuksen kehittämisen tukena. Vastaaajilla mahdollisuus valita kolme tärkeintä, luokittelu korkeakoulusektoreittain. Koulutusalan itsearviointikysely (n = 30)

Koulutuslalle yhteisessä itsearviointikyselyssä korkeakouluja pyydettiin avoimella vastauksella antamaan esimerkkejä erinomaisesti toimivista käytännöistä liittyen ennakoititiedon keräämiseen ja käyttöön koulutuksen kehittämisen tukena. Useat vastaajat molemmilla korkeakoulusektoreilla nostivat esimerkeiksi systemaattisen sidosryhmäyhteistyön erityisesti työelämän ja alumnien kanssa sekä osallistumisen alan kansallisiin ja kansainvälisiin verkostoihin. Tyypillisiä yhteistyömuotoja ovat monenlaiset foorumit elinkeinoelämän ja muiden sidosryhmien kanssa (esimerkiksi neuvottelukunnat, koulutuksen ohjausryhmät, työelämäpaneelit ja International Advisory Boardit). Henkilöstön tutkimus- ja hanketyö sekä työelämän toimeksiantojen pohjalta tuotetut opiskelijoiden opinnäytetyöt tuovat vastausten mukaan jatkuvaa tietoa työelämän osaamistarpeiden kehittymisestä sekä signaaleja alan tulevaisuuden haasteista. Myös yliopistojen AACSB-akkreditointien mainittiin tukevan ennakoitintyötä. Muutama ammattikorkeakoulu antoi esimerkin opiskelijoiden systemaattisesta osallistumisesta tulevaisuuden haasteiden ennakointiin. Seuraavassa kuvataan sitä, miten Laurea-ammattikorkeakoulussa opiskelijat on otettu systemaattisesti mukaan ennakoitintyöhön keräämään ja analysoimaan signaaleja työelämän ja toimintaympäristön muutoksista (case-esimerkki 10).

CASE 10. LAUREA-AMMATTIKORKEAKOULUN OPISKELIJOIDEN OSALLISTAMINEN TULEVAISUUDEN ENNAKOINTITYÖHÖN

Tämä esimerkki kuvaa sitä, miten opiskelijat on otettu systemaattisesti mukaan ennakointityöhön keräämään ja analysoimaan signaaleja työelämän ja toimintaympäristön muutoksista.

Laurea-ammattikorkeakoulussa (myöhemmin Laurea) ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat on jo vuosia systemaattisesti osallistettu toimintaympäristön ja työelämän tulevaisuuksien ennakointityöhön. Tämä on tuottanut laajan, kaikille avoimen ennakointiaineiston hyödynnettäväksi esimerkiksi koulutusten sisällöllisessä kehittämissä.

Kahdessa liiketalouden YAMK-koulutuksessa ennakointiosaaminen on oleellinen osa koulutusten ydinosaamista. Lisäksi Laurean kaikkien alojen YAMK-opiskelijoilla on yhteinen tulevaisuuksien ennakoinnin opintojakso, jossa opiskelijat tekevät toimintaympäristön ja työelämän monitorointia monialaisissa opiskelijaryhmissä ja tuottavat havaintojen pohjalta tuoreen ja monipuolisen katsauksen tulevaisuustrendeihin. Systemaattisen monitoroinnin pohjalta tuotetut trendikortit julkaistaan viisi kertaa vuodessa järjestettävissä kaikille avoimissa Trendiaamiainen-tilaisuuksissa, joista yksi toteutetaan englanniksi. Trendikortit ovat lyhyitä kuvauksia ja tulevaisuustarinoita vaihtoehtoisista tulevaisuuksista havaitun muutoksen näkökulmasta. Opiskelijoiden tuottamat trendikortit ovat avoimesti saatavilla Laurean Trendikirjastosta.

Lisätietoja: <http://trendikirjasto.laurea.fi/>

Tutkintojen ja niiden osaamistavoitteiden kehittämiseen liittyvät verkostot

Korkeakoulut ovat sisäistäneet ajatuksen, että tutkinnoista tulee entistä työelämälähtoisempiä, kun niiden osaamistavoitteet määritellään yhdessä työelämän toimijoiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Tutkintotason itsearviointivastausten mukaan suurin osa tutkinto-ohjelmista on uusinnut osaamistavoitteitaan vuosina 2016–2019. Useat itsearviointiin vastanneista kertoivat uudistavansa tutkinto-ohjelmiaan ja päivittävänsä tutkinnon osaamistavoitteita vuosittain jatkuvan kehittämisen periaatteella.

Tutkintotason itsearviointikyselyssä tiedusteltiin osaamistavoitteiden uudistamistyöhön liittyvistä merkittävimmistä yhteistyömuodoista ja -kumppaneista. KTM-tutkintoja ja ammattikorkeakoulujen liiketalouden alan tutkintoja uudistettaessa tärkeimpänä yhteistyömuotona oli yritys- ja työelämäyhteistyö, sen sijaan KTK-tutkintoja uudistettaessa korkeakoulun sisäinen yhteistyö sekä opiskelija-, alumni- ja opiskelijajärjestöyhteistyö. Korkeakoulun sisäinen yhteistyö koettiin tärkeämmäksi yliopistoissa kuin ammattikorkeakouluissa. Akkreditointiin liittyvä yhteistyö mainittiin yliopistojen kohdalla tärkeäksi noin 10 %:ssa yliopistojen vastauksista. Yliopistojen keskinäinen sekä ammattikorkeakoulujen keskinäinen, mutta ei näiden kahden sektorin välinen, dialogi mainittiin tärkeänä yhteistyömuotona koulutuksen sisältöjen kehittämisessä.

Tutkintotason itsearviointikyselyssä kysyttiin tahoja, joiden kanssa tehdyllä yhteistyöllä on ollut vaikutusta tutkintojen osaamistavoitteita ja koulutussisältöjä viimeksi uudistettaessa. Vaihtoehtoina olivat seuraavat kategoriat, joiden yhteydessä oli lueteltu erilaisia tahoja: 1) oman korkeakoulun sidosryhmät, 2) elinkeinoelämä ja järjestöt, 3) julkisen sektorin toimijat, 4) yliopistot ja 5) ammattikorkeakoulut. Vastauksista kävi ilmi, että suurin vaikutus on ollut tutkinnossa opiskelevien ja valmistuneiden kanssa tehdyllä yhteistyöllä (oman korkeakoulun sidosryhmät). Enemmistö vastaajista molemmilla korkeakoulusektoreilla toivoi tämän yhteistyömuodon olevan entistä tärkeämmässä asemassa myös tulevaisuudessa. Elinkeinoelämän osalta esiin nousi yhteistyö kaikenkokoisten yritysten kanssa, erityisesti ammattikorkeakoulujen vastauksissa. Lisäksi noin puolet molempien sektoreiden vastaajista toivoisi yhteistyöroolin olevan nykyistä suurempi elinkeinoelämän suuntaan.

Tutkintotason itsearvioinnin mukaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen suhtautuminen yhteistyöhön toisen asteen oppilaitosten kanssa poikkeaa toisistaan. Ammattikorkeakoulusektorin vastaajista yli viidennes pitää kyseistä yhteistyömuotoa tärkeänä ja neljännes toivoisi yhteistyön vahvistuvan, kun taas yliopistosektorin vastaajista yksikään ei pitänyt tätä yhteistyömuotoa tärkeänä. Arviointiryhmän näkemyksen mukaan voisi olla tarkoituksenmukaista, että yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektorit pyrkisivät tiiviimpään yhteistyöhön lukiodien sekä ammatillisten oppilaitosten kanssa vahvistaakseen kaupallisten aineiden ja yrittäjyyden osaamista sekä opiskelijoiden kiinnostusta niihin.

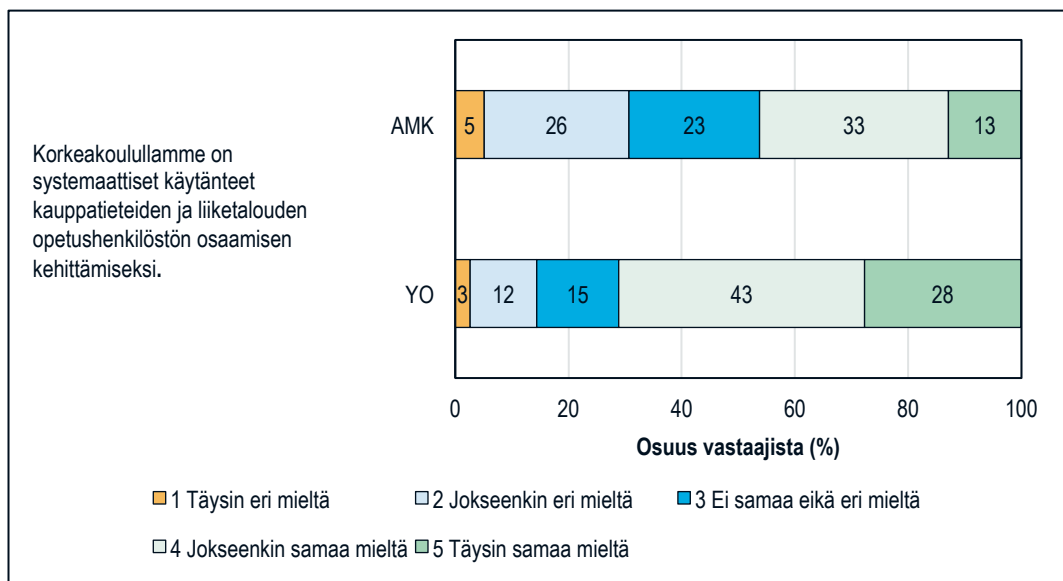
Henkilöstön kehittäminen tukemassa tavoitteiden saavuttamista

Koulutuksen laatu ja työelämävastaavuus ovat oleellisesti kytköksissä opetushenkilöstön osaamiseen, ja ennakoiva koulutusten kehittäminen haastaa jatkuvasti uudistamaan henkilöstön osaamista. Sekä koulutuksen sisältöjen että opetusmenetelmien kehittäminen edellyttävät opettajien osaamisen jatkuvaa kehittämistä. Koulutusalan yhteisessä itsearviointikyselyssä pyydettiin vastaajia avoimella vastauksella kuvaamaan, miten koulutustarjonnan kehittäminen vaikuttaa henkilöstön osaamisen kehittämiseen korkeakoulussa. Vastausten mukaan henkilöstön kehittämiseen panostetaan melko laajasti lähes kaikissa alan korkeakouluissa.

Avoimen kysymyksen vastaukset tukevat aiemmin tässä luvussa esitettyä saman itsearviointikyselyn toista kohtaa, jossa yliopistot antoivat paremmat arviot oman henkilöstönsä kehittämisen käytäntöjen toimivuudesta kuin ammattikorkeakoulut. Avovastauksissa annettujen kuvausten perusteella voidaan päätellä, että yliopistoissa henkilöstön kehittämiseen on jonkin verran systemaattisemmat menettelytavat kuin yleisesti ammattikorkeakouluissa – toki poikkeuksia on molemmilla sektoreilla. Avovastauksissaan kaikki yliopistot korostivat panostavansa henkilöstönsä pedagogisen osaamisen kehittämiseen, ja ammattikorkeakouluista vain alle kolmannes mainitsi henkilöstön pedagogisen osaamisen kehittämisen tärkeyden. Yleisen pedagogisen osaamisen kehittämisen rinnalla vastauksissa nostettiin esille opettajien verkko-opetustaitojen kehittäminen, jonka mainitsivat lähes kaikki yliopistot, mutta alle kolmannes ammattikorkeakouluista. Opetettavan sisällön osalta yliopistojen vastauksissa korostui, että henkilöstön kehittyminen perustuu pitkälti omaan tutkimustyöhön sekä alan tutkimuksen, yhteiskunnan, talouden ja elin-

keinoelämän jatkuvaan seuraamiseen. Useissa ammattikorkeakoulusektorin vastauksissa nostettiin esille mahdollisuudet vertaisoppimiseen sisäisissä mentorointiohjelmissa, tiimiopeettajuudessa ja muussa asiantuntijatiimitoiminnassa, kuten TKI-projekteissa. Lisäksi tiiviin työelämäyhteistyön arvioitiin kehittävän henkilöstön osaamista ammattikorkeakoulusektorilla. Varsinkin ammattikorkeakoulujen vastauksissa nousi esiin myös opetus sisältöihin liittyvän täsmäkoulutuksen merkitys. Arviointiaineiston mukaan täsmäkoulutukset kytkeytyvät sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa tällä hetkellä vahvasti digitalisaation eri ulottuvuuksiin, esimerkiksi tekoälyyn ja robotiikkaan.

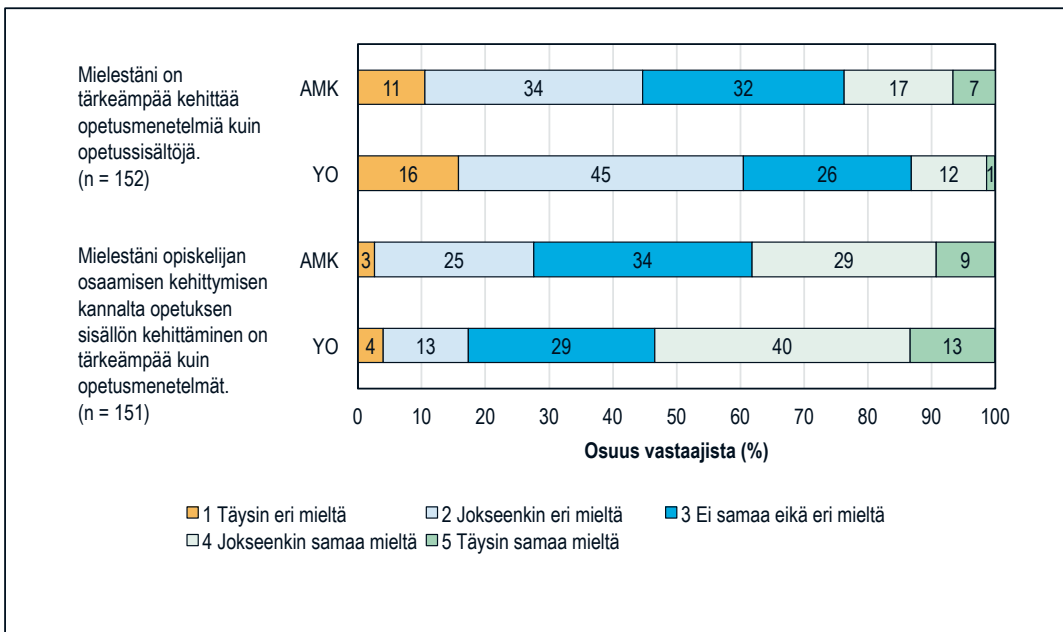
Myös webropol-kyselyn vastaukset osoittavat henkilöstön kehittämisen olevan systemaattisempaa yliopisto- kuin ammattikorkeakoulusektorilla (kuvio 13). Väittämään ”Korkeakoulullamme on systemaattiset käytännöt kauppatieteiden ja liiketalouden opetushenkilöstön osaamisen kehittämiseksi” yliopistovastaajista yli 70% oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Ammattikorkeakouluvastaajista hieman alle puolet arvioi käytänteensä jokseenkin tai täysin toimiviksi.

KUVIO 13. Korkeakoulullamme on systemaattiset käytännöt kauppatieteiden ja liiketalouden opetushenkilöstön osaamisen kehittämiseksi, webropol-kysely (n = 154)

Arviointiaineistojen mukaan ammattikorkeakoulu ja yliopistot eroavat suhtautumisessaan pedagogiikkaan. Vaikka edellä todettiin yliopistojen panostavan ammattikorkeakouluja systemaattisemmin henkilöstönsä pedagogisen osaamisen kehittämiseen, ammattikorkeakoulu käyttävät alan opetuksessa yliopistoja enemmän monipuolisia pedagogisia menetelmiä, mikä ilmeni sekä koulutusaloikohtaisissa että tutkintotason itsearviointivastauksissa.

Suhtautumista pedagogiseen kehittämiseen testattiin webropol-kyselyssä pyytämällä vastaajia arvioimaan väittämiä, joissa asetettiin vastakkain opetusmenetelmien ja opetussisältöjen kehittämisen tärkeys (kuvio 14). Myös nämä tulokset osoittavat, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä on jonkin verran eroa suhtautumisessa opetusmenetelmien ja -sisältöjen kehittämiseen. Vastausten mukaan yliopistovastaajat olivat ammattikorkeakouluvastaajia enemmän eri mieltä väittämästä ”Mielestäni on tärkeämpää kehittää opetusmenetelmiä kuin opetussisältöjä”. Saman linjan mukaisesti yliopistovastaajat suhtautuivat ammattikorkeakouluvastaajia myönteisemmin väittämään ”Mielestäni opiskelijan osaamisen kehittymisen kannalta opetuksen sisällön kehittäminen on tärkeämpää kuin opetusmenetelmät”.

KUVIO 14. Opetusmenetelmien kehittäminen versus opetussisältöjen kehittäminen webropol-kyselyn mukaan (n = 152 ja 151)

Seuraava esimerkki kuvaa pedagogista kehittämistä ja siihen liittyvää henkilöstön osaamisen kehittämistä Åbo Akademiassa (case-esimerkki 11).

CASE 11. PEDAGOGISK EXCELLENS OCH STARK FOKUS PÅ PEDAGOGISK UTVECKLING, HANDELSHÖGSKOLAN VID ÅBO AKADEMI

Under åren som toppenhet har handelshögskolan vid Åbo Akademi (ÅÅ) målmedvetet satsat på att utbilda sin personal i universitetspedagogik men även skraddarsytt didaktiska specialutbildningar för enhetens specifika behov. De flesta lärare har bred pedagogisk grund att bygga på. Därtill uppmanas alla lärare att fortsätta sin utbildning och alla ska ha rum för pedagogisk fortbildning i sina arbetsplaner. Handelshögskolan förutsätter att alla lärare har pedagogisk grundutbildning och rekommenderar att alla ska ha minst 25 sp universitetspedagogik eller liknande. Det pedagogiska arbetet leds av den Pedagogiska ledningsgruppen (PEL) som består av en lektor från varje ämne som har resurser för detta arbete i sin arbetsplan. PEL leder verksamheten och följer i sitt arbete handelshögskolans pedagogiska strategi.

Didaktiska val

Mångformsutbildning

Målsättningen är att alla kurser ska ha många former för lärande för att på sätt nå alla studerande med deras olika lärandepreferenser.

Nätbaserade eller nätstödda kurser

Alla kurser ska finnas på ÅÅs lärandeplattform Moodle.

Teamarbete metod i de flesta kurser

Teamet har en viktig roll i ett ständigt pågående lärande. Lärandeprocessen ska inte brytas för att läraren går ut ur rummet. Handelshögskolan har därtill satsat på att några lärare från varje ämne ska ha Team-mästarutbildning för att så effektivt och kunnigt som möjligt kunna leda grupparbeten.

Flipped classroom

Denna metod har varit i aktivt bruk i snart 10 år i olika former. Handelshögskolan har material som producerats av enhetens lärare o som används i enhetens kurser – men samtidigt även används av andra universitet ute i världen.

Arbete i lärarlag

Handelshögskolan rekommenderar arbete i lärarlag när det gäller både kurser och samordning av kurser. Enhetens First Year Experience -grupp består av alla lärare som arbetar med gulnäbbarna – där fördelas ansvar för allmänfärdigheter, diskuteras metoder, resultat, särdrag för årskullen etc. Också lärarmöten för lärare som drar ämneskurser ordnas varje år.

Arbetslivsrelevans

Företag och organisationer deltar i utbildningen i de flesta kurserna. Gästföreläsare och exkursioner är den traditionella varianten av samarbete men numera förekommer det även organisationer med i kurserna som uppdragsgivare och handledare. Därtill erbjuds renodlade projektkurser där studenterna utför uppdrag för utomstående med en lärare som coach.

Digitaliserad utbildning

Efter år av satsningar har Åbo Akademi nu en infra som klarar av också stora grupper (<220) i de stora auditorierna. De studerande har sina egna enheter (laptops, tablets etc.), ÅA använder Moodle som kursplattform + Microsoft 365+ och Teams som delar i den palett som ÅA erbjuder. Under de senaste åren har handelshögskolans lärare dessutom haft fria händer att pröva sig fram i användningen av digitala hjälpmedel i utbildningen som Mentimeter, Kahoot, Padlet, Quizzlet, Twitter, Answergarden, Flipgrid, Youtube etc. och därtill har företaget Opinpaja Oy hyrts in för att inhouse hjälpa personalen att ta i bruk dessa verktyg.

Färdigt material

Handelshögskolan erbjuder sina lärare färdigt material för kurserna; inte bara kursböcker och E-böcker utan även podcasts, filmer, fallstudier, HS-Talks etc. Man behöver inte göra allt själv om det finns fungerande material färdigt. Hög kvalitet är målet.

5.3 Jatkuvan oppimisen nykytila ja kehittäminen korkeakouluissa

Tässä luvussa 5.3 tarkastellaan kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutusta jatkuvan oppimisen näkökulmasta. Sisältöinä ovat alan jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan nykytila, koulutustarjonnan kehittämisen tietopohja ja kehittämisen prosessit. Aineistona on käytetty taustakyselyn sekä koulutusalaakohtaisten ja tutkintotason itsearviointikyselyjen vastauksia, fokusryhmähaastattelujen antia sekä arvioinnin loppuvaiheessa kerätyn webropol-kyselyn vastauksia.

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

- Jatkuva oppiminen koetaan strategisesti melko keskeisenä toimintona korkeakouluissa, mutta sen systemaattinen ja kokonaisvaltainen kehittäminen on vasta alkuvaiheessa. Tämä näkyy käsitteistön, kohderyhmien ja koulutustarjonnan kirjavuutena ja jäsenymättömyytenä.
- Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen jatkuvan oppimisen koulutustarjonta on melko erilaista. Silti korkeakoulujen profiloituminen jatkuvaan oppimiseen liittyen on vähäistä.
- Jatkuvan oppimisen koulutustarjontaa ohjaavat lyhyen tähtäimen taloudelliset intressit, mikä voi haitata pitkäjänteistä kehittämistä ja laadun varmistamista.
- Jatkuvan oppimisen ennakoititoiminta on alan korkeakouluissa melko epäsystemaattista.
- Jatkuvan oppimisen työelämälähtöisten toteutusmallien kehittäminen on vielä vähäistä. Tiivistämällä yhteistyötä erityisesti erilaisten yrityssegmenttien kanssa voidaan alalle kehittää uudenlaisia yritysten tarpeisiin soveltuvia jatkuvan oppimisen malleja.
- Jatkuvan oppimisen kehittymisen keskeisenä esteenä on puuttuva rahoitus. Keskeisin ohjauskeino on tällä hetkellä OKM:n rahoitusmalli.

5.3.1 Jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan nykytila

Jatkuva oppiminen nostettu kansallisesti merkittäväksi kehityskohteeksi

Jatkuvalla oppimisella vastataan tarpeeseen kehittää ja uudistaa osaamista elämän ja työuran eri vaiheissa. Tällä hetkellä suomalaiset elinkeinot ovat suurimmassa muutoksessa kuin koskaan, ja osaavan työvoiman puute haittaa monia aloja ja yrityksiä. Erityisesti nopea teknologinen kehitys luo uusia osaamisvaatimuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan ennakoidaan, että Suomessa jopa vajaa puoli miljoonaa henkilöä tarvitsee lähivuosina uudelleenkoulutusta tai laajaa täydennyskoulutusta (OKM 2019c). Näihin haasteisiin ja uusiin osaamistarpeisiin vastaaminen edellyttää koulutusjärjestelmältä joustavuutta sekä ihmisille mahdollisuuksia päästä tarvitsemaansa koulutukseen työn ohessa ja sen aikana (Sitra 2019).

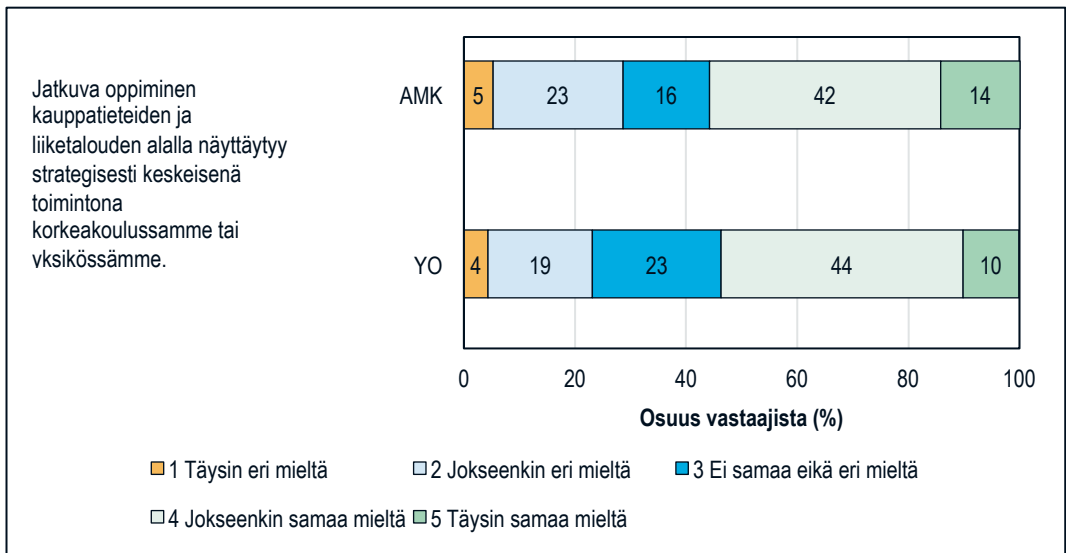
Koska työn murroksen ja teknologisen kehityksen myötä osaamisvaatimukset tulevat muuttamaan, tarvitaan kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä jatkuvan oppimisen uudistamista. Tämän mahdollistamiseksi hallitusohjelmaan sisältyy jatkuvan oppimisen uudistus, jossa tarkastellaan muun muassa koulutuksen tarjontaa ja rahoitusta sekä opintojen aikaista toimeentuloa. Uudistusta valmistelee parhaillaan parlamentaarinen ryhmä, jossa on jäseniä kaikista eduskuntapuolueista. Uudistus toteutetaan kolmikantaisena yhteistyönä koulutuksen järjestäjien kanssa. Seurantarhymässä ovat edustettuina työmarkkinajärjestöt, koulutuksen järjestäjät sekä muut keskeiset järjestöt ja ministeriöt. Uudistuksen linjaukset valmistuvat vuoden 2020 lopussa. (OKM 2019c)

Korkeakouluilla on keskeinen rooli yhteiskunnan jatkuvan oppimisen haasteisiin vastaamisessa. Niillä on monia vakiintuneita tapoja tarjota osaamisen päivittämiseen ja uudistamiseen sopivaa koulutusta. Perinteisesti korkeakoulut ovat tarjonneet yksilöille avoimen yliopiston/ammattikorkeakoulun opintoja sekä liiketoimintana toteutettavaa täydennyskoulutusta organisaatioille ja yksilöille. Nykyinen markkinaehtoinen täydennyskoulutuksen ja avoimen yliopiston/ammattikorkeakoulun tarjonta on kuitenkin riittämätöntä suhteessa työelämässä olevien osaamisen täydennystarpeisiin (OKM 2019h).

Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen sopimuskauden 2021–2024 rahoitusmalleissa jatkuvan oppimisen rahoitusosuutta kasvatettiin. Jatkuvan oppimisen osuus ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa nousi viidestä yhdeksään ja yliopistojen mallissa kahdesta viiteen prosenttiin. Jatkuva oppiminen sisältää rahoitusmalleissa avoimen korkeakoulutuksen, erikoistumiskoulutusten, erillisten opintojen sekä ammattikorkeakoulujen osalta maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen opintopisteet (OKM 2019e). Arviointiaineistojen perusteella oletettavaa kuitenkin on, että rahoitusmalleissa olevat avoimen korkeakoulun opinnot ovat edelleen suurelta osin tutkintokeskeisiä eli avoimen korkeakoulun opinnoilla rakennetaan väylä päästä tutkinto-opiskelijaksi. Tämä ei täytä tarvetta kehittää ja uudistaa osaamista ketterästi työuran eri vaiheissa.

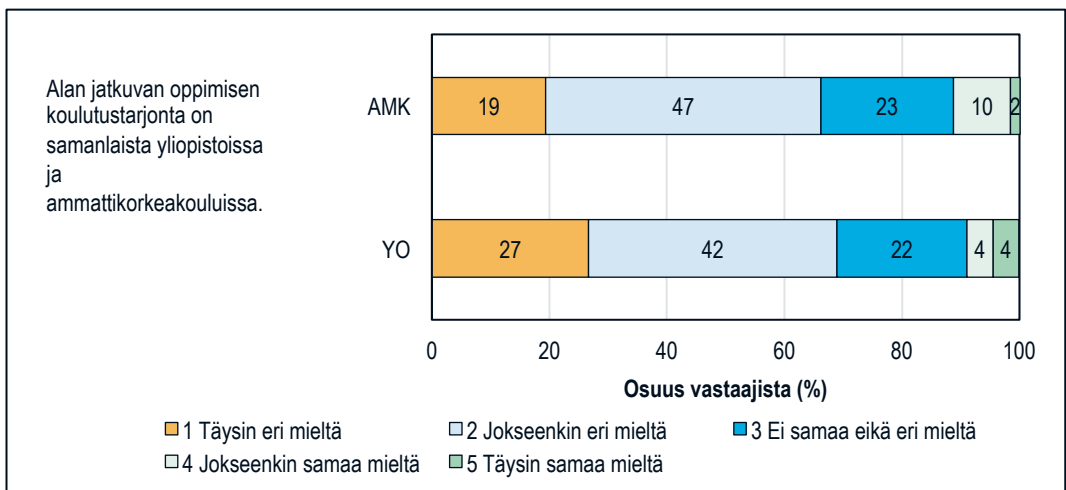
Jatkuvan oppimisen merkitys korkeakouluissa

Tutkintotason itsearviointikyselyn niissä kysymyksissä, joissa ei erikseen mainittu jatkuvaa oppimista, vastaukset painottuivat lähes kauttaaltaan tutkintokoulutukseen. Monet kysymyksistä olisivat antaneet kuitenkin hyvän mahdollisuuden tarkastella teemaa myös jatkuvan oppimisen kannalta. Tämän voi tulkita niin, että jatkuvaa oppimista ei mielletä alan korkeakoulujen perustehtäviin kovin vahvasti kuuluvaksi eikä se näin ollen ole vielä saanut alan korkeakouluissa sitä painoarvoa, jota yhteiskunta tällä hetkellä odottaa. Toisaalta webropol-kyselyn vastausten mukaan jatkuva oppiminen on kauppatieteiden ja liiketalouden alan koulutusta tarjoavissa korkeakouluissa strategisesti melko keskeinen toiminto (kuvio 15). Vastaukset olivat samansuuntaisia sekä ammattikorkeakoulu- että yliopistovastaajien joukossa.

KUVIO 15. Jatkuva oppiminen kauppatieteiden ja liiketalouden alalla näyttäyty strategisesti keskeisenä toimintona korkeakoulussamme tai yksikössämme, webropol-kysely (n = 146)

Arviointiaineiston perusteella duaalimalli toteutuu kaupallisella alalla myös jatkuvaan oppimiseen liittyen, mikä näyttäyty alan jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan erilaisuutena yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektorilla. Webropol-kyselyn mukaan molempien korkeakoulusektoreiden vastaajista (n = 107) oli lähes 70 % täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämästä ”Alan jatkuvan oppimisen tarjonta on samanlaista yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa” (kuvio 16).

KUVIO 16. Alan jatkuvan oppimisen koulutustarjonta on samanlaista yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, webropol-kysely (n = 107)

Alan jatkuvan oppimisen koulutustarjonta, kohderyhmät ja käsitteistö kirjavaa

Kauppätieteiden ja liiketalouden alan jatkuvan oppimisen tarjonta on arviointiaineiston mukaan kirjavaa. Seuraavassa on luettelonomaisesti esitetty sekä kauppätieteiden että liiketalouden jatkuvan oppimisen toteutusmuodot arvioinnin taustakyselyn mukaan. Alan yliopistot tarjoavat jatkuvaa oppimista seuraavin toteutusmuodoin: avoin yliopisto-opetus, täydennyskoulutus (mukaan lukien maksulliset MBA- ja EMBA-ohjelmat), täydentävät opinnot alumneille ja alumnitoiminnan yhteydessä tapahtuva koulutus, maksulliset erillisopinnot yliopiston tarjonnasta, erillisopinnot valintakelpoisuuden saavuttamiseksi (väyläopinnot), räätälöity/moduloitu koulutus yliopiston tarjonnasta, tutkinto-opiskeluun sisältyvä yritys yhteistyö, tutkimusprojektitoiminta yliopiston ulkopuolisten toimijoiden kanssa, verkostomaisesti ja digitaalisesti toteutettu tarjonta (esimerkiksi LITO, liiketoimintaosaamisen verkko-opintokokonaisuus), avoimet verkkokurssit, erikoistumiskoulutukset ja kesäkoulutoiminta.

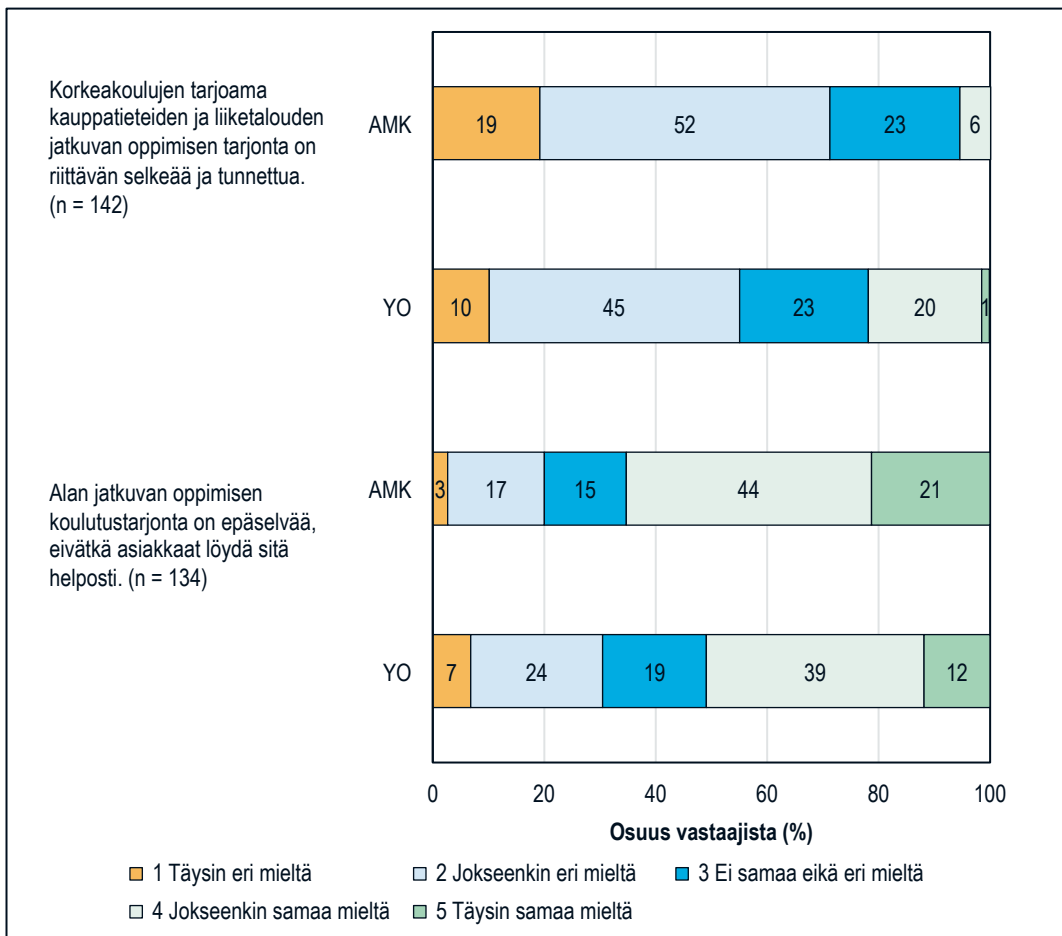
Ammattikorkeakoulusektorin liiketalouden jatkuvan oppimisen tarjonta toteutuu arvioinnin taustakyselyn mukaan seuraavin muodoin: avoin ammattikorkeakouluopetus, erikoistumiskoulutukset, täydennyskoulutus, erilliskoulutukset, väylä- ja polkuopinnot, työvoimakoulutukset, erillisillä opinto-oikeuksilla suoritettavat opinnot, valmentava koulutus maahanmuuttajille, maksulliset yrityskoulutukset, korkeakouludiplomit, lisäkoulutukset, tutkintoon johtavat muuntokoulutukset, tilauskoulutukset (esimerkiksi TE-toimisto tilaajana), aluekehittämisen ja TKI-hankkeiden yhteydessä tapahtuva työelämän kehittäminen sekä alumnitoiminnan yhteydessä toteutettava koulutus.

Täydennyskoulutustoiminta poikkeaa ansaintalogiikaltaan korkeakoulujen muusta toiminnasta ja ehkä tästä syystä sen toimintaa ei ole analysoitu itsearviointeissa kovinkaan paljon. Kaiken kaikkiaan alan jatkuvan oppimisen eri toteutusmuotojen volyymeista eri korkeakouluissa oli hankalaa saada täsmällistä tietoa.

Taustakyselyn mukaan kauppätieteiden ja liiketalouden alan jatkuvan oppimisen kohderyhmä on moninainen: se koostuu yksittäisistä avoimen korkeakoulun henkilöopiskelijoista yrityksiin, joille tuotetaan asiakaskohtaisesti räätälöityjä opinto- tai täydennyskoulutuskokonaisuuksia. Taustakyselyn mukaan kohderyhmiin kuuluvat osaamistaan täydentävät opiskelijat, työssäkäyvät, työttömät ja työnhakijat, alumnit, yritykset, julkishallinto, kansalliset ja kansainväliset kumppanikorkeakoulut, lukiolaiset, väyläopiskelijat (eli opiskelijat, jotka tavoittelevat tutkinto-opiskelijaksi pääsyä avoimen korkeakoulun väylän kautta), alan vaihtajat sekä muiden tieteenalojen opiskelijat. Ammattikorkeakoulut ovat hieman yliopistoja aktiivisempia lukioiden ja muiden toisen asteen oppilaitosten sekä työllistymisen taitekohdissa olevien henkilöiden suuntaan.

Useissa korkeakoulujen jatkuvaa oppimista koskevissa itsearviointivastauksissa maksullisen täydennyskoulutuksen kohderyhmäksi nimettiin yleisellä tasolla yritykset. Sen sijaan tutkintotason itsearviointikyselyn vastauksissa ja taustakyselyssä oli havaittavissa tarkempaa koulutustoiminnan kohdentamista esimerkiksi pk-yrityksiin, kasvuhaluksiin yrityksiin tai omistajanvaihdosta suunnitteleviin yrityksiin.

Arviointiaineiston perusteella voidaan todeta, että jatkuvan oppimisen viestinnässä käytettävä käsitteistö on vaikeasti hahmottuvaa. Erityisesti fokusryhmähaastatteluissa tuli esille, että jatkuvan oppimisen tarjonta sisältää hämmäntävän paljon kirjavaa käsitteistöä, josta koulutuksen potentiaalisten käyttäjien ja asiakkaiden on vaikea saada kokonaiskuva ja löytää itselleen sopivia koulutuksia. Tätä näkemystä tukee webropol-kyselyn tulos: myös korkeakoulut itse näkevät kauppatieteiden ja liiketalouden jatkuvan oppimisen tarjonnan jokseenkin epäselväksi ja arvioivat sen olevan asiakkaiden näkökulmasta vaikeasti löydettävää (kuvio 17). Väittämästä ”Korkeakoulujen tarjoama kauppatieteiden ja liiketalouden jatkuvan oppimisen tarjonta on riittävän selkeää ja tunnettua” ammattikorkeakouluvastaajista yli 70 % ja yliopistovastaajista 55 % oli täysin tai jokseenkin eri mieltä.

KUVIO 17. Korkeakoulujen tarjoama kauppatieteiden ja liiketalouden jatkuvan oppimisen tarjonta on riittävän selkeää ja tunnettua. Alan jatkuvan oppimisen koulutustarjonta on epäselvää, eivätkä asiakkaat löydä sitä helposti. Webropol-kysely (n = 142 ja 134).

5.3.2 Jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan kehittämisen tietopohja

Käytössä runsas tietopohja, mutta ennakoinnin systematiikassa kehitettävää

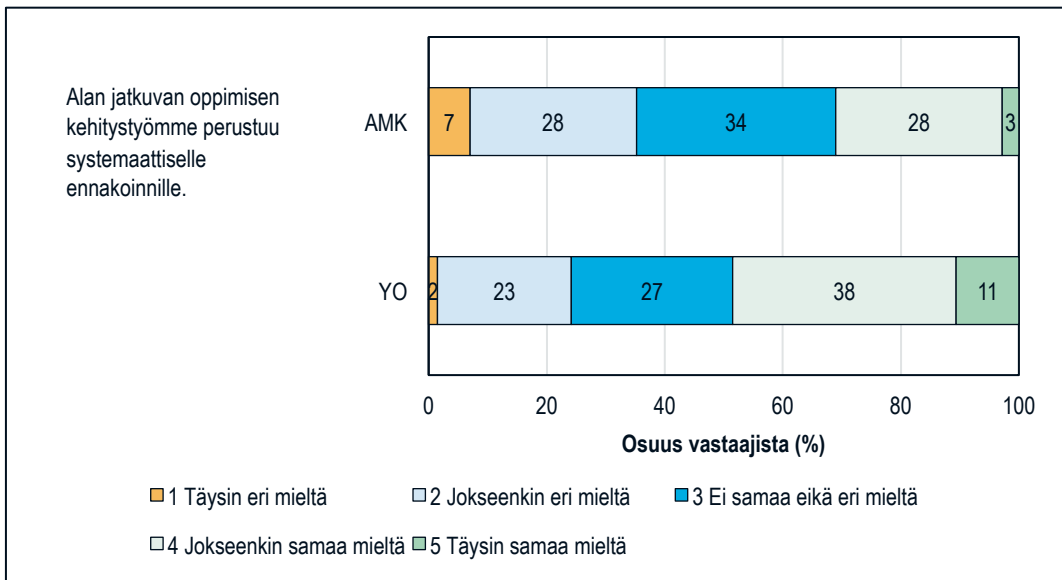
Koulutusalaakohtaisessa itsearviointikyselyssä vastaajia pyydettiin kuvaamaan, miten korkeakoulussa tunnistetaan alan jatkuvan oppimisen koulutustarpeita. Vastausten perusteella yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen keskeisimmät keinot koulutustarpeiden tunnistamiseen ovat suorat kontaktit työelämään sekä yritys- ja sidosryhmäyhteistyö eri muodoissaan. Yliopistojen vastauksissa korostuivat monipuolinen keskusteluyhteys elinkeinoelämän kanssa (myös yrittäjä- ja ammattillisten järjestöjen kanssa), alumninyhteistyö, yritysjohtajien ja henkilöstöjohtajien haastattelut sekä kyselyt työpaikoille. Ammattikorkeakoulujen vastauksissa kuvattiin tyypillisesti aktiivista työelämäyhteistyötä eri muodoissaan, erityisesti opettajien vahvoja kytköksiä työelämään projektien, hankkeiden, opinnäytetöiden ja opiskelijoiden harjoittelujen kautta.

Sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa erilaiset rakenteet ja toimielimet – esimerkiksi neuvottelukunnat, ohjausryhmät, jatkuvan oppimisen yksiköt – nähtiin keskeisiksi osaamistarpeiden tunnistamisen foorumeiksi. Keskeisimmät rakenteet jatkuvan oppimisen koulutustarpeiden tunnistamisessa liittyvät korkeakoulujen erilaisiin neuvottelukuntiin, joissa on jäsenenä työelämän edustajia niin yksityiseltä kuin julkiselta sektorilta. Vastausten osalta jäi kuitenkin osin epäselväksi, ovatko rakenteet ja elimet perustettu jatkuvan oppimisen edistämistä varten vai pikemminkin tutkintoon johtavan koulutuksen työelämärelevanssin vahvistamiseksi. Yliopistojen vastauksissa avoimen yliopiston yksiköt sekä yliopistojen täydennyskoulutusyksiköt korostuivat tärkeinä toimijoina koulutustarpeita tunnistettaessa.

Sidosryhmäyhteistyön ja toimielimien lisäksi koulutukseen osallistuneiden opiskelijapalautteet sekä erilaiset raportit ja ennakointiselvitykset koettiin keskeisiksi tietolähteiksi jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan kehittämässä ja osaamistarpeiden tunnistamisessa. Ammattikorkeakoulujen vastauksissa korostui yliopistojen vastauksia enemmän opiskelijoilta ja opiskelijajärjestöiltä saatava palaute sekä erilaisten raporttien ja selvitysten merkitys. Vastaavasti yliopistojen vastauksissa painottui ammattikorkeakouluja vahvemmin avoimen yliopiston ja yliopistollisten täydennyskoulutusyksiköiden rooli koulutuspalautteineen sekä erilaisten koulutustarveselvitysten merkitys.

Yliopistot korostivat vastauksissaan ammattikorkeakouluja vahvemmin tutkimuksen ja tutkimustyön merkitystä jatkuvaan oppimiseen linkittyvän koulutuksen sisällöllisessä kehittämisessä. Lisäksi kansainväliset akkreditoinnit tuovat vastausten mukaan jämakkyttä myös jatkuvaan oppimiseen liittyviin pohdintoihin esimerkiksi korostamalla Suomessa vielä alkuvaiheessa olevaa alumnitoimintaa.

Runsaasta tietopohjasta huolimatta webropol-kyselyn vastausten mukaan vain alle puolet yliopisto- ja alle kolmannes ammattikorkeakouluvastaajista oli sitä mieltä, että heidän edustamiensa korkeakoulujen jatkuvan oppimisen kehitystyö perustuu systemaattiselle ennakoinnille (kuvio 18). Myös fokusryhmähaastatteluissa nousi esiin huoli siitä, että korkeakoulujen jatkuvan oppimisen nykyiset ennakointimallit ovat varsin perinteisiä nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Lisäksi ennakointimallit koettiin jossakin määrin hajanaisiksi ja riittämättömiksi.

KUVIO 18. Alan jatkuvan oppimisen kehitystyömme perustuu systemaattiselle ennakkoinnille, webropol-kysely (n = 137)

5.3.3 Jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan kehittämisen prosessit

Korkeakoulujen seuraavat kehitysasteet

Koulutusalaakohtaisessa itsearviointikyselyssä vastaajia pyydettiin kuvaamaan tärkeimmät seuraavat kehitysasteet jatkuvan oppimisen osalta. Vastausten perusteella keskeisimmät kehitysasteet liittyvät tällä hetkellä jatkuvan oppimisen koulutuksen toteutustapojen kehittämiseen. Tähän liittyvät erityisesti joustavuuden lisääminen koulutukseen, erilaisten opiskelumuotojen hyödyntäminen ja opetusmenetelmien kehittäminen opiskelijakeskeiseen suuntaan (erityisesti verkko-opiskelu ja digitaaliset ratkaisut) sekä ohjauksen kehittäminen.

Useissa vastauksissa toistui modulaaristen opintokokonaisuuksien kehittäminen erilaisiin asiakastarpeisiin. Myös fokusryhmähaastatteluissa toivottiin erityisesti tutkintokoulutusten sisältämien moduulien rohkeaa avaamista erilaisille kohderyhmille sekä tutkintokoulutuksen helppoa hyödynnettävyyttä ja lähestyttävyyttä osana jatkuvaa oppimista. Webropol-kyselyn vastausten mukaan korkeakoulut näkevät tämän mahdolliseksi: selvästi yli puolet sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluvastaajista suhtautui myönteisesti väittämään ”Alan jatkuva oppiminen voidaan irrottaa asiakkaille tarjottaviksi moduuleiksi tutkintokoulutuksestamme”.

Alan fokusryhmähaastattelussa nostettiin esille uudenlaiset työn opinnollistamisen mahdollisuudet jatkuvan oppimisen kehittämisen kannalta. Työn opinnollistaminen mahdollistaisi sen, että oppiminen ei olisi erillinen osa työtä, vaan olennainen osa sitä. Tällaisia uusia työhön aidosti integroituvia koulutuksen toteutusmalleja ei mainittu alakohtaisissa itsearviointivastauksissa, kun vastaajat kuvailivat tärkeimpiä seuraavia kehitysaskeleitaan jatkuvan oppimisen osalta. Korkeakoulujen kuvailemat toteutustavat olivat korkeakoulukeskeisiä eli ne perustuivat perinteiseen korkeakoululähtöiseen toimintamalliin aidon työelämälähtöisyyden sijasta.

Jatkuvan oppimisen toteutustapojen kehittämisen lisäksi koulutustarjonnan sisällöllinen kehittäminen ja monipuolistaminen koettiin keskeiseksi. Sisällöllisinä kehityskohteina korostuivat digitalisaatio ja digitaalinen liiketoimintaympäristö sekä vastuullisuus.

Tiiviimmällä yhteistyöllä tarvelähtöiseen kehittämiseen

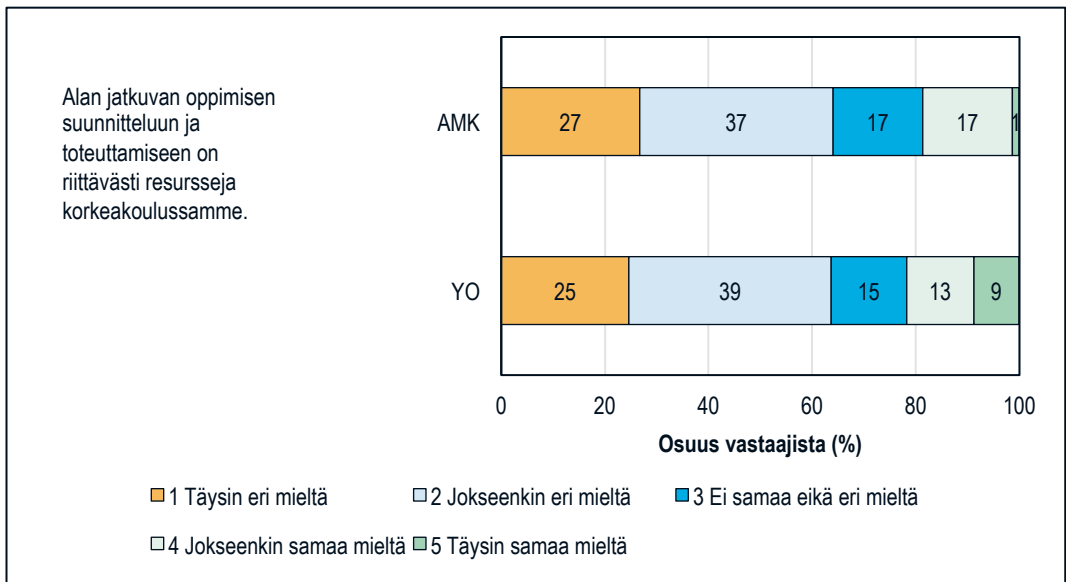
Myös fokusryhmähaastatteluissa kannettiin huolta siitä, että jatkuvan oppimisen koulutustarjontaan liittyvät ratkaisut tehdään pitkälti korkeakoululähtöisesti. Haastateltavien mukaan korkeakoulut eivät suunnittele ja tarjoa koulutuksia riittävän yritys- ja asiakaslähtöisesti. Yhtenä ratkaisuna fokusryhmähaastatteluissa nähtiin merkittävästi nykyistä tiiviimpi yhteistyö yritysten ja korkeakoulujen välillä asiakaslähtöisten koulutustuotteiden räätälöimiseksi.

Yhteistyön tiivistäminen eri tahojen välillä nousi esille myös koulutusalaakohtaisen itsearvioinnin vastauksissa. Yritysyhteistyön lisäksi myös korkeakoulujen välisen yhteistyön tiivistäminen ja jatkuvan oppimisen tarjonnan rakentaminen yli duaalimallin rajojen eli korkeakoulusektorien välille nousi esille kehittämiskohteena.

Lyhyen tähtäimen taloudelliset intressit toimintaa ohjaamassa

Arviointiaineistojen mukaan jatkuvan oppimisen malleja kehitettäessä erityistä huomiota tulisi kiinnittää korkeakoulujen riittävään rahoitukseen ja kehittämisresursseihin. Fokusryhmähaastatteluissa todettiin kehittämistyötä haittaavan se, että jatkuvaan oppimiseen liittyvä rahoituskeskustelu on vielä kesken.

Myös Arenen koulutuksesta vastaavien vararehtorien ja koulutusjohtajien fokusryhmähaastattelussa nousi esiin näkemys jatkuvan oppimisen rahoituksen kehittämistarpeesta. Arviointiaineiston mukaan näyttää siltä, että suurinta osaa alan korkeakouluista ohjaavat jatkuvan oppimisen osalta ”päivittäiset rahavirrat” eli lyhyen tähtäimen taloudelliset intressit. Näin ollen koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointi ohjautuu viime kädessä haettavan rahoituksen kriteereillä tai räätälöidyn koulutustarjonnan osalta maksavan asiakkaan odotusten mukaan. Webropol-kyselyssä molempien korkeakoulusektoreiden vastauksissa nousivat esille korkeakoulujen riittämättömät resurssit jatkuvan oppimisen suunnitteluun ja toteuttamiseen (kuvio 19).

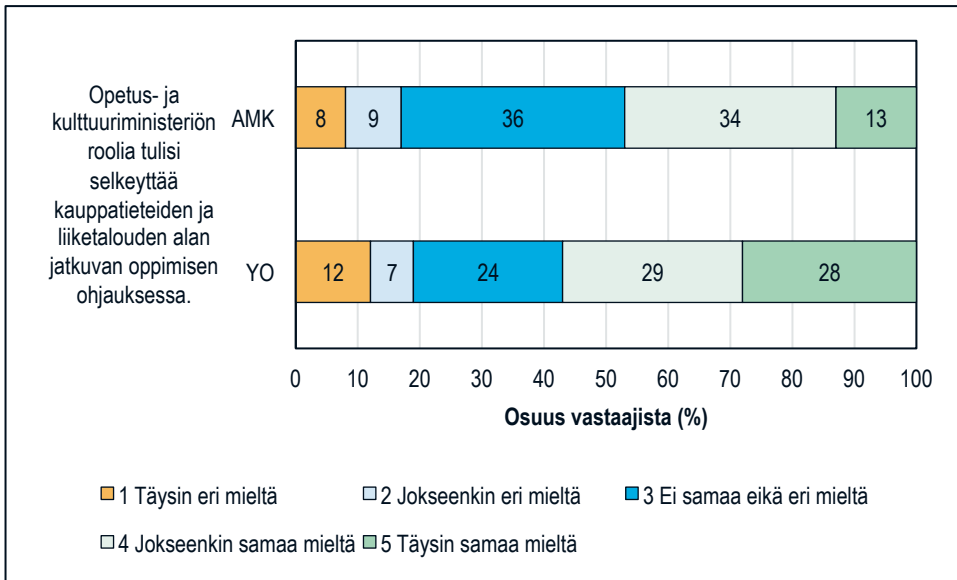

KUVIO 19. Alan jatkuvan oppimisen suunnitteluun ja toteuttamiseen on riittävästi resursseja korkeakoulussamme, webropol-kysely (n = 144)

Valtakunnallisen tason koordinoinnissa kehitettävää

Jatkuvaan oppimiseen liittyvän tilanteen keskeneräisyyttä kuvastaa myös se, että valtion rooli jatkuvan oppimisen suhteen on arvioinnin aikana varsin jäsentymätön. Fokusryhmähaastattelujen mukaan jatkuvan oppimisen ohjaus ja koordinaatiovastuu ovat vielä epäselviä korkeakoulujen ja OKM:n välillä. Koska jatkuvan oppimisen tarjonnan ja sen kehittämisen nähtiin korreloivan käytettävissä oleviin resursseihin ja rahoitukseen, kokonaisuuden kehittäminen nähtiin pitkälti koulutuspoliittisena kysymyksenä.

Jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan onnistuneisuuden arviointi on aineiston perusteella vielä strukturoimatonta. Fokusryhmähaastattelujen mukaan ministeriölläkään ei ole selkeää valtakunnallista tilannekuvaa alan jatkuvan oppimisen volyymeistä, toiminnan vaikuttavuudesta ja kehittämisprosesseista. Webropol-kyselyyn vastanneet toivoivat jossakin määrin OKM:n roolin selkeyttämistä jatkuvan oppimisen kehittämisessä valtakunnallisella tasolla (kuvio 20).

KUVIO 20. Opetus- ja kulttuuriministeriön roolia tulisi selkeyttää kauppatieteiden ja liiketalouden alan jatkuvan oppimisen ohjauksessa, webropol-kysely (n = 125)

Jatkuvan oppimisen rakenteita ja mekanismeja sekä erityisesti rahoitusmalleja kansainvälisessä kontekstissa käydään läpi Valtioneuvoston kanslian helmikuussa 2019 julkistamassa selvityksessä (Oosi ym. 2019). Selvitys tuotti tietoa siitä, miten korkean teknologian verrokkimaat ovat pyrkineet edistämään jatkuvaa oppimista. Lähemmässä tarkastelussa olivat Tanska, Irlanti, Korea, Hollanti, Singapore ja Ranska. Selvityksessä suositellaan muun muassa digitaalisuutta hyödyntävien innovaatioiden (kuten kaikille avoimien alustojen) käyttöönottoa sekä työelämän ja oppilaitosten välisen yhteistyön tiivistämistä. Arviointiryhmän näkemyksen mukaan näitä kehittämistoimenpiteitä voidaan soveltaa myös osana liiketalouden tai kauppatieteiden jatkuvan oppimisen kehittämistä Suomessa.

Arviointiryhmän näkemyksen mukaan korkeakoulujen nykyisen toimintalogiikan muuttaminen tutkintojen ja opintojen tuottajasta osaamisen kehittäjäksi ja tämän ajattelun ottaminen mukaan kansallisen tason koulutuspoliittiseen tavoitekeskusteluun voisi tukea uudenlaisten työelämälähtöisten jatkuvan oppimisen mallien syntyä.

Arvioinnin luotettavuus

6

Arvioinnin luotettavuutta tarkastellaan arviointiprosessin onnistuneisuuden sekä tehtyjen valintojen näkökulmista. Luotettavuutta tarkastellaan myös arvioinnissa käytettyjen kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten aineistojen, niiden analyysien ja niistä tehtyjen johtopäätösten onnistuneisuuden kautta. Arviointiryhmä ei nähnyt tarpeelliseksi tehdä aineistosta tilastollisia merkitsevyysanalyyssejä. Osa arvioinnissa käytetyistä aineistoista on isoja ja kattavia, osa näytteenomaisia, kuten opiskelijoiden ja sidosryhmien edustajien valikoituminen fokusryhmähaastatteluihin. Luotettavuustarkastelu kohdistuu myös siihen, ovatko kerätyt aineistot relevantteja esitettyjen arviointikysymysten kannalta. Arviointiryhmä käytti kerättyä aineistoa valikoiden.

Arvioinnin valmistelu alkoi suunnitteluryhmän nimeämisellä ja hankesuunnitelman (Koulutusala-arvioinnit 2019) laatimisella. Osana arvioinnin suunnittelua lähetettiin korkeakouluille ja keskeisille sidosryhmille nettipohjainen kysely, johon vastaamalla oli mahdollista osallistua jo arvioinnin suunnitteluvaiheeseen ottamalla kantaa esitettyihin arviointikysymyksiin sekä ehdottaa uusia. Verkkokyselyn ansiosta arvioinnin suunnitteluun saatiin mukaan korkeakouluissa toimivien näkemyksiä sekä arviointiin osallistuvien koulutusalojen ajankohtaisia teemoja.

Suunnittelu- ja arviointiryhmät koottiin niin, että niissä oli edustettuina mahdollisimman monipuolinen alan asiantuntemus yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Korkeakouluissa työskentelevien jäsenten lisäksi opiskelijoiden ja työelämän edustajien osallistuminen ryhmien toimintaan toi prosessiin oman lisäarvonsa.

Arviointiin osallistuivat kaikki suomalaiset kauppatieteiden ja liiketalouden alan koulutusta tarjoavat korkeakoulut ja suurin osa alan voimassaolevista tutkinto-ohjelmista. Voidaan todeta, että tarkastelussa oli kattava kokonaisotos alan koulutuksista.

Arvioinnissa oli tavoitteena hyödyntää mahdollisimman paljon olemassa olevia aineistoja. Valmiiden kyselyiden (esimerkiksi kandipalaute, maistereiden uraseuranta, AVOP, Suomen Ekonomien kysely) vastausten vertailuun liittyi kuitenkin rajoitteita. Vastajaat olivat arvioineet suorittamaansa

tutkintoa suhteessa omaan opiskeluunsa. Tämän vuoksi arviot oman osaamisen kehittymisestä opinnoissa ovat suhteessa omaan lähtötasoon ja odotuksiin. Suhteellinen kokemus taidon kehittymisestä ei kerro konkreettisesta osaamistasosta tai sen kehittymisen määrästä. Vastavalmistuneiden kyselyiden osalta tulee myös ottaa huomioon vastaajien rajalliset mahdollisuudet arvioida suorittamansa tutkinnon työelämärelevanssia, sillä vastaajat ovat olleet työelämässä valmistumisensa jälkeen vasta lyhyen ajan. Vastauksia tuleekin tulkita suhteessa vastaajien lähtötasoon ja odotuksiin. Havaintojen vertailussa kyselyiden välillä ongelmaksi muodostuvat myös erilaiset vastaajat, kysymysten asettelut ja vastausasteikot.

Arviointiin liittyvä pro gradu -tutkielma (Leppänen 2019) tehtiin Tilastokeskuksen valmiista aineistoista. Korkeakoulu- ja alanvalinnan vaikutusta yksilöiden työmarkkinamenestykseen on haastavaa todentaa, sillä opiskelijoiden valikoituminen eri korkeakouluihin ja tutkinto-ohjelmiin ei ole satunnaista. Korkeakouluihin valikoituminen perustuu osaksi havaittuihin tekijöihin (esimerkiksi perhetausta, korkeakoulujen opiskelijavalintaan vaikuttavat akateemiset ansiot, opintoja edeltävän asuinalueen sijainti) sekä havaitsemattomiin tekijöihin (esimerkiksi synnynnäinen kyvykkyys, preferenssit ja kunnianhimo), jotka ovat myös yhteydessä yksilöiden työmarkkinamenestystä selittäviin ominaisuuksiin. Tämän takia on oletettavaa, että tietyiltä korkeakouluilta ja aloilta valmistuu opiskelijoita, joilla on keskimäärin korkeammat tulot ja paremmat työllistymisnäkökymät, koska aloille on jo lähtökohtaisesti valikoitunut yksilöitä, joilla on parempi odotettu työmarkkinamenestys. Tutkielman pohjalta ei voidakaan osoittaa syy-seuraussuhteita. Erot korkeakoulutettujen tuloissa ja työllistymismahdollisuuksissa voivat johtua myös yksilöiden havaitsemattomista työmarkkinamenestystä selittävästä tekijöistä.

Korkeakouluille lähetetyn taustakyselyn tarkoituksena oli kartoittaa alan tutkinto-ohjelmat, jatkuvan oppimisen toteutusmuodot sekä koota alan arvioinnille yhteyshenkilöverkosto. Tämä onnistui suunnitellusti. Alakohtaisten ja tutkintokohtaisten itsearviointikyselyiden kattavuus ja vastausten monipuolisuus alan ja tutkinto-ohjelmien edustajilta oli ratkaiseva tekijä arvioinnin onnistumiselle. Kyselylomakkeiden esitestauksesta huolimatta joitakin kysymyksiä olisi voitu muotoilla tarkemmin ja miettiä ennalta sitä, miten tuttuja esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauksen muodot voivat edes olla alakohtaisella tasolla.

Fokusryhmähaastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina, joiden pääteemat olivat etukäteen haastateltavien tiedossa. Kaikille neljälle alalle yhteisten fokusryhmähaastattelujen edustajat olivat valikoituneita, joten työelämän edustus oli näytteenomaista, ja opiskelijoiden osalta korostuivat opiskelijajärjestöaktiivit. Kauppatieteiden ja liiketalouden alan omissa fokusryhmähaastatteluissa saatiin kartoitettua useiden alalla toimivien kattojärjestöjen (ks. liite 3) näkemyksiä arvioinnin teemoihin.

Case-tarkastelun tavoitteena oli nostaa korkeakoulujen itsearviointiaineistosta esiin esimerkinomaisia hyviä käytäntöjä, joista eri tahoille laajemminkin voisi olla hyötyä alan kehittämistöminnassa. Case-esimerkkien valinnassa ei tavoiteltu alan kokonaiskattavuutta.

Viimeinen aineistonkeruu oli arvioinnin aukkojen täyttäminen, tiedonkeruu katvealueiden osalta sekä alustavien johtopäätösten osuvuuden testaus webropol-kyselyllä. Esitettävä kysely kohdennettiin korkeakoulujen alakohtaisille yhteyshenkilöille, tutkinto-ohjelmien johtajille ja koordinaattoreille sekä jatkuvan oppimisen edustajille. Yhtä ammattikorkeakoulua lukuun ottamatta kyselyyn saatiin vastauksia kaikista arvioinnin kohderyhmään kuuluvista korkeakouluista. Arviointiryhmä sai vahvistusta johtopäätöksilleen raportin viimeistelyvaiheessa.

Raportti on rakennettu arvioinnin hankesuunnitelman ja pääosin siinä esitettyjen arviointikysymysten pohjalta, vaikka asioiden esittämisjärjestystä on muokattu kirjoittamisvaiheessa sujuvan kokonaisuuden aikaansaamiseksi.

Johtopäätökset ja kehittämis- suositukset

Arvioinnin tavoitteena oli tuottaa kokonaiskuva ja tietoa yliopistojen kauppatieteiden ja ammatti-korkeakoulujen liiketalouden koulutustarjonnan tilasta suhteessa profiloitumiseen sekä KTK-, KTM-, Tradenomi (AMK)- ja Tradenomi (ylempi AMK) -tutkintojen osaamislähtöisyyteen ja työelämärelevanssiin.

Tarkoituksena oli myös tuottaa tietoa vahvuuksista ja kehittämistarpeista koskien korkeakoulujen ja korkeakoulujärjestelmän kykyä kehittää alan koulutustarjontaa vastaamaan muuttuviin osaa-misvaatimuksiin ja tulevaisuuden toimintaympäristöön. Lisäksi tavoitteena oli kerätä ja välittää arviointikohteisiin liittyviä hyviä käytäntöjä, case-esimerkkejä, kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutusta järjestävien yksiköiden kehittämistyön tueksi.

Arviointiryhmä toivoo, että tämän arvioinnin tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää koulutuksen, koulutustarjonnan ja ohjausjärjestelmän kehittämisessä. Lukuun 7 on kiteytetty arvioinnin kes-keisiä johtopäätöksiä ja kehittämissuosituksia.

Alan koulutustarjonta on erittäin runsasta, mutta profilointi on vähäistä

Johtopäätökset

Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutusta tarjotaan Suomessa nykyisin laajasti, ja suori-tettujen tutkintojen määrä on kasvanut merkittävästi tämän vuosituhannen aikana. Vuonna 2019 alan korkeakoulututkintoja oli mahdollista suorittaa yhteensä 31 korkeakoulussa, niiden 49 toimi-pisteessä. Nykytasolla vuosittain suoritetaan lähes 10 000 kaupallisen alan korkeakoulututkintoa. Alan korkeakoulutuksen laaja maantieteellinen kattavuus luo hyvän perustan elinkeinoelämän vahvistamiselle maassamme. Toisaalta moniin pieniin yksiköihin pirstoutuneen koulutuksen korkean laadun ylläpitäminen on haastavaa. Koulutuksen laajentaminen nykyisestään ei ole tarpeellista sen paremmin yliopisto- kuin ammattikorkeakoulusektorillakaan.

Alan koulutusten profiloituminen on vähäistä molemmilla korkeakoulusektoreilla erityisesti alempien korkeakoulututkintojen osalta. Alemman korkeakoulututkinnon syvemmälle menevälle profiloitumiselle ei ole erityistä tarvetta, koska kaupallisen alan alempien tutkintojen tulee tuottaa opiskelijoille alan perusosaaminen.

Suositukset

Kauppatieteellisen ja liiketalouden alan korkeakoulutusta tarjotaan maassamme nykyisellään erittäin laajasti tutkintojen kokonaismäärinä tarkasteltuna. Tilanteessa, jossa uudet ikäluokat pienenevät, on alan koulutustarjonnan jatkuvaa laajentamista tarkasteltava kriittisesti. Koska arviointiaineiston mukaan korkeakoulujen edustajien selkeä enemmistö ja myös työelämän edustajat näkevät, että alan korkeakoulutus on tutkintomäärinä tarkasteltuna sopivalla kokonaistasolla nykyisellään, arviointiryhmä suosittelee, ettei alan koulutusta määrällisesti laajenneta vuoden 2019 tasosta. Edelleen, kauppatieteellisen ja liiketalouden alan korkeakoulutusta tarjotaan erittäin laajasti ympäri maata. Koska myös alueellinen kattavuus on siis jo nykyisellään otettu huomioon ja koska liian hajallaan oleva tarjonta on haaste erityisesti koulutuksen laadun kehittämisen näkökulmasta, arviointiryhmä suosittelee, ettei alan koulutusta laajenneta enää uusiin toimipisteisiin. Sen sijaan alan ylempien korkeakoulututkintojen osalta koulutuksen profiloitumista on korkeakoulujen omista lähtökohdista käsin mahdollista syventää nykyistä enemmän.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauksen tarkoituksenmukaisuudessa on kehitettävää

Johtopäätökset

Korkeakoulut kokevat, että OKM:n ohjauskeinot eivät kaikilta osin ole tarkoituksenmukaisia ja että OKM:n rahoitusmalli ei nykyisellään ole riittävän pitkäjänteinen ja läpinäkyvä. Mallissa koetaan edelleen olevan puutteita suhteessa sen kykyyn ottaa huomioon toiminnan laatua. Hanke pohjaisen rahoituksen asemesta toivotaan vakaampaa perusrahoitusta. Jatkuvan oppimisen kehittymisen keskeisenä esteenä on puuttuva rahoitus.

Suositukset

Arviointiryhmä suosittelee, että OKM:n ohjauskeinojen tarkoituksenmukaisuutta parannetaan seuraavilla toimenpiteillä: 1) Ohjausmekanismien ja erityisesti rahoitusmallin pitkäjänteisyyttä ja ennakoitavuutta kehitetään. 2) Laadullisille tekijöille annetaan nykyistä suurempi painoarvo OKM:n ohjauksessa. 3) Perusrahoitusta vahvistetaan hankeperusteisen rahoituksen asemesta. 4) Jatkuvan oppimisen rahoitusta vahvistetaan.

Duaalimalli toimii kauppatieteiden ja liiketalouden alalla, mutta korkeakoulusektorien välisessä kansallisessa yhteistyössä on kehitettävää

Johtopäätökset

Duaalimalliin suhtaudutaan kauppatieteiden ja liiketalouden alalla pääsääntöisesti myönteisesti. Vaikka duaalimalli korostaa korkeakoulusektoreiden välistä työnjakoa, sen tarkoitus ei ole sulkea opiskelijoilta mahdollisuutta siirtyä ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen yliopistoon tai päinvastoin. Siirtymät korkeakoulusektorilta toiselle näyttävät toteutuvan käytännössä yhä paremmin kauppatieteiden ja liiketalouden alalla. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että liiketalouden ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden siirtyminen yliopistoon suorittamaan tieteellisiä jatko-opintoja on kohtuuttoman hankalaa.

Kauppatieteiden ja liiketalouden alalla on korkeakoulusektorien sisällä systemaattisia, pysyviä kansallisia yhteistyörakenteita, jotka tukevat tiedonvaihtoa ja osin myös koulutuksen kehittämistä. Tradenomikouluttajien verkosto ammattikorkeakoulusektorilla ja Suomen kaupparinkeakoulut (ABS) ry yliopistosektorilla tukevat sektorin sisäistä koulutustarjonnan koordinoimista ja kehittämistä kansallisella tasolla. Konkreettisenä korkeakoulujen välisenä yhteistyön muotona on molemmille korkeakoulusektoreille kehitetty kansallisesti tarjottavaa digitaalista opintotarjontaa (CampusOnline ja LITO-opinnot), jonka toteuttamiseen alan kaikki korkeakoulut osallistuvat. Systemaattista sektoreiden välistä yhteistyötä alalla sen sijaan ei ole. Pienimuotoista yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välistä koulutuksen kehittämiseen liittyvää yhteistyötä on syntynyt yhteisissä OKM:n rahoittamissa kehittämishankkeissa. Tällainen hanke pohjainen yhteistyö ei kuitenkaan tue alan koulutustarjonnan pitkäjänteistä kehittämistä.

Suosituks

Arviointiryhmä suosittelee, että yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektorien välistä yhteistyötä tiivistetään kaupallisella alalla niin, että sektoreiden välisestä yhteistyöstä tulee nykyistä pitkäjänteisempää ja systemaattisempää. Tiiviimmällä korkeakoulusektorien välisellä kansallisella yhteistyöllä voidaan muun muassa kehittää korkeakoulujen keskinäistä työnjakoa sekä selkiyttää alan ylempien korkeakoulututkintojen profiileja ja alan jatkuvan oppimisen tarjontaa. Kehittämällä sisällöllistä yhteistyötä opetuksessa voidaan tehostaa korkeakoulujen toimintaa ja parantaa opetuksen ja oppimisen laatua.

Siirtymisen korkeakoulusektorilta toiselle tulee olla opiskelijan näkökulmasta nykyistä selkeämpää ja joustavampaa. Siirtymisprosessiin liittyvää viestintää on selkiytettävä. Ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmat eivät tyypillisesti ole oppiainepohjaisia, kuten yliopistoissa, mikä hankaloittaa ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden aikaisempien opintojen hyväksilukuprosessia yliopistoissa. Tähän liittyen aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) prosesseja ja toimintamalleja tulee kehittää. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden jatko-opintomahdollisuuksia yliopistoissa tulee parantaa.

Tutkinnoissa yhdistyvät alan substanssiosaamisen rinnalla geneeriset valmiudet, mikä edellyttää henkilöstöltä jatkuvaa oman osaamisen kehittämistä

Johtopäätökset

Kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulututkinnot ovat osaamisperustaisia, ja niissä yhdistyvät tarkoituksenmukaisesti työelämälähtöisiä geneerisiä valmiuksia ja kaupallisen alan sisällöllistä osaamista tuottavat opintokokonaisuudet. Alalla vallitsee laaja yhteisymmärrys niistä tiedoista ja taidoista, jotka kaupallisen alan korkeakoulututkinnon suorittaneen tulee hallita. Tällä hetkellä erityisesti kestävä kehitys ja digitalisaatio ovat tekijöitä, jotka haastavat kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutusta uudistumaan.

Suosituks

Arviointiryhmä suosittelee, että kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksessa tulee edelleen vahvistaa geneerisiä taitoja (esimerkiksi ongelmanratkaisu- ja analyysitaidot, kyky uuden oppimiseen, itseohjautuvuus ja itsensä johtaminen, kriittinen ajattelu, valmiudet toimia monikulttuurisessa ympäristössä) substanssiosaamisen rinnalla. Tutkintojen osaamistavoitteita tulee jatkuvasti päivittää ennakoit tietoa systemaattisesti hyödyntäen.

Samalla tulee huolehtia henkilöstön sisällöllisen ja pedagogisen osaamisen jatkuvasta päivittämisestä. Erityisesti ammattikorkeakoulusektorilla on tarvetta kehittää menettelytapoja henkilöstön osaamisen systemaattiseen päivittämiseen.

Työelämärelevanssi on hyvä, mutta ennakoit toimintaa on systematisoitava

Johtopäätökset

Kauppätieteiden ja liiketalouden korkeakoulututkinnoilla on hyvä työelämärelevanssi. Kaupallisen alan korkeakoulutus kytkeytyy peruslähtökohdiltaan työelämän osaamistarpeisiin. Ammattikorkeakoulututkinnot ovat sisällöltään ja toteutustavoiltaan hyvin työelämälähtöisiä. Yliopistotutkinnoissa korostuu tutkimukseen perustuva työelämä- ja tieteellinen osaaminen. Alan korkeakoulututkinnon suorittaneet työllistyvät hyvin.

Alan korkeakoulutuksella on vahva kytkentä työelämään, mikä vahvistaa työelämärelevanssia. Korkeakouluissa on koulutuksen työelämärelevanssin ylläpitämiseksi erilaisia käytäntöjä ja toimintamalleja, kuten erilaiset neuvottelukunnat ja sidosryhmät ilaisuudet. Lisäksi ennakoit ti- ja arviointitietoa saadaan esimerkiksi ammattiliitoilta ja yrittäjäjärjestöiltä. Korkeakoulujen ennakoitinnin tietopohjaan kuuluvat myös ministeriöiden tuottamat ennusteet sekä kansalliset ja kansainväliset toimintaympäristön muutoksia käsittelevät raportit.

Suositukset

Arviointiryhmä suosittelee, että korkeakoulut kehittävät menettelytapojaan tulevaisuuden haasteiden ja työelämän osaamistarpeiden ennakoimiseksi. Korkeakouluilla on käytössään eri lähteistä koottuja pitkän aikavälin ennusteita ja työelämää koskevaa ennakointitietoa. Näitä ennakointiaineistoja tulee koota ja analysoida systemaattisesti ja hyödyntää tietoa toiminnan eri tasoilla: tutkinto-, koulutusala- ja korkeakoulutasolla sekä jatkuvan oppimisen kehittämisessä. Ammattikorkeakoulusektorilla on nykyistä paremmin huolehdittava siitä, että liiketalouden opetus perustuu myös alan tutkimukseen vahvan työelämäyhteyden ohella.

Kansainvälisyys on vahvaa, mutta uudenlaisia toimintamalleja tulee kehittää

Johtopäätökset

Kansainvälisyydellä on monipuolinen ja merkittävä vaikutus alan korkeakoulujen koulutustarjontaan. Tutkinto-ohjelmien suunnittelussa ja toteutuksessa on otettu monin tavoin huomioon kansainvälisyyden vaatimukset. Alan korkeakoulut ovat laajasti mukana kansainvälisissä verkostoissa ja kumppanuyhteistyössä. Yliopistosektorilla kansainväliset akkreditoinnit tuovat osaltaan lisäarvoa tutkintojen kehittämiseen.

Suositukset

Arviointiryhmä suosittelee kansainvälisten korkeakouluverkostojen ja kumppanuuksien syventämistä ja erilaisten toimintatapojen rohkeaa kokeilua. Digitaalisia oppimisympäristöjä tulee laajemmin hyödyntää, jotta opiskelijat ja henkilöstö saavat uudenlaisia mahdollisuuksia kansainväliseen vuorovaikutukseen ja oppimiseen ajasta ja paikasta riippumatta. Kansainvälisyysosaamisen laajentaminen englanninkielisyydestä vahvemmin kohti monikulttuurista osaamista on tarpeen työelämän jatkuvasti globalisoituessa.

Alan jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan kokonaisuus on jäsentymätön ja käsitteistö kirjavaa

Johtopäätökset

Jatkuva oppiminen koetaan strategisesti melko keskeisenä toimintona korkeakouluissa, mutta sen systemaattinen kehittäminen on vasta alkuvaiheessa. Tämä näkyy käsitteistön, kohderyhmien ja jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan kirjavuutena ja jäsentymättömyytenä.

Jatkuvan oppimisen koulutustarjontaa ohjaavat lyhyen tähtäimen taloudelliset intressit, mikä voi haitata pitkäjänteistä kehittämistä ja laadun varmistamista. Jatkuvan oppimisen tarjonta ohjautuu tarjolla olevan rahoituksen kriteereillä tai räätälöidyn koulutustarjonnan osalta maksavan asiakkaan odotusten mukaan. Keskeisin ohjauskeino näyttää olevan opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusmalli.

Suositukset

Arviointiryhmä suosittelee, että jatkuvan oppimisen valtakunnallisen tason koordinaatiota ja ohjausta selkiytetään OKM:n ja alan korkeakoulujen välisessä vuoropuhelussa. Kokonaisuuden koordinoitua ja laadun ylläpitämistä tukisi korkeakoulujen systemaattinen ja avoin raportointi jatkuvan oppimisen toteutuksista ja toiminnan volyymeistä eri kohderyhmille. Liiketaloudellisin perustein järjestettävää koulutusta tulee tarkastella erillään ministeriön ohjauksesta. Lisäksi arviointiryhmä suosittelee jatkuvaan oppimiseen liittyvän käsitteistön selkiyttämistä koko korkeakoulukentässä.

Jatkuvan oppimisen työelämälähtöisiä toteutusmalleja on kehitettävä ennakointitietoa hyödyntäen

Johtopäätökset

Jatkuvan oppimisen ennakointitoiminta on alan korkeakouluissa melko jäsentymätöntä ja epäsystemaattista. Jatkuvan oppimisen työelämälähtöisten toteutusmallien kehittäminen on vielä alkuvaiheessa.

Suositukset

Arviointiryhmä suosittelee, että kauppatieteiden ja liiketalouden alan koulutusta tarjoavat korkeakoulut tiivistävät vuoropuhelua elinkeinoelämän kanssa jatkuvan oppimisen näkökulmasta. Tiivistämällä yhteistyötä erityisesti erilaisten yrityssegmenttien kanssa voidaan kehittää uudenlaisia yritysten tarpeisiin soveltuvia jatkuvan oppimisen toimintamalleja. Samalla voidaan merkittävästi rikastuttaa sisällöllisesti alan jatkuvan oppimisen koulutustarjontaa esimerkiksi vastaamaan työelämän edellyttämiin digitalisaatio-osaamisen haasteisiin. Jatkuvan oppimisen kansainvälisiä ratkaisumalleja tulee seurata ja ottaa parhaita käytäntöjä tarkempaan tarkasteluun.

Lähteet

- Akava, 2019. Työttömyyskatsaus syyskuu 2019. <https://akavaworks.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/09/Korkeakoulutettujen-ty%C3%B6tt%C3%B6mien-m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4-edellisvuotta-alhaisemmalla-tasolla-mutta-nousu-alkanut-Ty%C3%B6tt%C3%B6myyskatsaus-syyskuu-2019.pdf> [viitattu 12.12.2019].
- Arene, 2010. Suositus tutkintojen kansallisen viitekehyksen (nqf) ja tutkintojen yhteisten kompetenssien soveltamisesta ammattikorkeakouluissa. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_nqf.pdf [viitattu 12.12.2019].
- Arene, 2016a. Kohti maailman parasta korkeakoululaitosta. RAKE-selvitys. <http://www.arene.fi/julkaisut/raportit/rake-selvitys/> [viitattu 12.12.2019].
- Arene, 2016b. Ammattikorkeakoulujen maisterikoulutus osaamisen uudistajana ja kansallisena koulutusinnovaationa. YAMK-RAKE-selvitys. <http://www.arene.fi/julkaisut/raportit/yamk-rake-selvitys/> [viitattu 12.12.2019].
- EC, 2015. ECTS Users' Guide. Euroopan komissio 2015. https://ec.europa.eu/education/ects/users-guide/docs/ects-users-guide_en.pdf [viitattu 12.12.2019].
- EK, 2019. EK:n yrityskyselyn tulokset digitalouden osaamistarpeista 2019. https://ek.fi/wp-content/uploads/Digikysely_infografiikka_2019_final.pdf [viitattu 12.12.2019].
- ESG 2015. Standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area (ESG). Brussels, Belgium.
- EU, 2017. Euroopan unionin neuvoston suositus eurooppalaisesta tutkintojen viitekehyksestä elinikäisen oppimisen edistämiseksi, 2017/C 189/03. Euroopan unionin virallinen lehti 15.6.2017. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615(01)) [viitattu 12.12.2019].
- HE 33/2013. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yliopistolain 7 §:n muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130033> [viitattu 12.12.2019].
- HE 26/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle ammattikorkeakoululaiksi ja laiksi yliopistolain 49 §:n muuttamisesta. Helsingissä 3.4.2014. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140026> [viitattu 12.12.2019].
- HE 241/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta. Annettu Helsingissä 14.11.2019. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140241> [viitattu 12.12.2019].
- Kallunki, J. 2017. Kauppatieteiden suunta Suomessa. Suomen Ekonomien julkaisu 1.
- Kettunen, K. 2013. Management education in a historical perspective: the business school question and its solution in Finland. University of Oulu: Oulu.
- Koulutuksen arviointisuunnitelma vuosille 2016–2019. 2017. https://karvi.fi/app/uploads/2018/01/KARVI_koulutuksen_arviointisuunnitelma_2016-2019.pdf [viitattu 12.12.2019].

- Koulutusala-arvioinnit 2019. Hankesuunnitelma. Korkeakoulujen arviointijaoston hyväksymä 30.11.2018. <https://karvi.fi/app/uploads/2018/12/Koulutusala-arviointien-hankesuunnitelma-2019.pdf> [viitattu 12.12.2019].
- Leppänen, O. 2019. The labour market success of university and university of applied sciences graduates between 2000–2016: An analysis of higher education choices in Finland. Master’s thesis. Aalto University School of Business. https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/39322/master_Lepp%c3%a4nen_Otto_2019.pdf [viitattu 12.12.2019].
- Nissilä, W. 2018. Vastavalmistuneiden kauppatieteiden maisterien palaute 2017. Suomen Ekonomien julkaisu 2.
- Nordblad, M., Apajalahti, T., Huusko, M. & Seppälä, H. 2019. Laatu hallussa. Yhteenveto korkeakoulujen auditoinneista 2012–2018. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 8.
- OKM 359/2014. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opetus- ja kulttuuriministeriön työjärjestyksestä. Annettu Helsingissä 30.4.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140359>. [viitattu 12.12.2019].
- OKM 1451/2014. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä. Annettu Helsingissä 30.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141451> [viitattu 12.12.2019].
- OKM 331/2016 Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus yliopistojen perusrahoituksen laskentakriteereistä. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160331>. [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2017a. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030. Ehdotus Suomelle: Suomi 100+. <https://minedu.fi/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio-2030> [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2017b. Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle. Taustamuistio korkeakoulutuksen ja tutkimuksen 2030 visiotyölle. <https://minedu.fi/documents/1410845/4177242/visio2030-taustamuistio.pdf/b370e5ec-66d3-44cb-acb9-7ac4318c49c7/visio2030-taustamuistio.pdf.pdf> [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2017c. Yhteistyössä maailman parasta. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:11. <https://minedu.fi/kv-linjaukset> [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2017d. Korkeakoulutus ja tutkimus. Yhteenveto Demos Helsingin yhteiskehittämisen prosessista visiotyössä 2030 -visiotyö. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/documents/1410845/4177242/OKM+visioty%C3%B6+Demos+yhteiskehitt%C3%A4misprosessi.pdf/c14c31fd-8bfa-485c-9cc5-e92174f902e4/OKM+visioty%C3%B6+Demos+yhteiskehitt%C3%A4misprosessi.pdf.pdf> [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2018a. Luovuutta, dynamiikkaa ja toimintamahdollisuuksia – ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitusmalleiksi vuodesta 2021 alkaen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:35. https://minedu.fi/documents/1410845/4177242/181024_OKM_rahointusraportti_web.pdf/44cd4514-8627-1ba7-029f-4ab712f40763/181024_OKM_rahointusraportti_web.pdf.pdf [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2018b. Työn murros ja elinikäinen oppiminen. Elinikäisen oppimisen kehittämistarpeita selvittävän työryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 8:2018. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160556/okm08.pdf> [viitattu 12.12.2019].
- OKM 896/2019. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen liitteen muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190896> [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2019a. Ammattikorkeakoulujen toimiluvat. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/toimiluvat> [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2019b. Korkeakoulutus. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/korkeakoulutus> [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2019c. Jatkuva oppiminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/jatkuva-oppiminen> [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2019d. Korkeakoulutuksen kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/korkeakoulutuksen-karkihanke> [viitattu 12.11.2019].

- OKM, 2019e. Korkeakouluille uusi rahoitusmalli. Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/korkeakouluille-uusi-rahoitusmalli [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2019f. Korkeakoulujen ja tiedelaitosten ohjaus, rahoitus ja sopimukset. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/ohjaus-rahoitus-ja-sopimukset> [viitattu 12.12.2019].
- OKM, 2019g. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus yliopistojen perusrahoituksen laskentakriteereistä. Annettu Helsingissä 17.1.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190119> [viitattu 12.12.2019].
- OKM 2019h. Jatkuvan oppimisen kehittäminen. Työryhmän väliraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:19. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161576/OKM_2019_19_Jatkuvan_oppimisen_kehittäminen.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 12.12.2019].
- Oosi, O., Koramo, M., Korhonen, N., Järvelin, A-M., Luukkonen, T., Tirronen, J. & Jauhola, L. 2019. A Study on Structures to Support Continuous Learning – International Benchlearning. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 18/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-648-5> [viitattu 12.12.2019].
- Seuri, A. & Vartiainen, H. 2018. Yliopistojen rahoitus, kannustimet ja rakennekehitys. Talouspolitiikan arviointineuvoston taustaraportti. Tammikuu 2018. https://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/Seuri_Vartiainen_2018-1.pdf [viitattu 12.12.2019].
- Sitra, 2019. Osaamisen aika -kärkihanke. <https://www.sitra.fi/aiheet/osaamisen-aika/> [viitattu 12.12.2019].
- Suomen Akatemia, 2019. Yliopistojen profiloitumisen vahvistaminen kilpailulla rahoituksella. Suomen Akatemia. <https://www.aka.fi/fi/tiedepoliittinen-toiminta/yliopistojen-profiloitumisen-vahvistaminen-kilpailulla-rahoituksella>. [viitattu 12.12.2019].
- Tradenomiliiton jäsentutkimus 2018. https://www.tradenomi.fi/site/assets/files/1197/tral_jasentutkimus2018_web.pdf [viitattu 12.12.2019].
- Unifi, 2015. Kauppateollisen alan koulutuksen ja tutkimuksen rakenteellinen kehittäminen ja profilointi. Loppuraportti 24.2.2015.
- Uraseuranta, 2019. AMKista uralle – uraseurantatiedot käyttöön -hanke. <http://uraseurannat.wordpress.tamk.fi/ammattikorkeakoulujen-uraseuranta/> [viitattu 12.12.2019].
- Vipunen 2019. Opetushallinnon tilastopalvelu. <https://vipunen.fi/fi-fi> [viitattu 12.12.2019].
- VN 794/2004. Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista 794/2004. Annettu Helsingissä 19.8.2004. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040794> [viitattu 12.12.2019].
- VN 558/2009. Yliopistolaki 558/2009. Annettu Helsingissä 24.7.2009. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558> [viitattu 12.12.2019].
- VN 26/2014. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista. Annettu Helsingissä 18.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141129> [viitattu 12.12.2019].
- VN 932/2014. Ammattikorkeakoululaki 932/2014. Annettu Helsingissä 14.11.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932> [viitattu 12.12.2019].
- VN 1129/2014. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista. Annettu Helsingissä 18.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141129> [viitattu 12.12.2019].
- VN 93/2017. Laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä 93/2017. Annettu Helsingissä 10.2.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170093> [viitattu 12.12.2019].
- VN 120/2017. Valtioneuvoston asetus tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä. Annettu Helsingissä 23.2.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170120> [viitattu 12.12.2019].
- VN 940/2017. Laki yliopistolain muuttamisesta. Annettu Helsingissä 19.12.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170940> [viitattu 12.12.2019].
- VTV, 2016. Tuloksellisuustarkastuskertomus – Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjausjärjestelmä. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 4/2016. Helsinki 2016. <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/15090650/opetus-ja-kulttuuriministerion-ohjausjarjestelma-4-2016.pdf> [viitattu 12.12.2019].

Wennberg, M., Korhonen, N. & Koramo, M., 2018. Korkeakoulu-uudistusten vaikutusten arviointi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:33. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161051/okm33.pdf> [viitattu 12.12.2019].

Liitteet

Liite 1. Koulutusala-arviointien arviointialueet ja -kysymykset

Koulutusala-arviointien arviointikysymykset (Koulutusala-arvioinnit 2019)

1. Koulutustarjonnan nykytila

- Millainen on koulutustarjonnan (tutkinnot ja jatkuva oppiminen) kokonaisuus alalla?
- Minkälaista osaamista tutkinnoilla tavoitellaan? Millainen on tavoitteiden suhde opiskelijoiden ja työelämän odotuksiin?
- Kuinka selkeä profiili eri korkeakouluilla on koulutusosalalla?
- Mitkä ovat koulutuksen strategiset painopisteet ja mikä on ollut niiden vaikutus koulutustarjontaan ja osaamistavoitteisiin?
- Miten työelämärelevanssi ja sen merkitys ymmärretään koulutusosalalla?
- Millaisiin työtehtäviin ja millaiseen asemaan eri tutkinnot työllistävät? Millaisia eroja on tutkintojen valmistuneille tuottamassa arvonnisässä?

2. Koulutustarjonnan kehittämisen tietopohja

- Miten toimivia ja tarkoituksenmukaisia käytäntöjä tulevaisuuden haasteiden ja työelämän osaamistarpeiden ennakoimiseksi on?
 - Miten ennakoidaan, mihin tulevaisuuden haasteisiin koulutuksella vastataan?
 - Miten ennakoidaan tulevaisuuden työelämän osaamistarpeita?
 - Miten toimintaympäristön muutoksia ennakoidaan?
 - Miten seurataan alan tutkimuksen ja koulutuksen kansainvälisiä kehityssuuntia?
 - Miten tunnistetaan jatkuvan oppimisen tarpeita?
- Miten koulutuksen työelämärelevanssia arvioidaan?
- Miten koulutustarjonnan ja -profiilin onnistuneisuutta arvioidaan?
- Minkälainen kyky korkeakoululla on arvioida organisaationsa kehittämistarpeita suhteessa tunnistettuihin haasteisiin?

3. Koulutustarjonnan kehittämisen prosessit ja verkostot

- Kuinka toimivia ovat tavat koordinoida alan koulutustarjonnan kehittämistä kansallisella tasolla?
- Minkälaista kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä koulutustarjonnan kehittämiseksi tehdään?
- Mihin perustuen koulutustarjontaa koskevia ratkaisuja korkeakoulussa tehdään? Vaikuttavatko eri tekijät kokonaisuutena tarkoituksenmukaisesti?
 - Miten ennakoivaa tietopohjaa työelämän tarpeista ja toimintaympäristön muutoksista hyödynnetään?
 - Mikä on strategisten painopisteiden ja tutkimus-/TKI-toiminnan profiilin merkitys?

- Mitkä ovat ministeriön ohjauskeinojen, kuten rahoitusmallin, tavoitesopimusten tai hankerahoituksen vaikutukset?
- Mitkä ovat järjestelmän rakenteiden, kuten duaalimallin tai koulutusvastuusäntelyn vaikutukset?
- Mikä on kansainvälistymisen merkitys?
- Miten digitalisaatio vaikuttaa?
- Millainen kyky koulutusosalalla on vastata jatkuvan oppimisen tarpeisiin?
- Miten henkilöstön kehittäminen tukee koulutustarjonnan kehittämisen tavoitteiden saavuttamista?
- Miten osaamislähtöisyys toteutuu koulutuksessa?
 - Miten ennakoivaa tietoa ja muuta tietopohjaa hyödynnetään osaamistavoitteiden määrittelyssä?
 - Miten tutkimus- ja TKI-toiminta tukee koulutuksen kehittämistä?
 - Miten osaamislähtöisyys näkyy koulutuksen toteutuksessa ja arvioinnissa?

Liite 2. Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arvioinnin vaiheet ja aikataulu

Arvioinnin vaihe	Ajankohta
Suunnitteluvaihe	
Lähetekeskustelu koulutusala-arvioinneista korkeakoulujen arviointijaostossa	18.6.2018
Neljälle alakohtaiselle arvioinnille yhteisen suunnitteluryhmän nimittäminen (korkeakoulujen arviointijaosto)	23.8.2018
Korkeakoulujen informoiminen arvioinnista ja pyyntö nimetä arvioinnin korkeakoulutason yhteyshenkilö	Syyskuu 2018
Verkkotyöpaja korkeakoulujen edustajille ja sidosryhmille osana arvioinnin suunnittelua	Lokakuu 2018
Hankesuunnitelman hyväksyminen (korkeakoulujen arviointijaosto)	30.11.2018
Arviointiryhmän nimittäminen (korkeakoulujen arviointijaosto)	30.11.2018
Arviointivaihe	
1. vaihe	
Taustakysely korkeakouluille kauppatieteiden ja liiketalouden koulutustarjonnasta ja jatkuvan oppimisen tarjonnasta sekä pyyntö alakohtaisen yhteyshenkilön nimeämisestä	Tammikuu 2019
Arviointiryhmien yhteisperehdytys	4.2.2019
Arvioinnin ohjausryhmän kokoukset	Viisi kokousta, helmikuu – joulukuu 2019
Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arviointiryhmän kokoukset	Kymmenen kokousta, helmikuu – marraskuu 2019
Valmiiden palauteaineistojen analysointi (Timo Rahkonen)	Helmikuu – huhtikuu 2019
Koulutusalan yhteinen ja tutkintotason itsearviointikysely korkeakouluille	Maaliskuu 2019
Kaikille neljälle arvioinnille yhteinen tilannekatsaus-Webinaari korkeakoulujen alakohtaisille yhteyshenkilöille	7.3.2019
2. vaihe	
Kaikille neljälle arvioinnille yhteiset fokusryhmähaastattelut	8.5.2019 (Arene) 14.5.2019 (Unifi) 3.6.2019 (muut sidosryhmät) 10.9.2019 (OKM)
Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen fokusryhmähaastattelut	24.5.2019 4.6.2019
Itsearviointiin osallistuneille tutkinto-ohjelmille vertailutietoa niiden vastauksista suhteessa koko alan aineistoon	24.5.2019
Pro gradu -tutkielma Tilastokeskuksen rekisteriaineistoista (Leppänen 2019)	Kesäkuu 2019
Case-kuvausten kerääminen	Syyslukukausi 2019
3. vaihe	
Webropol-kyselyyn perustuva tiedonkeruu arvioinnin alakohtaisille yhteyshenkilöille, tutkinto-ohjelmien itsearviointiin osallistuneille sekä jatkuvan oppimisen edustajille	1.-10.10.2019
Arviointitulosten esittely korkeakoulujen arviointijaostolle	12.12.2019
Arviointiraportin julkistustilaisuus	23.1.2020
Palautteiden kerääminen arvioinnista	Helmikuu 2020

Liite 3. Arvioinnin fokusryhmähaastatteluihin osallistuneet

Taustaorganisaatio	Kaikille aloille yhteisiin haastatteluihin (N=7) osallistuneet	Kauppateiden ja liiketalouden alan haastatteluihin (N=4) osallistuneet
Akava	1	
Ammattikorkeakoulujen liiketalouden ryhmä		1
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry	12	
Business Finland	1	
Elinkeinoelämän Keskusliitto EK		1
Etelä-Savon koulutus Oy		1
Kaupan liitto		1
Opetusalan ammattijärjestö OAJ	1	
Opetushallitus	1	
Opetus- ja kulttuuriministeriö	6	
Palvelualojen työnantajat PALTA ry		1
Sitra	1	
Sivistystyöntajat	1	
STTK-opiskelijat	1	
Suomen Akatemia	2	
Suomen Ekonomit		1
Suomen kauppakorkeakoulut ABS ry		1
Suomen Kuntaliitto	1	
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry	12	
Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry	2	
Suomen Yrittäjät	1	1
Teknologiateollisuus		1
Tradenomiliitto		1
Ammattikorkeakoulut (ml. niiden opiskelijakunnat)	2	3
Yliopistot	3	2
Yhteensä	48	15

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointiviranomainen. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppimistulosten arviointeja. Keskukseen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa sekä kehittää koulutuksen arviointia.

Vuonna 2019 toteutetussa kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arvioinnissa tuotettiin kokonaiskuva ja tietoa alan koulutustarjonnan ja jatkuvan oppimisen tilasta sekä alan tutkintojen osaamislähtöisyydestä ja työelämärelevanssista. Arviointiraportissa tarkastellaan koulutusalan vahvuuksia ja kehittämistarpeita sekä korkeakoulujen ja korkeakoulujärjestelmän kykyä kehittää koulutustarjontaa vastaamaan muuttuviin osaamisvaatimuksiin ja tulevaisuuden toimintaympäristöihin.

Arviointi toteutettiin yhteistyössä alan koulutusta tarjoavien yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, opiskelijoiden ja sidosryhmäedustajien kanssa. Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutusta tarjotaan 10 yliopistossa ja 21 ammattikorkeakoulussa.

ISBN 978-952-206-574-2 (nid.)

ISBN 978-952-206-575-9 (pdf)

ISSN 2342-4176 (Painettu)

ISSN 2342-4184 (Verkkojulkaisu)

ISSN 2342-4176

Kansallinen
koulutuksen arviointikeskus
PL 28 (Mannerheiminaukio 1 A)
00101 HELSINKI
Puhelinvaihte: 029 533 5500
Faksi: 029 533 5501

karvi.fi